

Kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību joma

Mācību un metodiskais līdzeklis
pirmsskolas mācību programmas īstenošanai

Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma. Mācību un metodiskais līdzeklis pirmsskolas mācību programmas īstenošanai

Mācību un metodiskais līdzeklis ir izstrādāts Eiropas Sociālā fonda projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" (turpmāk – Projekts) ietvaros.

Mācību un metodisko līdzekli izstrādāja **Latvijas Universitāte**.

Mācību un metodiskā līdzekļa izstrādi Latvijas Universitātē vadīja **Ilze Briška**.

Mācību saturu

izstrādāja **Baiba Brice, Daiga Kalēja-Gasparoviča** un **Gunta Siliņa-Jasjukeviča**;

izstrādē un pilnveidē piedalījās arī **Ilze Briška**;

ilustrēja **Inguna Irbe**;

izvērtēja ārējie eksperti: mācību satura recenzente **Ineta Kromane** un zinātniskā recenzente **Nadežda Pazuhina**.

Mācību un metodiskā līdzekļa sagatavošanu publicēšanai Projektā vadīja **Agrita Miesniece**.

Projekts izsaka pateicību visām Latvijas izglītības iestādēm, kas piedalījās mācību satura aprobācijā.

ISBN **978-9934-540-29-5**

Saturs

IEVADS	6
1. MĀKSLAS VEIDI UN TO IZTEIKSMES LĪDZEKĻI. VIZUĀLĀ MĀKSLA	7
1.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	7
1.2. Ieteicamais vārdu krājums	7
1.3. Mācību process	8
1.4. Mācību līdzekļi	8
1.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	9
1.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	11
1.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	16
2. MĀKSLAS VEIDI UN TO IZTEIKSMES LĪDZEKĻI. MŪZIKA	20
2.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	20
2.2. Ieteicamais vārdu krājums	20
2.3. Mācību process	21
2.4. Mācību līdzekļi	21
2.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	22
2.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	23
2.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	24
3. MĀKSLAS VEIDI UN TO IZTEIKSMES LĪDZEKĻI. DEJA	28
3.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	28
3.2. Ieteicamais vārdu krājums	28
3.3. Mācību process	29
3.4. Mācību līdzekļi	29
3.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	31
3.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	32
3.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	33
4. MĀKSLAS VEIDI UN TO IZTEIKSMES LĪDZEKĻI. TEĀTRA MĀKSLA	36
4.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	36
4.2. Ieteicamais vārdu krājums	36

4.3. Mācību process	37
4.4. Mācību līdzekļi	37
4.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	38
4.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	39
4.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	41
5. MĀKSLAS VEIDI UN TO IZTEIKSMES LĪDZEKĻI. DZEJA	43
5.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	43
5.2. Ieteicamais vārdu krājums	43
5.3. Mācību process	43
5.4. Mācību līdzekļi	44
5.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	44
5.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	45
5.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	48
6. RADOŠĀ DARBĪBA. IDEJAS RADĪŠANA	51
6.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	51
6.2. Ieteicamais vārdu krājums	51
6.3. Mācību process	52
6.4. Mācību līdzekļi	52
6.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	53
6.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	55
6.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	58
7. RADOŠĀ DARBĪBA. IDEJAS ĪSTENOŠANA MATERIĀLĀ	60
7.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	60
7.2. Ieteicamais vārdu krājums	60
7.3. Mācību process	61
7.4. Mācību līdzekļi	62
7.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	62
7.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	64
7.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	67

8. RADOŠĀ DARBĪBA. MUZICĒŠANA UN PAŠIZPAUSME	70
8.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	70
8.2. Ieteicamais vārdu krājums	70
8.3. Mācību process	71
8.4. Mācību līdzekļi	71
8.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	77
8.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	78
8.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	81
9. EMOCIJU UN VIEDOKĻU PAUŠANA KULTŪRAS PIEREDZĒ	84
9.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	84
9.2. Ieteicamais vārdu krājums	84
9.3. Mācību process	85
9.4. Mācību līdzekļi	85
9.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	87
9.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	88
9.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	89
10. IDEJU, EMOCIJU UN VIEDOKĻU PAUŠANA. TRADĪCIJAS	91
10.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	91
10.2. Ieteicamais vārdu krājums	91
10.3. Mācību process	92
10.4. Mācību līdzekļi	92
10.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	95
10.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	96
10.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	100

IEVADS

Mācību un metodiskais līdzeklis ir veidots, lai palīdzētu pirmsskolas skolotājam plānot un organizēt mācību procesu, kas virzīts uz plānoto bērnam sasniedzamo rezultātu kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā. Katrs skolotājs to var izmantot pēc saviem ieskatiem.

Mācību un metodisko līdzekli veido 10 temati. Katra temata izklāstu veido šādas sadaļas.

1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi un to vērtēšana

Sadaļas tabulā ietverti tematā apgūstamie bērnam sasniedzamie rezultāti pirmsskolas izglītības 1., 2., un 3. posmā. Katrā posmā ir iekļauts bērna snieguma apraksts, kas parāda pakāpenisku bērna izaugsmi attiecībā pret sasniedzamo rezultātu 4 līmeņos: sācis apgūt, turpina apgūt, apguvis, apguvis padziļināti. Tie apraksta bērna izaugsmi no spontānas, intuitīvas darbības uz apzinātu, no vienkāršas darbības uz sarežģītāku, no individuālas darbības pieaugušā vadībā uz patstāvīgu darbību individuāli un sadarbībā ar citiem.

2. Ieteicamais vārdu krājums

Sadaļā trīs kategorijās sagrupēti vārdi, kas aptver tematā apgūstamos nozīmīgākos jēdzienus, darbības, satura nozīmīgumu. Tie ir gan mācību jomas jēdzieni, gan arī piemēroti sadzīvē lietojami vārdi, kuri palīdz nosaukt un aprakstīt priekšmetus, dzīvas būtnes, darbības, īpašības un parādības, paplašinot bērna vārdu krājumu.

Sadaļā *Jēdzieni* sagrupēti vārdi, kuri nosauc, paplašina un apliecina bērna zināšanas attiecīgajā tematā. Ja tie netiek lietoti, darbības, notikumi un sakarības netiek apjēgtas.

Vārdi sadaļā *Darbības* nosauc darbības, kuras veic, apgūstot tematu. Darbību nosaukšana palīdz bērnam apzinātāk apgūt prasmes un paplašina vārdu krājumu.

Sadaļā *Nozīmīgums* piedāvātie valodas līdzekļi atklāj temata nozīmību bērna personīgās jēgas, sabiedrības un kultūras kontekstā. Šie vārdi bērnam (un skolotājam) palīdzēs pateikt, kāda jēga ir darīt un mācīties to, ko es daru un mācos.

3. Mācību process

Sadaļā ir iekļautas bērna darbības, kas palīdz apgūt plānoto sasniedzamo rezultātu katrā pirmsskolas izglītības posmā, un skolotāja darbības, kas nepieciešamas, lai ierosinātu un atbalstītu bērna darbību. Darbības atklāj bērna aktīvu piedalīšanos mācību procesā, gan nodarbinot bērna ķermeni un sīko motoriku, gan rosinot izziņas, jaunrades un saziņas procesus, darbības plānošanu un vadību, iesaistot katru bērnu atbilstoši viņa spējām un dodot iespēju gūt pieredzi. Bez darbības nav iespējama bērna prasmju, t.sk. caurviju prasmju, pilnveide.

4. Mācību līdzekļi

Sadaļā nosaukti plānotā bērnam sasniedzamā rezultāta apguvei piemēroti mācību līdzekļi, mācību vide un papildu informācijas avotu piemēri. Sarakstam ir ieteikuma raksturs.

5., 6., 7. Pirmsskolas izglītības posmi. Idejas bērna darbībai. Integrēta mācību procesa piemērs

Šajā sadaļā katram pirmsskolas izglītības posmam ir piedāvātas papildu idejas plānotā bērnam sasniedzamā rezultāta apguvei un viens rotaļdarbības piemērs. Rotaļdarbības piemērs veidots, lai atklātu, ka integrācija un caurviju prasmes ir klātesošas katrā ar dzīvi saistītā, dziļi un organiski uztvertā un vadītā situācijā. Katrai bērna un skolotāja darbībai pretī ir fiksēta caurviju prasme, bez kuras plānotā darbība nevar būt kvalitatīva.

1. MĀKSLAS VEIDI UN TO IZTEIKSMES LĪDZEKĻI. VIZUĀLĀ MĀKSLA

1.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: Mērķtiecīgi izmanto mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un, ja nepieciešams, kombinē tos.

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Velk uz lapas dažādu veidu līnijas.	Liek uz lapas punktus, velk dažādu veidu un virzienu līnijas, izmanto vairākas krāsas.	Izmanto dažādas līnijas, laukumus, formas un krāsas radošajā darbā.	Patstāvīgi izmanto un norāda dažādas līnijas, laukumus, formas un krāsas radošajā darbā.
2.	Izmanto vairāku veidu līnijas, dažādas krāsas, formas, laukumus un tekstūras radošajā darbā.	Kombinē vairāku veidu līnijas, dažādas krāsas, formas, laukumus un tekstūras radošajā darbā.	Variē līnijas, krāsas, tekstūras, formas un laukumus radošajā darbā.	Patstāvīgi variē vairāku veidu līnijas, triepienus, tekstūras un kombinē dažādas formas un laukumus atbilstoši iecerei.
3.	Izvēlas un kombinē krāsas, līnijas, laukumus, formas, tekstūras dažādos formātos un ritmos radošajā darbā.	Izvēlas un kombinē krāsas, līnijas, laukumus, formas, tekstūras dažādos formātos un ritmos radošajā darbā.	Zīmē, glezno, veido, rada kolāžu, mērķtiecīgi variē un kombinē krāsas, līnijas, laukumus, tekstūras dažādos formātos un ritmos.	Patstāvīgi izvēlas, variē un kombinē kompozīcijā krāsas, līnijas, laukumus, formas, tekstūras, mērķtiecīgi akcentē detaļas, saviem vārdiem raksturo vizuālo elementu izteiksmīgumu.

1.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: zīmējums, gleznojums, kolāža, veidojums, krāsa (sajaukta, gaiša, tumša, sulīga, blāva u. c.), līnija (plata, šaura, gara, īsa, taisna, liekta, lauza, viļņota, drebelīga), punkts, laukums (liels, mazs, izstiepts, ķeburains, apaļš, taisnstūrveida, vienkrāsains, raibs u. c.), forma (vienkārša, salikta, noapaļota, stūrainā u. c.), tekstūra (reta, blīva, svītraina, rakstaina u. c.), kompozīcija (izvietojums augšā, apakšā, vidū, stūrī, rindā, pa visu lapu u. c.).

Darbības: zīmēt, gleznot, jaukt krāsas, uzklāt, kombinēt u. c.

Nozīmīgums: izteiksmīgums, saskaņa, daudzveidība, neparastums, košums, smalkums, maigums, spēks, aizrautība, vieglums, jūtīgums, raksturīgais, atšķirīgais, dekoratīvais, krāšņais u. c.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniezamais rezultāts.

1.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Vēro un salīdzina krāsas, līnijas, laukumus, formas, tekstūras, faktūras apkārtējā vidē un mākslas darbā.	Pievērš bērna uzmanību līnijām, laukumiem, formām, krāsām, faktūrām, tekstūrām apkārtējā vidē un mākslas darbos. Piedāvā atslēgvārdus to raksturošanai.
Nosauc priekšmeta, dabas objekta krāsu saviem vārdiem, kā arī izmantojot skolotāja piedāvātos atslēgvārdus. Parāda nosauktās krāsas, laukumus, triepienus, līnijas, tekstūras mākslas darbos (reprodukcijās).	Piedāvā radošu vidi – iedvesmo, atbalsta, nesteidzina, ieklausās, ieskatās. Piedāvā pētīt krāsas, līnijas, laukumus, formas, tekstūras mākslas darbos un apkārtējā vidē. Rosina saskatīt izteiksmes līdzekļus un to radīto noskaņu, raksturu mākslas darbos.
Zīmē un glezno vertikālas, horizontālas, apļveida, lauztas līnijas vai triepienus, ripuļus un virpuļus, liek punktus neierobežotā laukumā.	Piedāvā radošai darbībai daudzveidīgus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus (krāsa, tekstūra, triepiens, laukums, forma, līnija, punkts).
Eksperimentē ar krāsām, līnijām, laukumiem, formām, tekstūrām. Jauc krāsas, vēro, kā krāsas mainās, pārrunā iegūto rezultātu. Patstāvīgi zīmē un glezno dažādas formas laukumus, aizpilda tos ar krāsu un/vai tekstūru. Zīmē, griež un līmē dažādas formas un teksturējuma laukumus kolāžā. Veido dažādas telpiskas formas un faktūrē tās.	Darbojas kopā ar bērnu un komentē savu darbību. Rosina bērnu eksperimentēt, nesteidzina, ļauj izbaudīt atklājuma prieku, pārrunā iegūto rezultātu. Aicina dažādot krāsas, līnijas, laukumus, tekstūras, faktūras. Respektē katra bērna spēju līmeni un diferencē uzdevumus.
Stāsta par savu pieredzi, kas gūta vērojot, gleznojot, kombinējot, veidojot. Nosauc mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, ar kustībām parāda to raksturu (ātrs, spēcīgs, maīgs, mīlīgs, kluss, skaļš, ass, mīksts utt.).	Rosina bērnu saskatīt un nosaukt vizuālās atšķirības, raksturot radīto darbu izteiksmīgumu – kādu noskaņu, spēku, kustību, informāciju izsaka līnijas, formas, krāsas, tekstūras, faktūras.

1.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- Dažāda lieluma (A5, A4, A3), biezuma un dažādu krāsu (vai balts) papīri;
- guašas krāsas;
- dažāda lieluma saru otas;
- maisāmkociņi krāsu jaukšanai un uzlikšanai uz paletes;
- palete (A4 izmēra plastmasas kabatiņa ar tajā ievietotu balta papīra lapu);
- lupatiņa vai papīra dvielis, trauks ūdenim;
- materiāls darba virsmas pārklāšanai;
- zīmuļi (grafīta un krāsu, ieskaitot balto), flomāsteri, kritiņi, ogle;
- dažādi poligrāfijas materiāli;

- līmes zīmulis, PVA līme;
- šķēres;
- tekstilmateriāli;
- dabas materiāli (sausī žagariņi, no jūras izskaloti kociņi, akmentiņi u. c.);
- plastilīns, māls, plastika, sāls mīkla;
- veidojamie kociņi, steki;
- gaismas galds;
- paplāte ar smiltīm;
- dažāda lieluma horizontālas, vertikālas, slīpas virsmas;
- spiedogi, vates kociņi, sūkliši u. c.

Attēli

Mākslas darbu reprodukcijas

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Klasiskās mākslas galerija Antonija. Purvītis Vilhelms. Zelta rudens [tiešsaiste]. 2018 [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: <http://www.antonialv.lv/gleznieciba/purvitis-vilhelms/zelta-rudens-6766/>
(Brūnas krāsas kompozīcijas piemēri.)
2. Latvijas mākslas vēsture. Purvītis – Marta vakars.jpg. [tiešsaiste]. 2012, 12. nov. [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: http://www.makslasvesture.lv/index.php?title=Att%C4%93ls:Purvitis_Marta_vakars.jpg
(Krāsaini pelēkas kompozīcijas piemēri.)
3. Latvijas mākslas vēsture. Purvītis – Ziema.jpg. [tiešsaiste]. 2009, 13. maijs [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: <http://www.makslasvesture.lv/index.php?title=Att%C4%93ls:Purvitis-Ziema.jpg>
(Krāsaini pelēkas kompozīcijas piemēri.)
4. Latvijas mākslas vēsture. Voldemārs Zeltiņš. Ainava [tiešsaiste]. 2009, 12. maijs [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: http://www.makslasvesture.lv/index.php?title=Attēls:Zeltins_Ainava.jpg//
(Brūnas krāsas kompozīcijas piemēri.)
5. Mākslas galerija Mans's. Elita Patmalniece [tiešsaiste]. 2012 [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <http://www.ogre.lv/lat/kultura/zinas-jaunumi/?page=5&doc=3435>
(Kontrastainas kompozīcijas piemēri.)
6. Terrain gallery. Picasso's Dora Maar Seated – or, Full Face and Profile: How Do They Show the Self? [tiešsaiste]. 2018 [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: <https://terraingallery.org/art-criticism/picassos-dora-maar-seated/>
(Kontrastainas kompozīcijas piemēri.)

Mācību tehniskie līdzekļi

Dators ar interneta pieslēgumu, projektors.

1.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Līnija

Izvēlas dažāda lieluma un dažādu formu lapas un zīmē uz tām vertikālas, horizontālas, apļveida, īsas, garas, paralēlas, krustniskas līnijas; punktē.

1.-3. attēls. Trīsgadīgu bērnu zīmējumi. (I. Briškas un D. Kalējas-Gasparovičas foto)

Krāsa

Gleznojot uz krāsaina vai melna pamata, bērns pa visu laukumu rada kompozīciju

- ar pamatkrāsām, tās nejaucot, lai gleznojums būtu sulīgs, enerģisks, košs;
- ar vienu pamatkrāsu un balto krāsu, tās jaucot (tumšāk un gaišāk);
- ar divām pamatkrāsām, tās jaucot;
- ar trim pamatkrāsām, tās jaucot;
- ar blakus krāsām, tās jaucot (piemēram, dzeltenu un zaļu; dzeltenu un oranžu).

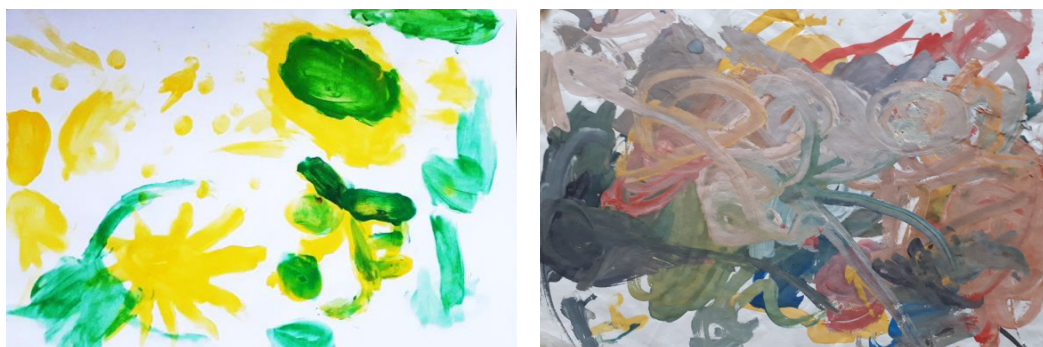
Veidojot kolāžu, izmanto spilgtu, gaišu, tumšu papīru.

Zīmē ar gaišu zīmuli uz tumša papīra.

Tekstūra un faktūra

Zīmējot maina rakstāmriķa satvēriena veidu un, iekļaujoties laukumā, virpina, punktē, švīkā, “žagaro”, radot svītrainu, punktētu, blīvu, caurspīdīgu, raibu, “durstīgu” tekstūru.

Glezno ar pirkstiem. Gleznojot ar otu, variē dažādus triepienus: baksta, virpina, slauka, viļā u. tml., radot līdzenu, raibu, punktētu, fakturētu virsmu.

4., 5. attēls. Krāsu klāšanas eksperimenti trīsgadīgu bērnu darbos. (I. Briškas foto)

Veido dažādu priekšmetu nospiedumus plastilīnā, sāls mīklā, mālā, plastikā.

Rada kolāžu, izmantojot dažāda biezuma un faktūras papīru, to daudzveidīgi burzot, plēšot un krokojot.

Laukums un kompozīcija

Griež un plēš dažāda lieluma un formas laukumus (lielus, mazus, izstieptus, noapaļotus) un līmē tos uz pamatnes, veidojot kolāžu (izvieto pa visu laukumu).

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. LAPKRITIS

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Burza un plēš dažāda biezuma papīru.	Piedāvā iepazīt dažāda biezuma papīru un saplēst to sīkos gabaliņos. Piedāvā bērnam tumšzilu vai tumšzaļu papīru vai kartonu.	Jaunrade un uzņēmējspēja Spontāna darbošanās, interese un priekšstats par papīra plēšanas un burzīšanas iespējām.
Vēro skolotāja darbību, atdarina novēroto, mācās strādāt ar līmes zīmuli. Pārklāj galdu un sakārto darba vietu. Uz tumši zilās vai tumši zaļās papīra lapas lipina saplēstos un/ vai saburzītos papīra gabaliņus. Ievēro līmēšanas secību – uzklāj līmi uz papīra gabaliņa, uzliek to uz pamatnes un piespiež. Bērns vēro radīto kompozīciju un saskatīto parāda ar kustībām.	Iepazīstina bērnu ar līmes zīmuli. Darbojas kopā ar bērnu; demonstrē papīra plēšanas, burzīšanas iespējas un papīra līmēšanas secību. Piedāvā dažādu krāsu papīru, rosina bērnu sakārtot darba vietu. Lai izveidotu rudenīgu kompozīciju un panāktu noskaņu, ka kokiem parkā krīt lapas, rosina bērnu iejusties tēlā. Rosina brīvi spēlēties ar papīra gabaliņiem. Atbalsta bērna iesaistīšanos radošajā procesā. Jautā un rosina parādīt, kā kustas lapas, cik spēcīgs vai viegls vējš tās dzenā.	Sadarbība Darbošanās saskaņoti ar citiem, darbošanās ar kopīgu mērķi. Pašvadīta mācīšanās Darba vietas organizācija. Jaunrade un uzņēmējspēja Iniciatīva un spontanitāte; izrāda vēlmi apgūt jaunas prasmes. Pašvadīta mācīšanās Iejušanās, kustību saskaņošana.
Pēc darba sakārto darba vietu.	Rosina bērnu pēc darba salasīt papīra atgriezumus un sakārtot darba vietu.	Pašvadīta mācīšanās Sadzīves iemaņu pilnveide.

1.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Līnija

Zīmē stāstošu grafisku kompozīciju par kādu notikumu, raksturojot objektus ar atbilstošām līnijām: garas (aukliņas, taciņas, stīgas u. c.), īsas (lietus u. c.), taisnas, liektas, viļņotas (viļņi, mākoņi), vertikālas (koku stumbri, zāle, stabi u. c.), horizontālas (ceļš, slīdes u. c.), apļveida (mušas lidojums, mākoņi, aitas vilna u. c.), paralēlas (svītrains sega, tīģeris), krusteniskas (koku zari, ģeometrisks raksts u. c.). Punktē. Lineāro zīmējumu papildina ar dažādu tekstūrējumu. Saviem vārdiem raksturo līnijas un to radīto iespaidu (jautrs, nopietns, miegains, trakulīgs u. c.).

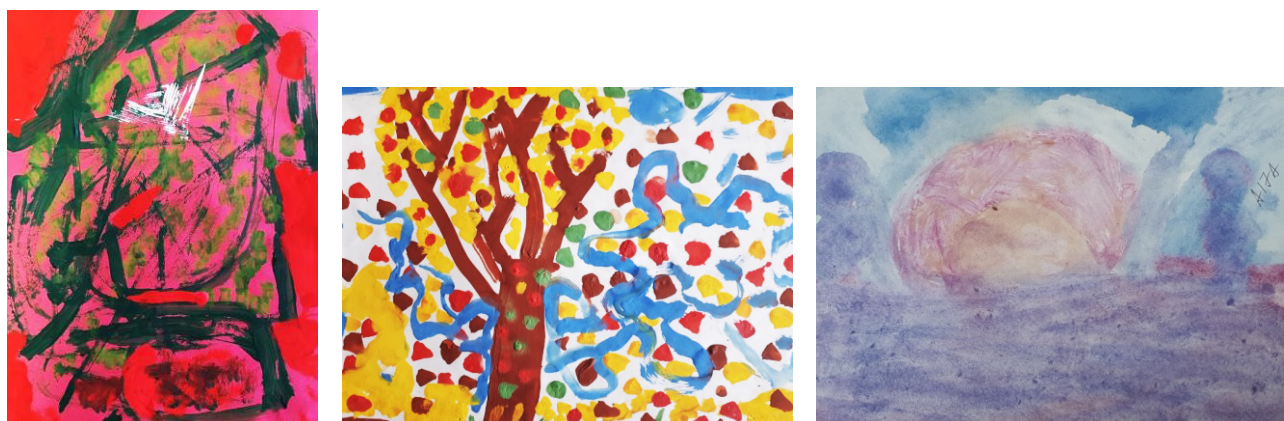
6.–8. attēls. Četrgadīgu bērnu lineārie zīmējumi. (I. Briškas foto)

Krāsa

Glezno, piemeklējot vai jaucot krāsas, un uz krāsaina vai melna pamata aizpilda laukumus

- ar spilgtām krāsām, lai kompozīcija būtu spēcīga, grezna, krāšņa, bagātīga, koša;
 - ar pamatkrāsām, lai gleznojums būtu spilgts, kontrastains, rotaļīgs;
 - ar niansētiem silto un vēso krāsu salikumiem, lai radītu saulainu un mājīgu, svaigu un dzirkstošu vai noslēpumainu noskaņu;
 - dažādu objektu raksturīgajās krāsās, piemēram, koka lapotne un pļava – zaļa, bumba – sarkana, autobuss – dzeltens u. tml.
- Veidojot kolāžu, izvēlas dažādu krāsu papīra salikumus tā, lai panāktu košu vai miglainu, skaļu vai klusu, siltu vai aukstu iespaidu.

Saviem vārdiem raksturo vai ar kustībām parāda krāsu kombināciju radīto iespaidu.

9.–11. attēls. Četrgadīgu un piecgadīgu bērnu gleznojumi dažādās krāsu gammās.
(D. Kalējas-Gasparovičas un I. Briškas foto)

Forma, apveids

Atbilstoši savai pieredzei veidojot, zīmējot, gleznojot un aplicējot, rada objekta formu. Nosauc attēloto objektu un atsevišķus tā elementus.

Spēlējoties bērns savieno dažādu formu laukumus un rada asprātīgus objektus.

Saskata dažādu objektu apveidus spontānā gleznojumā, zīmējumā.

12.-15. attēls. Četrgadīgu un piecgadīgu bērnu radītie formas uzbūves zīmējumi. (I. Briškas foto)

Tekstūra un faktūra

Zīmējumā, gleznojumā, aplikācijā un veidojumā aizpilda laukumus ar dažādu tekstūru – svītrainu, rūtainu, punktainu, raibu, puķainu u. tml., dekoratīvi vai stāstoši raksturojot objekta virsmu (viļņots ūdens vai mati, rūtaina kleita u. c.). Spontāni glezno, izmantojot vairāku veidu triepienus (biezi triepj, virpina, baksta, izsmērē, ieberzē krāsu). Attēlo noteiktus objektus vai dabas parādības (debesis – līdzeni un biezi, zāli – sīkiem triepieniem, koka lapotni – lieliem vēzieniem un triepieniem dažādos virzienos u. tml.).

Veidojot kolāžu, izmanto dažādus materiālus ar atšķirīgām faktūrām.

Veido dažādu priekšmetu nospiedumus veidojamā masā, iespiež rakstu plastilīnā.

Saviem vārdiem raksturo mākslas darbā vai savā radošajā darbā attēloto virsmu faktūras, kā arī dabā redzamo virsmu faktūras (cieta, mīksta, pūkaina, spalvaina, spīdīga, svītraina, rūtaina, raiba u. c.).

16.-18. attēls. Tekstūras un faktūras piemēri sešgadīgu bērnu darbos. (I. Briškas foto)

Laukums un kompozīcija

Zīmē un glezno uz dažāda lieluma un dažādu krāsu lapām un/vai dažādām virsmām (papīra, asfalta, smiltīm, sniega u. c.). No papīra izgriež un izplēš dažāda lieluma un formas laukumus (lielus, mazus, izstieptus, ķeburainus, apaļus, ģeometriskus) un līmē tos uz pamatnes, veidojot kolāžu (izvietojums pa visu lapu, rindā, citu virs cita, gar lapas malām, vidū un stūros utt.). Spēlējas ar materiāliem (papīru, kartonu, pogām, korķīšiem, vāciņiem u. c.), kārtō tos kompozīcijā tā, lai izskatītos neparasti, pat jocīgi (izvietojums augšā, apakšā, vidū, stūrī, rindā, pa visu lapu utt.). Mācās griezt pa līniju un brīvi plēst dažādas formas, radot asas un pūkainas malas.

19.-21. attēls. Kompozīcijas elementu izvietojums centrā, pa visu lapu un joslās trīsgadīgu un četrgadīgu bērnu darbos.
(I. Briškas foto)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. KRĀSU KARUSELIS

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Vēro apkārtni un iesaistās sarunā.</p> <p>Pārklāj galdu, sagatavo darbam paleti, otas, lupatiņu u. c.</p>	<p>Jautā: Cik krāsu ir kastītē? Cik krāsu ir pasaulē? Kuras krāsas tu pazīsti? Kuras – tu vari nosaukt?</p> <p>Piedāvā materiālus (A3 formāta papīra lapas, trīs pamatkrāsas, 12.-15. izmēra otas, paleti – A4 formāta plastmasas kabatiņu ar tajā ievietotu baltu papīra lapu), organizē darba vietas sakārtošanu.</p>	<p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Uztvere, salīdzināšana, savu priekšstatu formulēšana.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās Darba vietas organizācija.</p>
<p>Eksperimentē ar krāsām, uz paletes sajaucot divas pamatkrāsas un iegūstot pirmās pakāpes atvasinātās krāsas dažādas nianšes.</p> <p>Vēro, kas notiek, un secina, kā mainās krāsas.</p>	<p>Aicina strādāt ar guašas krāsām, sajaukt divas pamatkrāsas un vērot iegūto krāstoņu daudzveidību. Darbojas kopā ar bērnu (uz savas lapas) un komentē savu darbību.</p> <p>Uzdod rosinošus jautājumus par radītajām atvasinātajām krāsām. Jautā: Ko atgādina šī krāsa? Kura krāsa ir sarkanīga, kura – zilgana?</p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja Eksperimentēšana, atraišanās, iniciatīva, spontanitāte, izvēle.</p> <p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Darbību secības, cēloņu un seku komentēšana.</p>

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Zīmē ar otu uz krāsaina papīra lielus un mazākus dažādu formu laukumus.</p> <p>Ar dažādiem triepieniem glezno dekoratīvu kompozīciju, no pamatkrāsām jaucot krāstoņus un aizpildot laukumus; otu tur piemērotā tvērienā.</p> <p>Atbilstoši savai iecerei papildina laukumus ar tekstūru (ar mazāku otu liek punktiņus, zīmē ķeksīšus, velk svītriņas).</p> <p>Vēro savu un grupas biedru darbus un nosauc saskatītos tēlus.</p>	<p>Rosina bērnu ar otu un krāsām zīmēt kompozīciju.</p> <p>Rosina bērnu eksperimentēt, jaucot atvasināto krāsu dažādas nianšes.</p> <p>Rosina bērnu mainīt otas satvērienu un rokas kustības (virpināt, bakstīt, šļūkāt, ķeksēt), lai radītu dažādus triepienus.</p> <p>Aicina bērnu priecāties gan par darba procesu, gan radīto gleznojumu.</p> <p>Rosina saskatīt gleznotajos laukumos pazīstamus tēlus.</p> <p>Papildina bērna teikto ar saviem variantiem.</p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja Iniciatīva un spontanitāte, bērna radošās darbības pieredzes bagātināšana, jaunu prasmju apguve.</p> <p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Uztvere un iztēle, krāsu un tēlu līdzības saskatīšana savā darbā, apkārtējā vidē un mākslas darbos.</p>
<p>Izsaka viedokli par gleznošanas procesu un gleznojumiem, paskaidro savu vērtējumu.</p> <p>Pēc gleznošanas no plastmasas kabatiņas izņem papīra lapu, uzliek to uz krāsu pārpalikuma un iegūst nospiedumu, ko noliek žāvēties, lai izmantotu citos radošajos darbos. Sakārto darba vietu.</p>	<p>Uzslavē bērnu par iesaistīšanos eksperimentā (procesu) un paveikto (produktu).</p> <p>Palīdz saskatīt vērtīgo (atšķirīgo, izteiksmīgo) katra bērna darbā, respektējot katra bērna spējas.</p> <p>Jautā: <i>Kas bija aizraujoši? Kur bija jāpiepūlas? Kas tavā darbā ir attēlots? Kas tur notiek? Vai gleznojumā drauskojas vai viss ir mierīgi?</i></p> <p>Rosina bērnu pēc gleznošanas veidot nospiedumu uz paletes, tādā veidā to arī notīrot.</p> <p>Aicina nožuvušās krāsu eksperimentu lapas ielikt bērna darbu mapē turpmākajiem radošajiem darbiem.</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Gandarījuma izjūta un lepnums par sasniegto, neveiksmju un kļūdu vērtējums kā mācību procesa daļa.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās Sadzīves iemaņu pilnveide.</p>

1.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Līnija

Bērns eksperimentē, lai noskaidrotu, kādu vizuālu rezultātu var sasniegt, punktējot ar flomāsteru, virpinot ar kritiņu, bakstot un švīkājot ar oglei platas, tievas, smalkas, izplūdušas u. c. līnijas.

Bērns saskaņā ar savu ieceri patstāvīgi variē dažādu veidu un platuma līnijas.

Gleznojot, griežot un plēšot no papīra, iegūst asas un pūkainas, izplūdušas malas un kontūras.

Krāsa

Bērns dažādu noskaņu radīšanai izvēlas krāsu salikumu.

Vēro dažādu objektu krāsu, saviem vārdiem apraksta tās tumšumu, gaišumu, spilgtumu; zīmējot un gleznojot variē krāsas toni.

Jauc krāsas dažādās kombinācijās – ar balto krāsu, blakuskrāsas, pamatkrāsas, zemes krāsas u. c. Glezno, klājot lielus laukumus vai pievienojot kontrastējošas krāsas akcentus.

Apraksta krāsu kombinācijas un to radīto iespaidu. Pamato savu viedokli.

22.–25. attēls. Krāsu kombinācijas sešgadīgu bērnu darbos: brīvā kopija, mērķtiecīga noskaņas radīšana un eksperiments.
(D. Kalējas-Gasparovičas un I. Briškas foto)

Forma, apveids

Bērns zīmējumā, gleznojumā, aplikācijā vai veidojumā attēlo objekta kopformu un detaļas, pievēršot uzmanību proporcijām un formai. Nosauc attēloto objektu un tā atsevišķos elementus.

26.–28. attēls. Sešgadīgu bērnu zīmētie un aplicētie apveidi. (I. Briškas foto)

Bērns zīmējumā apvieno vairākas formas tā, lai zīmējums būtu atraktīvs, atšķirīgs, neikdienišķs. Radītos apveidus papildina ar sīki izstrādātām detaļām un akcentiem. Glezno dažādu formu laukumus. Saskata dažādus tēlus ģeometriskā formā, spontānā gleznojumā vai dabā. Atveido dažādus objektus un formas atbilstoši savai iecerei vai redzētajam apkārtējā vidē.

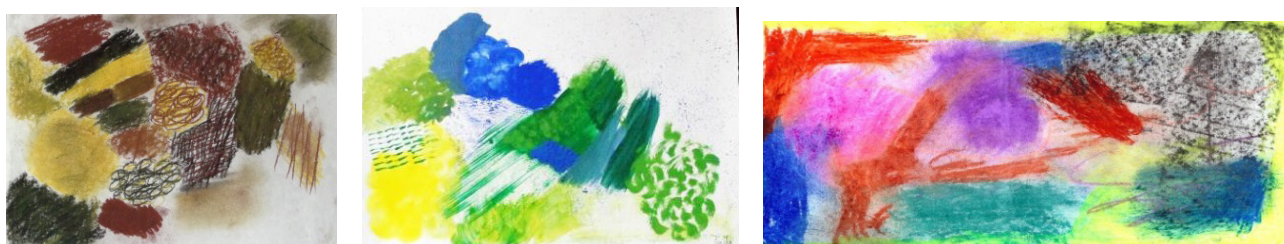
Tekstūra un faktūra

Bērns rada dažādu objektu (lapu, koka mizas, monētu, audumu, mežģīņu u. c.) nospiedumus uz papīra un plastiskajos materiālos – plastilīnā, mālā vai sāls mīklā.

Bērns zīmē un ar sīkiem un/vai lieliem triepieniem glezno dažādas tekstūras un faktūras (svītrainu, rūtainu, punktainu, raibu u. c.), spontāni raksturojot objekta virsmu.

Bērns veido kolāžu, kombinējot materiālus ar dažādu tekstūru un faktūru (lentītes, pogas, dāvanu papīrs, dažādi fakturēti kartons). Kompozīcijā laukumiem izmanto dažādus tehniskos paņēmienus: materiālus griež, plēš, loka un burza. Elementus līmē uz pamatnes un kompozīciju papildina ar košiem akcentiem.

Stāsta, kādu virsmu atgādina katra materiāla faktūra un izmantotais tehniskais paņēmieni.

29.–31. attēls. Eksperimenti ar faktūru un tekstūru.
(I. Briškas un D. Kalējas-Gasparovičas foto)

Laukums un kompozīcija

Bērns zīmē un glezno uz dažādu formu papīra lapām (kvadrātveida, apaļas, vertikāli vai horizontāli novietotas taisnstūrveida lapas, strēmeles u. c.) un virsmām (papīrs, tāfele, asfalts, smiltis, sniegs u. c.). Aizpilda laukumu ar dekoratīvu aplikāciju.

Bērns no papīra izgriež un izplēš dažādu formu un dažāda lieluma laukumus un līmē tos uz pamatnes, veidojot kompozīciju (izvietojums pa visu lapu, blakus citu citam, rindā, citu virs cita, taisni, slīpi, krustām šķērsām, vidū, stūros utt.). Komentē savu darbību.

Saviem vārdiem raksturo kompozīciju, stāstot, kas tajā ir galvenais, kā izvietoti objekti (blakus, priekšā cits citam, cits virs cita; kas atrodas vidū, kas – malās).

32.–34. attēls. Ainava. Liels un mazs. Laukuma dekoratīva aizpildīšana.
(I. Briškas foto)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. RUDENS KRĀSAINĪBA

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Sagatavo darba vietu un piederumus (šķēres, līme), pārklāj galdu, atbrīvo vietu kartona vai papīra lapai, kur novietot izgrieztos krāstoņu paraugus.</p> <p>No poligrāfijas materiāliem izgriež gabaliņus, kas ir brūnā krāsā. Vēro ainavas, salīdzina un konstatē, ka ainavās dominē brūnā krāsa.</p>	<p>Organizē telpu individuālam un grupu darbam, sagatavo poligrāfijas materiālus – attēlus no žurnāliem un reklāmām.</p> <p>Aicina bērnu no poligrāfijas materiāliem izgriezt gabaliņus, kas ir brūnā krāsā.</p> <p><i>Variants.</i> Līdzīgi var pētīt arī ziemas krāsainību; tādā gadījumā skolotājs piedāvā dažādu toņu baltus vai pelēkus attēlus.</p> <p>Demonstrē mākslas darbu reprodukcijas, piemēram, V. Purviša vai V. Zeltiņa rudens ainavas.</p> <p><i>Jautā: Kuras krāsas šajās gleznās ir visvairāk? Ar ko atšķiras krāstoņi? Kas vēl ir šādā krāsā?</i></p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Darba vietas organizācija.</p> <p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Vērošana un salīdzināšana.</p>
<p>Grupā (4–5 bērni), skatoties uz mākslas darba reprodukciju, atlasa tos krāsainos papīra gabaliņus, kuru krāsas saskata attēlā; pieliek tos pie attēla un salīdzina, lai novērtētu krāstoņa atbilstību. Konstatē, ka brūnai krāsai ir daudz nokrāsu.</p> <p>Izsaka viedokli, kuri toņi vislabāk piemēroti, lai attēlotu uzartu zemi, rudenīgas koku lapotnes, sausu zāli.</p>	<p>Aicina bērnus strādāt grupā, palīdz izveidot grupas.</p> <p>Rosina vērot mākslas darba reprodukcijas, atlasīt tos krāsainos papīra gabaliņus, kuru krāsas var saskatīt attēlā.</p> <p>Rosina atrasto krāstoni salīdzināt ar reprodukciju, pieliekot to pie attēla.</p> <p>Diskutē par brūnās krāsas daudzveidīgo krāsainību.</p> <p><i>Jautā: Kuri toņi ir gaiši, kuri – tumši? Kuri toņi izskatās saulaini, kuri – salijuši?</i></p> <p>Uzdod rosinošus jautājumus par atlasītajiem brūnajiem toņiem, sasaistot tos ar apkārtējā vidē redzamo.</p> <p><i>Jautā: Ko atgādina šī krāsa? Ko ar to attēlo gleznā? Kāpēc ainavā debesis nav zilas, bet zāle – nav zaļa? Varbūt tas nozīmē, ka tā ir rudens ainava?</i></p>	<p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Izpratnes par krāsu daudzveidību gūšana vērojot, salīdzinot, analizējot.</p> <p>Sadarbība Kopīgs darbs, cita uzklaušana, viedokļa izteikšana, vienošanās.</p> <p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Formulē vienkāršas sakarības.</p>

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Kopīgi veido dekoratīvu kompozīciju, līmējot uz pamatnes brūno krāsoņu papīra gabaliņus, lai aizpildītu zemes, koku lapotnes un debesu laukumus un panāktu rudenīgu noskaņu.</p>	<p>Piedāvā liela formāta (A2 vai A3) krāsaina kartona pamatni.</p> <p>Rosina bērnus strādāt grupās un līmēt izgrieztos dažādo nianšu brūno krāsoņu (dzeltenī, oranži, sarkani, zili, zaļi un violeti brūnos) paraugus pie pamatnes, veidojot lielus laukumus – tumši brūnu (zeme), raibi brūnu (koki, mežs) un gaiši brūnu – debesis.</p> <p>Palīdz organizēt sadarbību grupā, diferencē uzdevumu atbilstoši katra bērna spējām un interesēm.</p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja Iniciatīva un izdoma, vēlme apgūt jaunas prasmes.</p> <p>Sadarbība Kopīgs darbs, citu uzklaušana, viedokļa izteikšana, vienošanās, pienākumu sadale.</p>
<p>Vēro darbus, raksturo rudens dabas parādības un krāsoņu daudzveidību.</p> <p>Sakārto darba vietu.</p>	<p>Izstāda bērnu darbus.</p> <p>Jautā: <i>Kas liecina, ka darbā attēlots rudens? Kuri toņi vislabāk attēlo salijušu zemi, kuri – nodzeltējušas lapas, kuri – saules zaķīšus? Vai tev, skatoties uz kompozīciju, kļūst auksti? Vai sajūti vēju? Vai saulīte tev silda vaigus?</i></p> <p>Katras grupas darbā palīdz atrast vērtīgo (atšķirīgo, izteismīgo).</p> <p>Rosina bērnu priecāties gan par procesu (darbs tapa viegli, kopīgi strādājot var izveidot lielāku darbu), gan par rezultātu (izteismīgas kolāžas).</p> <p>Rosina bērnu pēc darba sakārtot darba vietu.</p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja Radošums un iztēle, saskatot savu radīto krāsu un tēlu līdzību ar krāsoņiem un tēliem mākslas darbos un apkārtējā vidē.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās Gandarījuma izjūta un lepnums par sasniegto.</p> <p>Pilsoniskā līdzdalība Kopīga darba efektivitātes novērtēšana.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās Darba vietas organizācija.</p>

2. MĀKSLAS VEIDI UN TO IZTEIKSMES LĪDZEKĻI. MŪZIKA

2.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: *Dzied, muzicē, dejo.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Pievērš uzmanību muzikālām skaņām.	Dziedot atdarina atsevišķas dzirdētās skaņas.	Piebalso pieaugušā dziedājumam.	Iesaistās dziedāšanā kopā ar pieaugušo un citiem bērniem.
2.	Piebalso pieaugušā dziedājumam.	Dzied nelielā diapazonā kopā ar pieaugušo.	Dzied atbilstoši dziesmas tonalitātei un ritmam kopā ar pieaugušo.	Vieglā, gaišā balsī dzied ar pavadījumu atbilstoši dziesmas tonalitātei un ritmam.
3.	Dzied ar pavadījumu individuāli un kopā ar citiem.	Dzied nelielā diapazonā ar pavadījumu un bez tā.	Dzied individuāli atbilstoši dziesmas tonalitātei un ritmam ar pavadījumu un bez tā.	Dzied pēc savas iniciatīvas bez pavadījuma vieglā, gaišā balsī atbilstoši dziesmas tonalitātei un ritmam.

2.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: ritms, tonis, melodija, dziesma, dziedāšana, pavadījums, starpspēle, piedziedājums, pants, atkātojums, ieraksts, bērnu dziesmas, tautasdziesmas.

Darbības: dziedāt (vieglā, gaišā balsī, ar/bez pavadījuma), klausīties, atskaņot, dziedāt bez pavadījuma (*a cappella*).

Nozīmīgums: skanīgums, prieks, vieglums, jautrība.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniedzamais rezultāts.

2.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Klausās pieaugušā dziedājumu, dziesmu ierakstus un piebalso.	Ar izteiksmīgu dziedājumu rosina bērnu dziedāt. Dzied dienas gaitā un aicina bērnus dziedāt līdzī (roku mazgāšanas, rotaļlietu kārtrošanas dziesmiņa u. c.).
Klausās pieaugušā dziedājumu un pievienojas tam. Dzied kopā ar pieaugušo.	Piedāvā bērnam klausīties dziesmu ierakstus un skolotāja dziedājumu. Izvēlas bērna vecumam piemērotu muzikālo materiālu. Aicina bērnus dziedāt kopā. Atbalsta katra bērna ierosmi dziedāt. Dzied un/vai spēlē mūzikas instrumentu un rosina bērnu līdzdarboties. Rosina bērnu muzikālai kustību darbībai dažādās rotaļu situācijās (šūpuļdziesma lellei).
Dzied bērnu dziesmas, latviešu tautasdziesmas. Dzied aktīvi, atbilstoši individuālajām spējām. Dzied izteiksmīgi, vieglā, gaišā balsī (neforsējot) ar pavadījumu vai bez tā (<i>a cappella</i>). Pavada dziedāšanu ar kustībām, ar vienkāršiem skanošajiem žestiem vai skaņu rīku spēlēšanu, piemēram, dziesmas ievaddaļā vai starpspēlēs. Radoši izmanto kustības, skaņu rīkus un skanošos žestus dziesmu pavadījumam. Dzied individuāli un grupā ar pavadījumu un bez tā.	Rosina dziedāt ar pavadījumu un bez tā. Dzied kopā ar bērnu, iedrošina, atbalsta. Dzied vai atskaņo bērnu dziesmas, apvieno dziedāšanu ar kustībām vai skaņu rīku spēlēšanu. Aicina bērnu improvizēt. Atbalsta bērna vēlmi dziedāt.
Saviem vārdiem stāsta par dziedāšanas nozīmību, aizrautību, prieku, svētku izjūtu u. c.	Aicina novērtēt dziedāšanas nozīmību

2.4. Mācību līdzekļi

Mācību tehniskie līdzekļi

Atskaņotājs, skaņu pastiprināšanas iekārta, klavieres.

Mācību materiāli

Skaņu ieraksti; bīdāmā nots, piemēram, bite, putniņš, taurenis, zaķis; skaņu kāpnītes (skaņu augstuma apguvei); roku, pirkstu un ar aukliņām vadāmas lelles (lai rosinātu bērnus dziedāšanai un izmantotu kā pārsteigumu); cepures un cimdi ar zaķa, kaķa u. c. ausīm, lai palīdzētu bērniem iejusties rotaļu tēlos.

Piederumi un instrumenti muzicēšanai

Pašdarināti skaņu rīki un vienkārši mūzikas instrumenti, piemēram, šeikeri, ritma kociņi, bundziņas, džambas, zvaniņi un zvārguļi, marakasi, metalofoni, ksilofoni, blokflautas, toņu zvani, toņu caurules.

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Brice, B. *Es būšu varens muzikants*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2012. 44 lpp. ISBN 9789934020353.
2. Brice, B. *Skaņu spēles : tematiski praktiskie materiāli mūzikas un integrētajām rotaļnodarbībām pirmsskolā un sākumskolā. I daļa*. Rīga : RaKa, 2017. 260 lpp. ISBN 9789984463636.
3. Latviešu dziesmas bērniem 2 daļa + CD komplekts. Mīrec, 2016, ISBN 9790900505354.
4. Vislabākā latviešu bērnu dziesmu izlase 1. daļa, CD. Mikrofona ieraksti 2016, ISBN 4750329153722.
5. Filmu studija RIJA. Joka pēc alfabēts – Funny Alfabet [tiešsaiste]. 2012, 7. okt. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=W5e9GJfHC4A>
6. Kristiāns Laķis-Lazdāns. Rīgas Doma kora skola - Circeņiša ziemassvētki [tiešsaiste]. 2011, 21. sept. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=j9zFbSdOPAw>
7. Latvijas radio, Arnis un Laima Miltiņi - Čību čābu: #SvētkuStudija [tiešsaiste]. 2018, 17. jūl. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=L5LvGX14ffk>
8. The Cocons. Pauls R. - Miega vilcieniņš [tiešsaiste]. 2014, 25. apr. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=mWgXwpm6eHQ>

2.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Dienas gaitā skolotājs iekļauj dziesmas vai to elementus piemērotās situācijās – rotaļājoties, pirms diendusas (šūpuļdziesmas), pastaigas vai fizisko aktivitāšu laikā, aicinot bērnus nākt pulciņā, vingrot, mazgāt rokas u. c. Skolotājs dzied pats un rosina bērnus dziedāt līdzī.

Skolotājs rūpējas, lai vienu īslaicīgu darbību secīgi nomainītu nākamā darbība. Īsas dziesmiņas, dejas, rotaļas un muzicēšanu pēc brīža var atkārtot, iesaistot citu rotaļu tēlu. Piemēram, cep piparkūku lācītim, padejo ar lācīti, ar kociņiem nospēlē lācītim ritmu. Vēlāk pie bērniem ierodas zaķēns, kurš arī vēlas piparkūku, dejojot, spēlējoties u. c.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. ES DZIEDU!

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Klausās pieaugušā dziedājumu. Atsaucas muzikālajai darbībai. Piedāvā skolotājam rotaļlietas, par kurām dziedāt, un piebalso dziedājumam.	Rada interesi par dziedāšanu – rotaļājoties ar bērniem, dzied par bērnu iemīļotām rotaļlietām. Izmanto mīkstās rotaļlietas vai roku lelles, piemēram, putniņu, kaķīti, sunīti, pelīti (dzīvnieciņus, kuru balsis var atdarināt).	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērīgums, prieks, pozitīvas emocijas.
Klausās skolotāja dziedājumu un piebalso tam atbilstoši spējām. Iesaistās rotaļās par ķermeni un kustībām, par ģimeni, ikdienas norisēm, rotaļlietām, mājdzīvniekiem.	Dzied vieglā, gaišā balsī, izteiksmīgi artikulējot. Rosina bērnu pievienoties dziedājumam. Dziedot ilustrē ar kustībām vai rotaļlietu savas un bērnu darbības, piemēram, <i>Es soļoju – tā-tā-tā, dejo, dejo rociņas</i> u. tml. Uzslavē par dziedājumu.	Sadarbība Verbāla un neverbāla saziņa, kopīga dziedāšana. Jaunrade un uzņēmējspēja Radošums, emocionalitāte un atvērtība.

2.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Sasveicināšanās

Skolotājs sasveicinās ar katru no bērniem, dziedot tercās: *Labdien, labdien, kas atnācis šodien?*

Dziedot tercās, ar roku lelli vērsas pie kāda no bērniem: *Kā tevi sauc?* Bērns, dziedot atbild uz skolotāja izdziedāto jautājumu: *Labdien, labdien, te Gustavs klāt arvien!* Turpina dziedāt, līdz savu vārdu izdziedājuši visi bērni.

Jautrais zaķēns

Skolotājs, vadot nelielu rotaļu zaķēnu pa kāpnītēm (no finiera izgatavotas kāpnītes ar 3–5 pakāpieniem, kas atbilst nošu pakāpēm), dzied jautras zilbes tercās (hop-hop). Bērni ieklausās un vokāli atbalso zaķēna lēkšanu pa kāpnītēm.

Variants. Kāds no bērniem rīkojas ar rotaļlietu atbilstoši skolotāja darbībai.

Kāpjam kalnā!

Skolotājs atsauc bērnu atmiņā jautro vizināšanos ar ragaviņām no kalna. Dzied augšupejošu gammu ar vārdiem: *Kāpjam kalnā, kas tad tas, kalna galā kamanas!* Vienlaikus dzied un ar roku kustībām parāda kalnā kāpšanu. Dziedot atkārtu gammas pēdējo skaņu: *Sēžamies mēs kamanās, visi prom lai pamanās!* Bērni ieklausās un iesaistās rotaļā – ar kustībām imitē braukšanu no kalna un dzied lejupejošu gammu ar vārdu *Uhū!*

Bitītes lidojums

Skolotājs horizontāli pie sienas piestiprina divas auklas paralēli vienu otrai. Sagatavo rotaļu bitīti, kas piestiprināta 30 cm garā kociņā.

Skolotājs virza bitīti virs auklas un zem tās, vienlaikus dziedot *zum-zum* (tercās). Rosina bērnus dziedāt kopā ar bitīti. Parāda, kā vadīt bitīti un saskaņot bites lidojumu ar savas balss skaņām. Aicina vienu bērnu darboties ar bitīti; pārējie dzied tā, kā norāda rotaļu bitīte. Noslēgumā pārrunā, kuras skaņas ir augstas, kuras – zemas.

Variants. Pie sienas piestiprina vairākas auklas un bitītes lidojums – dziedājums tiek parādīts plašākā diapazonā.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. SKAŅU SPĒLES – BALSS UN ATBALSS, ZEMAS UN AUGSTAS SKAŅAS

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Stāsta par savu pieredzi.</p> <p>Ar interesi iesaistās rotaļā “Balss un atbalss”</p> <p>Dziedot nosauc grupas biedra vārdu. Pārējie bērni ieklausās un “atbalso”, lai skaņas būtu tādas pašas, tikai klusākas.</p>	<p>Aicina rotaļā.</p> <p>Jautā: <i>Kas ir atbalss?</i></p> <p>Rosina bērnus vokāli rotaļai “Balss – atbalss” (<i>Ū-ū, Jāni!</i>).</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās</p> <p>Nostiprina priekšstatu par atbalsi.</p> <p>Sadarbība</p> <p>Ieklausīšanās un atsaukšanās.</p>

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Piedalās skaņu augstuma rotaļās, ar balsi attēlojot dzīvnieku, to skaitā putnu balsis, ar roku kustībām vai ar bīdāmo noti parāda balss virzību uz augšu vai uz leju, nosauc, ko attēlojis.</p> <p>Ar kustībām parāda melodisko virzību. Ja tā ir no augšas uz leju, bērns lēni pietupjas; ja melodiskā virzība ir no lejas uz augšu, atbilstoši skanējumam pieceļas, izstiepj rokas augšup.</p> <p>Darbojas ar bīdāmo noti uz divām nošu līnijām, vada savu un citu bērnu dziedāšanu.</p>	<p>Ieinteresē bērnus skaņu augstuma rotaļām – attēlo dažādu dzīvnieku balsis, piemēram, liels suns rej zemā balsī, kucēns – augstākā balsī, putniņi čivina augstās balsīs, pūce ūjina zemākā balsī.</p> <p>Rosina ar rokas kustībām vai ar bīdāmo noti parādīt skaņu augstumu. Demonstrē, kā ar ķermeņa kustībām var atainot melodisko virzību uz augšu vai uz leju.</p> <p>Rosina kādu no bērniem vadīt rotaļu ar bīdāmo noti, izdziedot īsas melodijas (4/4; vienu vai divas taktis).</p>	<p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Domā, ieklausās, salīdzina skaņu augstumu, vērtē savu un citu bērnu sniegumu.</p> <p>Jaunrade un uzņēmējspēja Uzmanība un radošā darbība: domā, nosauc, iztēlojas, atdarina.</p> <p>Sadarbība Klausās cits cita dziedājumu, ar kustībām parāda skaņu augstumu. Jaunrade un uzņēmējspēja Vada savu un citu bērnu dziedājumu.</p>
<p>Stāsta par melodijas radīto noskaņu un mācību procesu.</p>	<p>Jautā: <i>Kādu noskaņu rada šī melodija? Vai tā iepriecina, liek aplust, ieklausīties, pārdomāt? Ko tu tagad proti?</i></p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Gandarījums, mācību procesa apzināšanās.</p>

2.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Skaņu zīmulis

Skolotājs rosina bērnu iztēloties, ka viņam rokā ir brīnumains skaņu zīmulis. Ar to var uzzīmēt skanošus burtus. Skolotājs demonstrē, kā to dara, bērns atkārto: zīmējot gaisā, plūstoši dzied konkrēto skaņu uz augšu un uz leju, t. i., “zīmē” arī ar balsi. Vispirms “zīmē” garos patskaņus, vēlāk – arī līdzskaņus, kurus var plūstoši izdziedāt, piemēram, m, r, n, z.

Nošu kalnā

Skolotājs dzied augšupejošu gammu (do, do, re, re, mi, mi, fa, sol, sol, la, la, si, si, do) ar vārdiem: *Kāpjām kalnā, kas tad tas, kalna galā notiņas – notiņas kā odziņas, visas melnas, skanīgas!* un vienlaikus ar roku kustībām parāda kalnā kāpšanu.

Dzied uz vietas gammas pēdējo skaņu: *Paņemsim mēs groziņu, salasīsim notiņas!* Tad ar kustībām atdarina lasīšanu un dzied lejupejošu gammu: do, do, si, si, la, la, sol, fa, fa, mi, mi, re, re, do!

Skaņu kamoliņi

Skolotājs sagatavo groziņu ar nelieliem dažādu krāsu dzijas kamoliņiem.

Skolotājs ierosina ritināt skaņu kamoliņus. Bērni izvēlas, kādas krāsas kamoliņu ritinās. Skolotājs nospēlē vienu skaņu (ja kamoliņš ir gaišs, skolotājs spēlē augstāku skaņu, ja tumšs – zemāku). Skolotājs un bērni “velk” iedomāto skaņu pavedienu – labo

roku virza horizontāli sānis, dziedot doto skaņu, piemēram, *āāāāā...* Kad skolotājs nolaiž roku, skaņu pavadēns ir beidzies. Līdz ar to iestājas klusums.

Variants. Katrs bērns no groziņa izņem krāsainu kamoliņu un atbilstoši tam uz klavierēm nospēlē skaņu. Pārējie bērni cenšas izdziedāt doto skaņu vienā elpas vilcienā, ieklausoties citu balsīs un dziedot vienā tonī ar pārējiem.

Sēnēs, sēnēs

Bērni sastājas rindā aiz skolotāja un sadodas rokās. Skolotājs tur groziņu, kurā atrodas sēņu attēli (vai mulāžas) ar bērniem zināmām sēnēm. Dziedot dziesmu, bērni aiz skolotāja virzās līču loču pa telpu. Dziesmai izskanot, bērni apstājas un atlaiž rokas. Skolotājs no groza izņem divus attēlus ar sēnēm, kuru nosaukumā ir atšķirīgs zilbju skaits. Attēlus rāda bērniem, un viņi, sitot plaukstas, ritmiski skandē sēņu nosaukumus.

Variants. Bērns dažādā izteiksmē un balss augstumā skandē divrindes – ja skolotājs paceļ attēlu augšup, skandē smalkā balsī, ja attēlu nolaiž zemu, skandē zemā balsī. Vienu divrindi skandē dažādā balss augstumā.

Divrindes skandēšanai

Baiba Brice

Gailenīte, gailenīte –
Mūsu meža princesīte.

Meža vidū slapja, plika
Viena skaista baravika.

Mušmīres, mušmīres –
Tās gan nelasīsīm mēs!

Brūnā sūnā, paskat te –
Viena jauka bērzlape!

Viens, div', trīs – pavisam drīz –
Groziņš pilns mums pielasīts!

Simtkājis

(Notis sk. grāmatā "Skaņu spēles; II daļa".)

Pirms rotaļas bērni aplūko simtkāja attēlu un pārrunā redzēto. Rotaļas dalībnieki grupiņās pa četri uz ceļgaliem apsēžas uz grīdas. Bērni dzied vai runā dzejoli un liek dūrītes ar paceltiem īkšķiem pamīšus citu uz citas, aptverot iepriekšējā spēlētāja īkšķi (kā būvējot tornīti).

Pēters Brūveris

Simtkājītis

(Fragments)

Sim sim

Simtkājītim

Zābaciņi

Spoži glīti

Ašām kājām

Kustas viņš

Tā kā maziņš

Vilcieniņš.

Variants. Runājot dzejoli, bērni sēž pusaplī un runas ritmā liek uz grīdas citu pie citas dūrītes.

Variants. Runājot dzejoli vai dziedot dziesmu, bērni divās rindās – viena pret otru – sēž uz grīdas un pamīšus liek plaukstas citu pie citas kā simtkāja posmus. Dziesmas otrajā daļā bērni ātri kustina roku pirkstus kā simtkāja kājas.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. MĀCĀMIES JAUNU DZIESMU!

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Nosauc atpazīto melodiju, dzied līdzī.</p> <p>Bērni pēc savas iniciatīvas pa vienam kļūst par spēles vadītājiem.</p>	<p>Uz dažādiem mūzikas instrumentiem atskaņo bērniem zināmu melodiju vai melodijas fragmentu.</p> <p>Aicina atminēt melodiju.</p> <p>Rosina bērnu dziedāt.</p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja</p> <p>Citu vadīšana.</p>
<p>Stāsta par savām prasmēm un interesēm; kopīgi noskaidro, kuras dziesmas ir jāatkārto.</p> <p>Noklausās jauno dziesmu skolotāja izpildījumā.</p> <p>Saviem vārdiem stāsta par dziesmas saturu, kopīgi noskaidro retāk izmantoto vārdu jēgu.</p> <p>Spriež, kā jādzied šī dziesma – gaiši, viegli, jautri, mīļi, skanīgi, izteiksmīgi u. c.</p> <p>Nosauc dziesmas daļas (piedziedājums, pantiņi).</p> <p>Pastāsta, ko var saklausīt dziesmā.</p> <p>Apgūstot jauno dziesmu, piebalso vieglāk uztveramajās vietās, piemēram, skolotājs dzied visu pantu, bērni – piedziedājumu.</p> <p>Ieklausās melodijā, cenšas iekļauties tonalitātē.</p> <p>Uztver skolotāja rādīto diriģēšanu un atbilstoši dzied.</p> <p>Dzied emocionāli, izteiksmīgi atbilstoši savām spējām vieglā, gaišā balsī (galvas reģistrā).</p> <p>Dziedāšanas laikā izpilda kustības un skanošos žestus, dzied <i>a cappella</i> un ar pavadījumu.</p>	<p>Jautā: <i>Kuras no šīm dziesmām tu proti nodziedāt bez aizķeršanās, kuras – ne?</i></p> <p>Rosina mācīties jaunu dziesmu. Izteiksmīgi dzied jauno dziesmu ar pavadījumu vai bez tā.</p> <p>Jautā, par ko stāsta šī dziesma, kāda ir tās noskaņa, izskaidro retāk lietotos vārdus.</p> <p>Jautā par dziesmas melodijas īpatnībām, piedziedājumu un pavadījumu.</p> <p>Dzied dziesmu <i>a cappella</i>, rosina bērnus piebalsot.</p> <p>Var izmantot dziesmas melodiju vai tās fragmentus kā rotaļu, lai iedziedātos, dziedot ar zilbēm vai patskaņiem.</p> <p>Mācot jaunu dziesmu, diriģē.</p> <p>Kad dziesma apgūta <i>a cappella</i>, rosina dziedāt ar pavadījumu.</p> <p>Uz mūzikas instrumenta atskaņo pavadījumu.</p> <p>Dziesmu apgūst rimti, nesteidzīgi, atbilstoši bērnu interesei, ievērojot balsis higiēnas nosacījumus: dziedāšanas ilgumu, skaļumu, dinamiku.</p> <p>Ja plāno dziedāt brīvā dabā, jāņem vērā laikapstākļi, jo aukstā vējā, karstumā vai salā dziedāt nav vēlams.</p> <p>Izmantot skaņu rīkus dziesmas pavadījumam un izpildīt atbilstošas kustības bērni mācās pēc tam, kad dziesma apgūta.</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās</p> <p>Mācību procesa apzināšanās, turpmāko mācību mērķu uzstādīšana.</p> <p>Jaunrade un uzņēmējspēja</p> <p>Atvērtība, estētisks pārdzīvojums.</p> <p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</p> <p>Spriež par mūziku savas pieredzes kontekstā; salīdzina viedokļus.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās</p> <p>Koncentrējas, ieklausās, vingrinās, vērtē.</p>

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Spriež par dziedāšanas nozīmi (skaistums, vienotība, svinīgums, prieks).	Aicina novērtēt dziedāšanas nozīmību. Jautā: <i>Kādēļ cilvēks dzied? Ko tu izjūti dziedot? Kas vēl dzied? Kāpēc jāmācās dziedāt?</i>	Pilsoniskā līdzdalība Apzinās kopīgu dziesmu un dziedāšanu kā kopienas identitātes apliecinātāju.
Ieklausās un vērtē savu un citu bērnu dziedājumu (saprot dziesmas vēstījumu; dzied ar prieku, vieglā, gaišā balsī; ievēro melodiju, ritmu, tempu; dzied izjusti, kopā ar citiem).	Rosina refleksiju. Jautā: <i>Kas tev šodien izdevās vai vēl neizdevās? Ko izdevās paveikt vienkārši? Kas veicās grūtāk? Par ko tu šoreiz priecājies?</i>	Pašvadīta mācīšanās Analizē savu un citu bērnu muzikālo veikumu.

3. MĀKSLAS VEIDI UN TO IZTEIKSMES LĪDZEKĻI. DEJA

3.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: *Dzied, muzicē, dejo.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Vēro, pauž interesi par skolotāja un citu bērnu darbību.	Vēro un atdarina pieaugušo kustības mūzikas pavadījumā.	Brīvi kustas mūzikas pavadījumā.	Mūzikas pavadījumā, dejojot ar dažādiem atribūtiem, izpilda ritmiskas kustības.
2.	Izpilda atsevišķas kustības atbilstoši mūzikas tempam.	Izpilda kustības atbilstoši mūzikas tempam.	Veic kustības atbilstoši mūzikas ritmam un tempam.	Patstāvīgi kustas mūzikas ritmā, kombinē dažādas ķermeņa kustības, dejo vienkāršus deju soļus.
3.	Iesaistās dejošanā kopā ar citiem, ievēro atsevišķus dejas nosacījumus.	Veic atsevišķas kustības atbilstoši mūzikas ritmam un dejas nosacījumiem.	Dejo vienkāršus deju soļus atbilstoši mūzikas ritmam un tempam.	Labprāt dejo individuāli un kopā ar citiem, mūzikas pavadībā radoši kombinē deju soļus un ķermeņa kustības.

3.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: deja, kustība, ritms, temps, solis, gājiena solis, tecīņus solis, palēciena solis, polkas solis, galopa solis, pielieciena solis, krustošanas solis, kāju un/vai plaukstu piesitiens, žigāšana, kombinācija, aplis, dejas ceļš, uz priekšu, atpakaļ, gatve, pāris.

Darbības: dejojot, atdarināt, klausīties, sadot rokas, sasist plaukstus, piesist kāju.

Nozīmīgums: aizrautība, prieks, radošums, dzīvīgums, ritmiskums, saskaņa.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniedzamais rezultāts.

3.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Klausās mūzikas ierakstus. Brīvi kustas mūzikas pavadījumā.	Piedāvā klausīties mūzikas ierakstus. Brīvi kustas mūzikas pavadījumā, aicina bērnu pievienoties.
Rotaļdarbībā, piemēram, imitējot dažādu dzīvnieku – pelītes, zirdziņa u. c. gaitu, apgūst latviešu tautasdeju soļus – gājiena soli, tecīņus soli, kā arī mācās virzīties pa vai pret dejas ceļu, dejoj aplī, gatvē, pāros. Izpilda kustības atbilstoši mūzikas ritmam un tempam. Atbilstoši mūzikas daļām maina kustības virzienu. Patstāvīgi veido apli vai izvēlas deju partneri. Dejo pa vienam vai ar partneri. Dejo vienkāršus latviešu tautasdeju soļus, piemēram, gājiena soli, tecīņus soli, palēciena soli, galopa soli.	Rosina izpildīt kustības atbilstoši mūzikas ritmam un tempam. Piedāvā skatīties mūsdienu deju un tautasdeju ierakstus. Demonstrē vienkāršus tautasdeju soļus, piemēram, gājiena soli, tecīņus soli un aicina atkārtot. Ar savām kustībām un stāju sniedz bērnam neverbālu paraugu. Rosina dejojot pāri, grupās, saskaņot kustības un kustību virzienu. Raugās, lai bērna stāja būtu pareiza.
Saviem vārdiem stāsta par dejošanas nozīmību – aizrautību, prieku, svētku izjūtu u. tml.	Aicina novērtēt dejošanas nozīmi.

3.4. Mācību līdzekļi

Mācību vide

Kustībām piemērota brīva plaša telpa, piemēram, zāle, vieta "skatuvītei" grupas telpā.

Mācību tehniskie līdzekļi

Atskaņotājs, skaņas pastiprināšanas iekārta, klavieres vai sintezators.

Mācību materiāli

Dejošanas un kustību rotaļu piederumi un atribūti: lieli un mazi kokvilnas vai šifona lakatiņi; dažāda garuma un platuma lentes, lenšu pušķi; vienkrāsains plāns liels (90–150 x 250–400 cm) audums; serso riņķi (nelieli, aptuveni 10–12 cm diametrā lieli krāsaini plastmasas vai koka riņķi).

1., 2. attēls. Lentas, sagatavotas dejošanai. (PIL Pilādzītis. B. Brices foto)

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Brice, B. *Skaņu pasakas un ritma rotaļas*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2011. 143 lpp. ISBN 9789934013935.
2. anishinaube. Henry Mancini – Baby Elephant Walk [tiešsaiste]. 2010, 2. jūn. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=qPKDb99JYeM>
(Skaņu ierakstu piemērs.)
3. Hélio do Brasil. Bert Kaempfert – African Beat [tiešsaiste]. 2012, 24. nov. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=pUiAhclmvfE>
(Skaņu ierakstu piemērs.)
4. chocotiger. Scott Joplin – The Entertainer [tiešsaiste]. 2006, 8. aug. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=7cFkae0j_Ns
(Skaņu ierakstu piemērs.)
5. Ruben Dalibaltayan. Anatoly Lyadov: The Music Box, Op. 32 [tiešsaiste]. 2012, 25. dec. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=V0-P821slwM>
(Skaņu ierakstu piemērs.)
6. Vyacheslav Gryaznov. S. Rachmaninov - V. Gryaznov. Italian Polka [tiešsaiste]. 2008, 1. okt. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=YmSDDsIA_M
(Skaņu ierakstu piemēri.)
7. mediafire.com. Monkeys Spinning Monkeys Kevin MacLeod - Gaming Background Music [tiešsaiste]. 2016, 29. dec. [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=ktOWvhJlqK8>
(Skaņu ierakstu piemēri.)
8. musicmemories2010. Percy Faith - Swedish Rhapsody (Midsummer Vigil) 1953 [tiešsaiste]. 2011, 26. sept. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=Rtw78IOL00k>
(Skaņu ierakstu piemēri.)
9. mychoicegrech. My Choice - Daniel Alomía Robles: El Cóndor Pasa [tiešsaiste]. 2010, 27. okt. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=w9ytMea2h4U>
(Skaņu ierakstu piemēri.)
10. Jacques Simard. Leroy Anderson Syncopated clock [tiešsaiste]. 2009, 5. jūl. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=Q6vvkXd9GRw>
(Skaņu ierakstu piemēri.)
11. Vīneta Vītola. latviešu tautas #rotaļas 3 Trejdevini [tiešsaiste]. 2016, 14. okt. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=Z_RX2Z9G4eg
(Skaņu ierakstu piemēri.)

3.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Rotaļas ar lakatiņiem

Lakatiņi ir daudzu rotaļu un deju piederumi. Ar lakatiņiem var spēlēt slēpšanās rotaļas, mācīties izpildīt plūstošas, ritmiskas kustības mūzikas ritmā. Lakatiņa salocīšanu, lai to noliktu vietā pēc dejošanas, var izvērst par saistošu rotaļu.

Dejas ar lentēm

Platajās matu gumijās iestiprina dažādu krāsu lentes. Bērns dejojot tur tās pirkstos vai uzver uz rokas. Dejojot lentes plīvo.

Rotaļas ar audumu

Bērni sastājas ap audumu, ar rokām turoties pie tā malām. Kopīgi šūpo, plīvina, nostiepj vai atlaiž audumu, ar kustībām attēlojot dabas parādību radītās kustības, to tempu, ritmu un amplitūdu. Skolotājs aicina bērnus šūpot mākonīti (baltu vai pelēku audumu) un pūst vējiņu. Sākumā pūš silto vējiņu (skaņa š-š-š), un viegli šūpo audumu. Tad, šūpojot mākonīti enerģiskāk, pūš auksto vējiņu (skaņa s-s-s). Pēc tam bērni atdarina vēja aukas (a-ū-ū), ļoti enerģiski šūpojot audumu augšup, lejup. Uz auduma var uzbērt rudens lapas. Rotaļas noslēgumā, audumu stingri nostiepjot, lapas pamet gaisā. Atbilstoši sezonai, uz auduma var šūpot filca sniegpārslīņas un sniega pikas, rudens lapas, porolona bumbiņas, filca vardītes u. c.

Variants. Šūpojot zilu audumu un atdarinot dažādas skaņas, bērni attēlo "Jūras viļņu spēli".

Deja ar serso riņķi

Divi pieaugušie pieķeras pie viena serso riņķa, un, polkai skanot, izpilda ritmiskas deju kustības, kuras maina atbilstoši mūzikai, piemēram, ritmiski paceļ un nolaiž rokas, pietupstas un pieceļas, griežas, šūpo rokas, dipina kājas u. tml. Bērni nostājas pāros viens pret otru, turas pie riņķa un izpilda ritmiskas dejas kustības tāpat kā pieaugušie.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. ES DEJOJU AR LELLI

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Izvēlas rotaļlietas. Emocionāli, ieinteresēti atsaucas muzikālajai darbībai. Vēro skolotāja darbošanos ar rotaļlietām – lelli un lāci.	Jautā: <i>Kura lelle šodien vēlas dejot? Varbūt arī lācītis vēlas dejot?</i> Mūzikas skolotājs lēnā tempā spēlē skaņdarbu, grupas skolotājs ar rotaļu lāci izpilda nesteidzīgas dejas kustības. Skanot ātrai mūzikai, grupas skolotājs dancina lelli.	Jaunrade un uzņēmējspēja Atvērtība, uzmanība, estētisks pārdzīvojums.
Kopā ar rotaļlietu atbilstoši mūzikas tempam deju improvizētas deju kustības vai deju līdzīgi, kā demonstrēja skolotājs.	Lēnā tempā atkārtoti atskaņo skaņdarbu, aicina bērnu izvēlēties atbilstošu rotaļlietu un padejot ar to.	Jaunrade un uzņēmējspēja Iesaistīšanās kustību rotaļā pēc savas iniciatīvas.

3.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Deju skolotājs

Skatot ritmiskai mūzikai, skolotājs demonstrē dažādas deju kustības, kuras atkārto bērni. Citam citu nomainot, par rotaļas vadītāju kļūst paši bērni.

Sniegavīru dancis

Skolotājs stāsta bērniem par sniegavīru ģimeni, kuri dzīvo pagalmā un skatās pa logu, kā bērni dejo. Arī sniegavīri ļoti grib dejot. Rosina bērnus iztēloties, kādas varētu būt sniegavīru kustības. Skatot mūzikai, piemēram, H. Mančīni "Zilonēns pastaigā", bērni ar dažādām dejas kustībām attēlo sniegavīru deju.

Pavasara ziedi un saules zaķēni

Skolotājs atbilstoši bērnu skaitam sagatavo dažādu krāsu šifona lakatus un divus atšķirīgus skaņu ierakstus: mūziku, kas piemērota asām, lēkājošām kustībām (*staccato*) un mūziku, kuras pavadījumā var izpildīt plastiskas, plūstošas kustības (*legato*). Bērni izvēlas lakatus un apsien tos ap kaklu, roku vai kā citādi. Tie bērni, kuri izvēlējušies dzeltenos lakatus, kļūst par saules zaķēniem, pārējie ir pavasara ziedi. Skatot *legato* mūzikai, ziedi aug, plaukst, proti, atbilstoši mūzikas plūdim izpilda dažādas kustības. Saules zaķēni tajā pašā laikā guļ – tup, sarāvušies kamoliņos. Skatot *staccato* mūzikai, ziedi sastingst, bet saules zaķēni viegliem soliņiem lēk mūzikas ritmā starp tiem.

Variants. Vienā nodarbībā izvēlas tikai viena veida mūziku un tai atbilstošus tēlus (piemēram, ziedi). Skolotājs vai kāds no bērniem demonstrē mūzikai atbilstošas kustības, bet pārējie rotaļas dalībnieki tās atkārto.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. KUSTĪBU IMPROVIZĀCIJAS ROTAĻA "SPOGULĪŠI"

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Atbilstoši mūzikas ritmam, tempam un raksturam izpilda kustības.	Atskaņo mūzikas ierakstu, rosina bērnus domāt un parādīt, kādas kustības varētu izpildīt pie šīs mūzikas. Piedāvā spēles noteikumus: bērni ir spoguļi, bet skolotājs spoguļojas – bērni uzmanīgi vēro skolotāja veiktās kustības un tās atkārto.	Jaunrade un uzņēmējspēja Iztēle, ideju radīšana, iesaistīšanās spēlē.
Patstāvīgi izvēlas dejas partneri. Izvēlas atribūtus – lakatus, lentes u. c. Patstāvīgi vienojas, kurš no pāra būs spoguļītis, kurš – spoguļosies. Dejo pa vienam vai ar partneri, izpildot kustības ar šifona lakatiem, griežoties, pārvietojoties telpā u. tml. Pēc skolotāja spēlēta skaņas signāla (piesitiens pa trijstūri) mainās lomām.	Rosina bērnu izvēlēties dejas partneri, atrast telpā brīvu vietu. Atskaņo mūziku, vēro bērna darbību, uzslavē. Ik pa laikam skandina trijstūri – bērni mainās lomām.	Pašvadīta mācīšanās Uzmanības, kustību koordinācijas, plastiskuma un ritma izjūtas vingrināšana. Sadarbība Darbošanās pāros un nelielās grupās.
Vēro un komentē, kuras kustības patika vislabāk, kuras – vēlētos atkārtot.	Aicina kādu pāri nodemonstrēt kustības. Iedrošina un uzmundrina bērnus, atkārtot deju vairākas reizes.	

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Izmantojot skaitāmpantu, izvēlas dejas partneri.</p> <p>Viens bērns soļo gar aplī stāvošajiem un skandē: "Viens, divi, trīs – nāciet man līdz!" Sadodas rokās ar trim aplī stāvošajiem "izskaitītajiem" bērniem.</p> <p>Nākamais, kurš stāv aplī, turpina soļot un skandēt, līdz visi bērni ir sadevušies rokās pa četri.</p> <p>Katrs četrinieks izvēlas lakatus un izvirza vadītāju.</p> <p>Klausās mūziku, vēro vadošā bērna kustības un uzreiz tās atkārto.</p> <p>Atbilstoši skolotāja skaņu signālam mainās lomām. Vadošais bērns ar rokas kustību norāda, kurš būs nākamais kustību autors.</p>	<p>Ja dejošana pa pāriem noritējusi saskaņīgi, ierosina deju četratā. Stāvēt aplī, aicina bērnus izvēlēties deju partnerus.</p> <p>Dejas princips četratā: viens ir kustību autors, pārējie trīs bērni atkārto viņa kustības.</p> <p>Izvēlas divus dažāda rakstura skaņdarbus, piemēram, A. Ļadova "Mūzikas vācelīti" un H. Alvēna "Zviedru rapsodiju", (vienā rotaļnodarbībā izmanto vienu skaņdarbu).</p> <p>Rosina bērnus ieklausīties mūzikā un kustēties atbilstoši tai.</p> <p>Vēro bērnu sniegumu, atbalsta ar mīmiku un komentāriem.</p>	<p>Pilsoniskā līdzdalība Izlozes noteikumu ievērošana.</p> <p>Jaunrade un uzņēmējspēja Kustību iztēlošanās, improvizācija un demonstrēšana, vadošās lomas un atbildības uzņemšanās.</p>
<p>Pārdomā savu mācīšanās pieredzi.</p> <p>Novērtē dejošanas nozīmību.</p>	<p>Rosina refleksiju.</p> <p>Jautā: <i>Kas bija jāievēro, dejojot pāros, kas – četratā? Kuras kustības šķita interesantākās? Kuras kustības neizdevās? Kāpēc? Kas bija viegli, kas – grūti?</i></p> <p>Uzslavē bērnus par draudzīgumu, biedriskumu, radošumu, uzmanību, kustību ritmiskumu, plastiskumu u. tml.</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Mācību pieredzes apzināšanās.</p> <p>Pilsoniskā līdzdalība Saskaņa, dejas kā kultūras vērtības apspriešana.</p>

3.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Deju soļi

Mūzikas pavadībā bērni mācās deju soļus: gājiena soli, tecīņus soli, palēciena soli, dažādus galopa soļus, krustošanas soli, pielieciena soli u. c.; žīgāšanu; kāju un/vai plaukstu piesitienu kombinācijas u. tml. Kad soļi apgūti, mācās deju, piemēram, "Tūdaliņ, tagadiņ", "Plaukstīņpolku" u. c.

Skolotājs iekļauj bērniem zināmas dejas nodarbībās, kā arī sarīkojumu un svētku programmās (bērni deju kopā ar vecākiem).

Plaukšķināšanas dancis

Skolotājs sagatavo skaņu ierakstu ar jautru, dejošanai piemērotu mūziku.

Bērni sadodas rokās un izveido apli. Tā vidū nostājas trīs bērni. Skatot pirmajai mūzikas daļai, vidū esošie bērni deju, kombinējot apgūtās deju kustības, bet pārējie virzās pa dejas ceļu mūzikai atbilstošā dejas solī, piemēram, palēciena vai galopa solī. Mūzikas otrajā daļā bērni apstājas un ar skanošajiem žestiem ritmizē *ostinato*. Vidū esošie bērni ar plaukšķināšanu savā vietā aicina citus bērnus.

Sinkopētie pulksteņi

Skolotājs sagatavo L. Andersona skaņdarbu "Sinkopētie pulksteņi" skaņu ierakstu, auklas (5–7 m), kuru gali ir sasiesti kopā un skaņu rīku – trijstūri.

Rotaļas dalībnieki sastājas aplī un pieķeras pie auklas. Skolotājs vai kāds bērns ar trijstūri rokās iestājas apļa iekšpusē. Vienu bērnu izvēlas par kustību autoru: turoties pie auklas un virzoties pa dejas ceļu, viņš demonstrē viena vai divu veidu kustības, kuras uzreiz atkārtos pārējie bērni.

Skanot mūzikai, bērni, turoties pie auklas, mūzikas ritmā virzās pa dejas ceļu, bet apļa iekšpusē esošais virzās pretējā virzienā. Muzikālās frāzes beigās vidū esošais bērns piesit pie trijstūra un saskatās ar bērnu, kurš viņam atrodas vistuvāk. Šis rotaļas dalībnieks maina kustību veidu. Līdz ar viņu arī visi pārējie turpina kustēties pēc šī parauga.

Itāliešu polka

Skolotājs atskaņo skaņu ierakstu ar S. Raħmaņinova skaņdarbu "Itāliešu polka".

Bērni sastājas aplī un pēc tam cits citam ar izteiksmīgu žestu, nedaudz paklanoties, pasniedz 4–5 ziedus. Dejas otrajā daļā tie bērni, kuriem rokās palika neatdotas puķes, ieiet apļa vidū, notupstas un mūzikas ritmā ar tām māj. Pārējie bērni sadodas rokās un dejo pa apli tecinus solī.

Brauciens kamanās

Bērni sastājas pa pāriem cits aiz cita "zirdziņos". Priekšā stāvošajam bērnam ap vidukli apliek auklu, pie kuras piestiprināti zvārgulīši (~1,30 m). Bērns ar rokām auklu tur pie vidukļa. Aizmugurē stāvošais bērns rokās tur auklas galus un vada "zirdziņa" kustības.

Skolotājs atskaņo L. Andersona skaņdarbu "Brauciens kamanās". Skanot mūzikai, "zirdziņi" virzās galopa solī uz priekšu, bet braucēji vieglā skrējienā vada savus "zirdziņus", izmantojot auklu – uz kuru pusi pavelk auklas galus, uz to pusi pagriežas "zirdziņi".

Iztēles deja

Skolotājs atskaņo S. Džoplina skaņdarbu *The Entertainer* ierakstu marimbas izpildījumā.

Bērni iztēlojas, ka viņi ir koka lelles, robotiņi vai gumijas lāciņi un, skanot mūzikai, kustas atbilstoši iedomātajam tēlam. Pēc skolotāja signāla katrs iztēlojas citu tēlu: ja rotaļas dalībnieks attēlojis, piemēram, koka lelles kustības, tad pēc signāla viņš cenšas atdarināt robota vai gumijas lāciņa kustības.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. KĀ DEJO DZĪVNIIEKI

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Stāsta par savu pieredzi.	<p>Jautā: <i>Ko tu zini par Āfriku? Vai tā ir tālu? Ar ko Āfrika atšķiras no Latvijas? Kādi dzīvnieki tur dzīvo? Kā tur nokļūt?</i></p> <p>Parāda globusu, atrod uz tā Latviju un Āfrikas kontinentu.</p> <p>Jautā: <i>Kas nepieciešams, lai varētu doties ceļojumā?</i></p>	<p>Pašvadīta mācīšanās</p> <p>Savas pieredzes strukturēšana.</p>

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Iesaistās spēlē.</p> <p>Tematiskā darbība tiek īstenota "ceļojumā" – skatot atbilstošai mūzikai, bērni nelielās grupiņās ar dažādām kustībām atdarina lidošanu lidmašīnā vai gaisa balonā, braukšanu vilcienā, kuģī u. tml.</p>	<p>Rosina bērnus veidot grupas (4–5 bērni) un izvēlēties transporta līdzekli, ar kuru doties "ceļojumā", kā arī izvēlēties transporta līdzekli un mūzikai atbilstošas kustības.</p> <p>Atskaņo mūzikas ierakstus.</p>	<p>Sadarbība</p> <p>Nelielās grupiņās izvēlas savu transporta līdzekli, ar kuru doties ceļojumā, izpilda saskaņotas kustības.</p>
<p>Vēro video par dažādiem Āfrikas dzīvniekiem. Atdarina redzēto dzīvnieku kustības, piemēram, lauva – plastiskas kustības, pērtiķēni – lēkājošas kustības, palēciena solis, antilopes – galopa solis uz priekšu u. tml.</p> <p>Sprīž, kuram dzīvniekam kurš deju solis ir piemērots.</p> <p>Ierosina izpildīt dažādas kustības, demonstrē tās, izmēģina citu bērnu un skolotāja piedāvātās kustības.</p> <p>Mūzikas ritmā izpilda plastiskas, ritmiskas kustības, imitējot lauvas lavīšanos, vai ritmiski virzās galopa solī uz priekšu kā antilope, deju palēciena soli kā pērtiķīši u. tml.</p> <p>Vienojas par dejas secību, piemēram, vispirms antilopes, pēc tam lauvas.</p> <p>Kopīgi izdejo sižetu.</p>	<p>Piedāvā noskatīties videomateriālus par Āfrikas savannas dzīvniekiem, rosina vērot to gaitu un padomāt, kuri deju soļi varētu atbilst redzētajiem dzīvniekiem.</p> <p>Kopā ar bērnu izmēģina dažādas kustības. Ņem vērā bērna ierosinājumus.</p> <p>Skanot mūzikai, piemēram, <i>Afrikaan Beat</i> (B. Kempfer), "Pērtiķēnu rotaļas" (K. Maklauds) u. c., izmantojot tēlainus sižetus, parāda deju soļus kā kustību imitāciju.</p> <p>Mudina bērnu izmantot apgūtās kustības, iekļaujot tās dejā vai rotaļā.</p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja</p> <p>Emocionāla atvērtība, koncentrēšanās, empātija, mākslinieciskā pašizpausme, emocionālā atsauce, prieks, pozitīvas emocijas.</p>
<p>Saviem vārdiem raksturo dažādu dzīvnieku kustības.</p> <p>Salīdzina dažādu kustību raisītās emocijas un pausto vēstījumu.</p>	<p>Rosina refleksiju.</p> <p>Jautā: <i>Kā kustas dzīvnieki? Kāds ritms, temps, kustību veids palīdz iejusties dzīvnieka tēlā? Ar ko dzīvnieka kustības atšķiras no transporta līdzekļa kustībām?</i></p>	<p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</p> <p>Koncentrēšanās, salīdzināšana, interpretēšana, sakarību formulēšana.</p>

4. MĀKSLAS VEIDI UN TO IZTEIKSMES LĪDZEKĻI. TEĀTRA MĀKSLA

4.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: *Izspēlē pašu izdomātu vai literārā darba sižetu.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Darbojas ar rotaļlietām.	Ar rotaļlietām izspēlē dzīvē novērotus sižetus.	Spēlējas ar rotaļlietām, sarunājas ar tām, runā to balsis.	Ar rotaļlietām patstāvīgi izspēlē dzīvē novērotus sižetus.
2.	Iesaistās lomu rotaļās.	Iesaistās lomu rotaļās, izspēlē spilgtākās epizodes no dzirdētās pasakas vai stāsta.	Izspēlē atsevišķas epizodes no dzirdētā literārā darba.	Patstāvīgi izspēlē atsevišķas paša izdomātas vai literārā darba epizodes.
3.	Izspēlē atsevišķas paša izdomātas vai literārā darba epizodes.	Izspēlē paša izdomāta vai literārā darba sižetu pēc norādījuma.	Izspēlē paša izdomātu vai literārā darba sižetu.	Patstāvīgi izspēlē paša izdomātu vai literārā darba sižetu, sadalot lomas un organizējot izrādi.

4.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: rotaļlieta, pirkstu lelle, roku lelle, lomu spēle, uzvedums, skatuve, skaitāmpants, dzejolis, stāsts, pasaka, teātris, balss, kustība, darbība, notikums, ēnu teātris, leļļu teātris, tērps, mēģinājums, izrāde, aplausi u. c.

Darbības: attēlot, atdarināt, spēlēt, iejusties, tēlot, iztēloties, stāstīt, paklanīties, aplaudēt u. c.

Nozīmīgums: pārsteigums, iejušanās, līdzjūtība, pamācība, uzdrīkstēšanās, izteiksmība, saspēlēšanās u. c.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniezamais rezultāts.

4.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
<p>Ar rotaļlietām izspēlē sadzīves situācijas, literārā darba, animācijas filmas vai tās fragmenta sižetu.</p> <p>Klausās literāro tekstu – skaitāmpantu, dzejoli, stāstu, pasaku, tautasdziesmu, lugu.</p> <p>Izrāda emocijas, piemēram, priecājas, bēdājas, dusmojas par dzirdēto.</p> <p>Atdarina ar mīmiku, kustībām, skaņām literārajā darbā dzirdēto.</p>	<p>Vēro bērna rotaļas, iejūtas, atsaucas, komentē un atbalsta bērna idejas.</p> <p>Stāsta, lasa, runā vai atskaņo audioierakstā situācijai un bērnu interesēm piemērotus dažādus literāros darbus.</p> <p>Ja iespējams, ar kustībām, mīmiku, balss tembru attēlo notikumus un tēlus.</p> <p>Rosina attēlot ar kustībām, mīmiku vai izspēlēt ar lellēm dzirdamo vai dzirdēto sižetu.</p>
<p>Atbild uz jautājumiem par dzirdētā teksta saturu, izsaka savu viedokli par tēlu rīcību.</p> <p>Piedalās dzirdētā teksta fragmenta dramaturģijā; spēlē kādu paša vai pēc skolotāja pamudinājuma izvēlētu lomu.</p> <p>Lieto dažādas runas intonācijas.</p> <p>Sacer stāstu – raksturo tēlu, notikumus, darbības vietu, atribūtus, noskaņu.</p> <p>Vēro grupas biedru uzstāšanos, atbalsta, aplaudē.</p>	<p>Piedāvā klausīties pasaku, dzejoli vai lugu.</p> <p>Runā lieto dažādas runas intonācijas.</p> <p>Uzdod jautājumus par dzirdēto.</p> <p>Sadala lomas.</p> <p>Rosina bērnu, spēlējot savu lomu, izmantot dažādas runas intonācijas.</p> <p>Palīdz iekārtot vidi izrādei.</p> <p>Aicina bērnu izdomāt tekstu dramaturģijai, palīdz izvēlēties īsas pasakas un muzikālo materiālu vienkāršiem inscenējumiem.</p>

4.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

Rotaļlietas, roku, pirkstu un ar aukliņām vadāmās lelles ikdienas rotaļām un dažādu veidu un dažāda apjoma inscenējumiem; piederumi un atribūti rotaļām, inscenējumiem un rotaļu vides iekārtošanai – dažāda lieluma plastmasas bļodas, lentes un aukliņas, sero spēle un vingrošanas riņķi, maskas, cimdi ar pogu acīm, cepures ar dzīvnieku ausīm, lai palīdzētu bērniem iejusties rotaļu tēlos, dažāda lieluma un dažādu krāsu auduma gabali leļļu teātra skatuves izveidei, mākslīgie un dabiskie ziedi, lukturiši, latviešu un citu tautu pasakas, dzejoļi, stāsti un citi teksti, dzīves situāciju apraksti.

Mācību tehniskie līdzekļi

Atskaņotājs, skaņu pastiprināšanas iekārta, dators ar interneta pieslēgumu, projektors, prožektors, ekrāns.

Papildu informācijas avotu piemēri

- 4Shammies. Kā Lupatiņi mazgājās [tiešsaiste]. 2016, 18. janv. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=qo_U43TxrWo
- VocalGroupCosmos. Cosmos - Ēnu teātris - Rūķiši un Mežavecis Live @ Arēna Rīga [tiešsaiste]. 2009, 31. okt. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=viTFRL3NzBA>
- zirnīs.lv. Bērnu teātris [tiešsaiste]. 2014, 7. okt. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <http://www.zirnīs.lv/07-10-2014/Oeba7d>

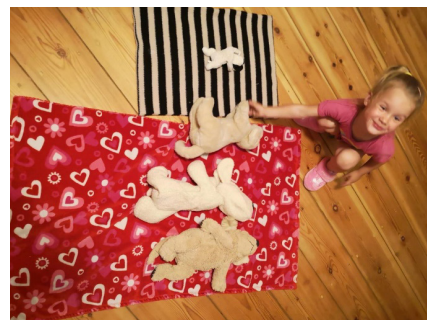
4.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Dienas gaitā bērns ar rotaļlietām izspēlē dažādas sadzīves situācijas. Skolotājs vēro bērnu, iesaistās spēlē, jautā un komentē bērna darbības.

1. attēls. Lellītes izbraukumā. Mārtaņa (3 gadi) ideja.
(A. Emsiņas foto)

2., 3. attēls. Visi sauļojas. Elzas (3 gadi) ideja.
(D. Kalējas-Gasparovičas foto)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. ROTAĻLIETU DZĪVE

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Izvēlas rotaļlietas un izspēlē ar tām dzīvē noskatītas situācijas – liek lelli gulēt, ēdina, sēdina pie galda, brauc ar automašīnām, dejo u. tml.	Piedāvā daudzveidīgas rotaļlietas un aksesuārus, iekārto vidi, lai bērnam būtu, kur netraucēti rotaļāties. Vēro bērnu rotaļājamies, komentē viņa darbību. Runā: <i>Tu noliki lelli gulēt, pabaroji un samīļoji viņu, aizvedi ar automašīnu uz Jūrmalu.</i> U. tml.	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērīgums, savas pieredzes strukturēšana. Prieks, pozitīvas emocijas.
Izvēlas roku lelli, izmēģina tās kustības, izspēlē saziņas situācijas ar skolotāja vadīto lelli.	Piedāvā bērnam roku lelles, izspēlē ar tām dažādas situācijas, iejūtas bērna piedāvātajā situācijā, piedāvā idejas sižeta virzībai.	Jaunrade un uzņēmējspēja Patstāvīga rotaļlietu un situāciju izvēle atbilstoši savām interesēm un pieredzei.
Patstāvīgi pēc savas iniciatīvas veido dažādas kombinācijas – sasēdina pirkstu lellītes automašīnā, liek mājiņā, būvē garāžu u. tml.	Rosina rotaļas nelielās grupās, komentē bērna darbību, uzslavē bērnu.	Sadarbība Kopīga rotaļāšanās.

4.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Pirkstu lellītes

Ar pirkstu lellītēm izspēlē literāru darbu vai paša sacerētu sižetu.

Noklausās pasaku, izstāsta to, lai pārliecinātos, ka labi atceras, pēc tam izspēlē pasakas sižetu, atveidojot tēlu darbības un runu. Sižetu var izspēlēt individuāli vai arī sadarbojoties grupā.

Variants. Sižetu izspēlē vienlaikus ar pasakas lasīšanu vai audioieraksta klausīšanos.

4.–7. attēls. Pirkstu lellišu sarunas: kaķa saruna ar zaķi, divas peles tiekas ar zaķi, visas lellītes satikās. (A. Emsiņas foto)

Ēnu teātris

Skolotājs iekārto vidi. Nepieciešams gaismas avots (kabatas lukturītis, galda lampa vai prožektors); ekrāns – uz rāmja nostiepts vai uz auklas izkārtas audums vai gaiša, līdzena siena; rotaļlietas – pirkstiņlilles un roku lelles, no kartona izgriezti un pie saldējuma kociņa vai bambusa iesmiņa piestiprināti silueti. Siluetus var zīmēt arī bērni paši.

8.–10. attēls. Ēnu teātris "Divas peles satikās". (A. Emsiņas foto)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. ĒNU TEĀTRIS "TRACIS"

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Izmēģina, kā darbojas ēnu teātris, noskaidro, kur jāstāv aktierim, lai viņa attēlotā darbība būtu labi redzama.</p> <p>Vēro, kā mainās figūras ēnas lielums atkarībā no attāluma līdz ekrānam.</p>	<p>Iekārto vidi – sagatavo ekrānu, projektoru, atskaņotāju un lelles vai tēlu siluetus.</p> <p>Iepazīstina bērnu ar skatuves iekārtojumu un ēnu teātra darbību.</p>	<p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</p> <p>Tehnisko paņēmieni izpēte, sakarību konstatēšana.</p>
<p>Noklausās dzejoli un noskaidro tajā minētos tēlus – kaķītis, zaķītis, pelīte, puisītis, sunītis. Saviem vārdiem izstāsta sižetu.</p> <p>Secina, ka dzejojim ir divas daļas; pirmajā daļā darbojas divi tēli, otrajā – visi pieci.</p> <p>Sadala lomas un izvēlas teicēju (tas var būt arī skolotājs).</p> <p>Kopīgi pārrunā, kādas darbības kādā secībā veiks tēli, ar ko sāksies izrāde, kas notiks pēc tam, ar ko izrāde beigsies.</p> <p>Mēģina attēlot izvēlēta tēla kustības un balsi.</p> <p>Skatot mūzikai, uzskrien kaķītis un dejo, viņam pievienojas zaķītis.</p> <p>Teicējs runā dzejoļa tekstu, ēnu teātra dalībnieki klausās un darbojas atbilstoši tekstam.</p> <p>Papildina tekstu un kustības ar skaņu efektiem – čaukst, pīkst, rej.</p> <p>Izdomā, ko varētu sacīt puisītis.</p> <p>Pārējie grupas biedri skatās izrādī un komentē.</p>	<p>Nolasa dzejoli.</p> <p><i>Jānis Poruks</i></p> <p>Tracis</p> <p>Mazs kaķītis, Mazs zaķītis Uz ceļa satikās Un brīnojas. – Kurp lēksi, zaķīti? – Uz kāpostiem, kaķīti. Un tu tā lēnītēm? – Uz pelītēm!</p> <p>Kāpostiņš čaukstēja, Pelīte pīkstēja; Puisīts klausījās, Sunīts ausījās. Suns pakal zaķīšam, Puisīts – kaķīšam; Ak, kas par riešanu, Kas par skriešanu!</p> <p>Palīdz sadalīt lomas un noskaidrot darbību secību.</p> <p>Jautā: <i>Kāda būs darbība? Ko darīs katrs tēls? Kā kustas katrs tēls, ko viņš saka, kādā balsī runā?</i></p> <p>Lai iejustos tēlā, rosina izmēģināt dažādas kustības, balss intonācijas un tembru.</p> <p>Atskaņo mūziku.</p> <p>Ja nepieciešams, palīdz organizēt katra tēla uznācienu, atbalsta teicēju.</p> <p>Rosina nospēlēt izrādī vairākas reizes, lai tajā iesaistītos visi bērni.</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās</p> <p>Klausīšanās, teksta analīze, darbību plānošana, mērķtiecīga vingrināšanās.</p> <p>Jaunrade un uzņēmējspēja</p> <p>Iejušanās, iztēle, vairāku variantu izmēģināšana, izvēle, uzdrīkstēšanās, mērķtiecīga darbošanās.</p> <p>Sadarbība</p> <p>Saskaņota darbība ar kopīgu mērķi.</p>
<p>Stāsta par savu pieredzi, raksturo noskaņu, dažādus tēlus, vērtē viņu rīcību.</p>	<p>Rosina refleksiju.</p> <p>Jautā: <i>Kura darbība vai situācija bija vismierīgākā, kura – vissatraucošākā, kura – visjautrākā?</i></p>	<p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</p> <p>Vērošana, salīdzināšana, sakarību formulēšana.</p>

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Pārdomā savu mācīšanās pieredzi, spriež, kas bija vajadzīgs, lai izrāde izdotos.	Jautā: <i>Kam tu pievērsi uzmanību? Ko tu dariji šajā izrādē? Kas tev izdevās īpaši labi?</i>	Pašvadīta mācīšanās Savas pieredzes un mācību procesa apzināšanās.
Spēlē izrādi skatītājiem – grupas biedriem, citu grupu bērniem, vecākiem.	Organizē vietu un laiku izrādei, palīdz ievērot darbību secību.	Pilsoniskā līdzdalība Piedalīšanās kopīgā uzvedumā, uzmanība, ieklausīšanās partnera teiktajā, atbildība par savu sniegumu.

4.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Iestudējamā literārā materiāla izvēle vai sacerēšana

Skolotājs ikdienā vēro bērna darbību, pievērš uzmanību viņa iniciatīvai patstāvīgi izspēlēt paša izdomātu, literāru vai filmā redzētu sižetu, atbalsta bērnu, komentē viņa darbību un iesaistās spēlē. Lasa bērnam dažādus literārus darbus, piedāvā noskatīties animācijas filmas vai spēlfilmas, aicina bērnu izstāstīt redzētās filmas sižetu. Kopīgi spriež, kuru sižetu varētu izspēlēt. Rosina bērnu sacerēt sižetu, piedāvājot tematu, dažādus tēlus, situācijas, arī sociālās un pilsoniskās mācību jomas tematiku, literārā darba ievadu radošai turpināšanai.

Bērns iejūtoties tēla raksturā un situācijā, vienojoties par spēles noteikumiem un tos īstenojot, izspēlē dramatisējumu.

Scenogrāfija

Bērns kopā ar skolotāju spriež, kur notiks izrādes darbība, izvēlas tās norises vietu grupas telpā vai ārā, raugās, lai būtu vieta, kur sēdēt skatītājiem, un skatuve, kur darboties aktieriem. Izvēlas nepieciešamos piederumus.

Kopīgi izdomā, kā attēlot mežu, jūru, pili, kalnu, mājiņu u. tml., piemēram, izmantojot audumu, kartona kastes u. c. Izvēlas vai izgatavo izrādei nepieciešamos atribūtus – mēbeles, traukus, burvju nūjiņu u. c.

Kostīmi

Bērni savstarpēji vai kopā ar skolotāju vienojas, kā atveidot tēlus, izvēlas vai izgatavo atbilstošas maskas, tērpus, atribūtus. Grimējas, apģērbjas un iejūtas tēlos, izmēģinot kustības un balsi.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. LEĻĻU UZVEDUMS “MĀJAS PELE UN LAUKU PELE”

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Iepazīstas ar tekstu – klausās pasaku un pārrunā to.</p> <p>Spriež, kuri tēli piedalīsies uzvedumā, izvēlas atbilstošas rotaļlietas vai roku lelles, piemēram, divas peles, circeni, suni, kaķi. Spriež, kādas darbības kādā secībā tēli veiks – ar ko sāksies izrāde, kas notiks pēc tam, ar ko izrāde beigsies. Lemj, kādā vidē notiks darbība – mājās, mežā, uz ceļa u. tml.</p>	<p>Piedāvā iestudēšanai pasaku.</p> <p>Palīdz plānot uzvedumu un to, kādi tēli tajā piedalīsies un kas tos atveidos. Sadala lomas.</p> <p>Jautā: <i>Ko darīs tēli? Kur notiks darbība? Kā iekārtosim vidi? Kādi priekšmeti un atribūti būs vajadzīgi?</i></p>	<p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Teksta analīze, darbību plānošana.</p>
<p>Izmantojot rotaļlietas, kartona kastes, audumu, papīru u. c., veido nepieciešamos atribūtus – ceļu, galdu, pieliekamo, sienu ar ieeju peles alā, ēdienus, traukus u. c.</p> <p>Izmēģina leļļu vadīšanu, pārdomā darbību secību, izspēlē atsevišķas situācijas, iejūtoties, iztēlojoties un spēlējot atbilstoši sižetam un savai pieredzei. Noskaidro, ko nozīmē <i>iet ciemos, dzīrot, ņemt citu mantas, baidīties, bēgt, sargāt kārtību</i> u. c.</p> <p>Spēlē uzvedumu skatītājiem – grupas biedriem, citas grupas bērniem, vecākiem.</p>	<p>Piedāvā vietu un materiālus scenogrāfijas veidošanai. Ja nepieciešams, iesaistās procesā.</p> <p>Rosina izmēģināt dažādas balsis intonācijas un tembrus, lai iejustos tēlā. Ja nepieciešams, palīdz noteikt darbību secību.</p> <p>Organizē vietu un laiku izrādei. Ja nepieciešams, palīdz ievērot darbību secību.</p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja Iejušanās, iztēle, izvēle, mērķtiecīga darbošanās. Sadarbība Darbošanās ar kopīgu mērķi.</p> <p>Jaunrade un uzņēmējspēja Vairāku variantu izmēģināšana.</p> <p>Sadarbība Piedalīšanās kopīgā uzvedumā, uzmanība, ieklausīšanās partnera teiktajā, atbildība par savu sniegumu.</p>
<p>Stāsta par savu un citu darbību, novērtē savu ieguldījumu un kopīgi priecājas par rezultātu.</p>	<p>Pēc uzveduma rosina refleksiju. Jautā: <i>Kas izdevās vislabāk? Ko varēja paveikt vienkārši? Kas padevās grūtāk? Par ko ir vislielākais prieks?</i></p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Emocionāla atsaucība, prieks, gandarījums.</p>

5. Mākslas veidi un izteiksmes to līdzekļi. Dzeja

5.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: Deklamē īsus dzejoļus, izpēlē pašu izdomātu vai literārā darba sižetu.

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Klausās skaitāmpantus, pauž interesi.	Runā kopā ar skolotāju un citiem bērniem atsevišķus skaitāmpantus.	Runā skaitāmpantus.	Runā kopā ar skolotāju un citiem bērniem skaitāmpantus un atsevišķus dzejoļus.
2.	Klausās un atkārtoti skaitāmpantus.	Kopā ar citiem runā īsus dzejoļus un skaitāmpantus.	Runā skaitāmpantus un īsus dzejoļus.	Runā skaitāmpantus un dzejoļus individuāli un kopā ar citiem, variē intonāciju, tempu, dinamiku.
3.	Atceras, runā dzejoļus un skaitāmpantus.	Kopā ar citiem runā dažādus dzejoļus un skaitāmpantus.	Runā dzejoļus; maina balsi skaļumu un runas tempu atbilstoši dzejoļa saturam.	Izteiksmīgi runā dažādus dzejoļus un skaitāmpantus, saviem vārdiem skaidro tajos minētos notikumus, situācijas, noskaņu, stāsta par tēliem.

5.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: dzejolis, skaitāmpants, ucināmā dziesma, tautasdziesma, pirkstiņrotaļa, pants, rinda, ritms, atskaņas, balss (napietna, maiga, klusa, dūsmīga, skaļa u. tml.), čuksts, tēls, notikums, darbības vieta u. c.

Darbības: klausīties, piebalsot, atcerēties, runāt, deklamēt kopā ar citiem, pa vienam, no galvas u. c.

Nozīmīgums: noskaņa, prieks, aizrautība, svinīgums, joks, izteiksmība, iejušanās, uzstāšanās, spēle u. tml.

5.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Klausās skaitāmpantus. Runā skaitāmpantu kopā ar skolotāju, izpilda atbilstošas kustības. Runā skaitāmpantus patstāvīgi, ja vēlas, papildina ar kustībām.	Aicina norunāt kādu skaitāmpantu. Piedāvā noklausīties jaunu skaitāmpantu, runā to, izpilda tā saturam atbilstošas kustības. Aicina bērnu runāt līdzīgi un izpildīt kustības.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniedzamais rezultāts.

Bērna darbība	Skolotāja darbība
<p>Klausās tautasdziesmas, īsus dzejoļus. Atbild uz jautājumiem par dzirdētā dzejoļa saturu. Runā dzejoli kopā ar skolotāju. Patstāvīgi runā īsus dzejoļus.</p>	<p>Piedāvā klausīties dzejoli, tautasdziesmu; to izteiksmīgi runā dažādās intonācijās. Uzdod jautājumus par dzirdēto. Aicina pievienoties, tekstu pavadot ar bērna ieteiktām kustībām.</p>
<p>Klausās dzejoļu un tautasdziesmu ierakstus. Izsaka savu viedokli par dzirdēto: izteiksme, skaļums, temps, izcelti vārdi. Kopā ar skolotāju runājot dzejoli vai tautasdziesmu, eksperimentē ar balss skaļumu, runas tempu. Apzināti izmanto skaitāmpantus, lai izraisītu jautrību, rotaļātos vai organizētu kopīgu darbību, piemēram, kurš darīs pirmais, kurš – pēc tam.</p>	<p>Piedāvā klausīties dzejoļu, tautasdziesmu audioierakstus. Kopā ar bērnu runā tautasdziesmu vai dzejoli, mainot balss skaļumu, runas tempu. Aicina eksperimentēt ar runas skaļumu un tempu. Aicina novērtēt bērna runas izteiksmību.</p>

5.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

Skaņu rīki (ritma kociņi, šeikeri, zvārgulīši, zvani, bundziņas, tamburīni, guiro, kokiriko, katliņi, groziņi, lietussargi, kazū, trijstūri, bungas, džambas), zīmuļi, gvašas krāsas, papīrs, materiāli kolāžai.

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Baltvilks, J. *Izmazgātās debesis*. Rīga : Rasa ABC, 2000. 171 lpp. ISBN 9984653323.
2. Baltvilks, J. *Krūmu krāmu jēru jūra*. Rīga : Zīlīte, 1993. 43 lpp. Monogr. ier. numurs 000062885.
3. Brice, B. *Pirkstiņu rotaļas*. Rīga : RaKa, 2016. 125 lpp. ISBN 9789984463575.
4. Grāmatas no sērijas *Bikibuks*. Rīga : Liels un mazs, 2013.– 2018.
5. Lāksone, H. *Piec ait kalns*. Rīga : Liels un mazs, 2015. 85 lpp. ISBN 9789934533440.
6. Vācietis, O. *Astoņi kustoņi*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2013. 95 lpp. ISBN 9789934041037.
7. Zandere, I. *Iekšīņa un ārīņa*. Rīga : Liels un mazs, 2004. 175 lpp. ISBN 9984980103.
8. Atbalstslzcilībai. Klausies dzejoli [tiešsaiste]. 2018 [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: <https://atbalstslzcilibai.lv/16-uzdevums/>

5.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Pirkstiņrotaļas

Skolotājs runā tekstu, piemēram, “Šis pirkstiņš – vectētiņš...”; “Vāru vāru putriņu...”; “Cepu, cepu kukulīti...”, demonstrē kustības un aicina bērnu iesaistīties.

Pēc vairākām atkārtotības reizēm bērns izpilda kustības patstāvīgi atbilstoši skaitāmpanta saturam. Daži bērni varēs skaitāmpantu norunāt arī patstāvīgi.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. PUTRA BRAUCA PĀR DAUGAVU

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Bērni nostājas aplī, katrs bērns rokās tur 2 karotītes (var izmantot vienreiz lietojamās kokmateriāla karotītes).	Rosina bērnus sastāties aplī un izmēģina kustību pa apli tecīgus solī.	Sadarbība Iesaistīšanās kopīgā rotaļā.
Kopā ar skolotāju runā tautasdziesmu, izpilda aprakstā minētās kustības. Virzās tecīgus solī pa apli, ar karotītēm izpildot kamoliņa tīšanas kustības. Runas ritmā sit karotītes vienu pret otru. Runājot cilā karotes uz augšu un uz leju. 	Runā tautasdziesmu un demonstrē katrai tās rindai atbilstošas kustības. <i>Latviešu tautasdziesma</i> Putra brauca pār Daugavu, Rakstītās kamanās; Mazi bērni pakaļ tek, Karotītes cilādami. Rosina iet rotaļu vairākas reizes. Piedalās rotaļā. Vēro bērna darbību, atsaucas viņa emociju izpausmēm.	Pašvadīta mācīšanās Uzmanības, runas un kustību koordinācijas vingrināšana.
1. attēls. Izrotātas koka karotītes. (PIL Pīlādītis. B. Brices foto)	Kopīgi atkārto rotaļu vairākas reizes.	Pašvadīta mācīšanās Emocionāla atsaucība, prieks, gandarījums.
	Pēc rotaļas komentē bērna runu, tās ritmiskumu, darbību saskaņotību, emocijas.	

5.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Zosu saruna

Skolotājs runā skaitāmpantu, demonstrē kustības un aicina bērnu iesaistīties. Bērns, runājot skaitāmpantu, ar rokām attēlo divu zosu sarunu, pamīšus kustinot abu roku pirkstus – pirksti horizontāli izstiepti pret ikšķi kā zoss knābis.

Baiba Brice

Mārtiņdienas vakarā
Divas zosis satikās:
Gā, gā, gā, gā, gā, gā,
Nu jau aukstā ziema klāt!
Tad, kad ciemos Mārtiņš nāk,
Peļķēm pāri ledus vāks!

Ķekatnieki

Bērns izvēlas savu skaņu rīku. Skolotājs iepazīstina ar spēles noteikumiem, runā dzejoli, aicina bērnu katras dzejoļa rindiņas beigās veikt kādu darbību. Pirms runāšanas katrs bērns skandina savu skaņu rīku kā vēlas, ar skolotāja rokas mājienu pārtrauc skandināšanu.

Uldis Auseklis

kas tur jandalē?
ķekatnieki jandalē
rūc kā lāči dūc kā bites
blēj kā aitas – mēē!

*Runas ritmā spēlē skaņu rīkus.
Runas ritmā spēlē skaņu rīkus.
Ar balsi imitē lāču rūkšanu, ar balsi imitē bišu dūkšanu.*

Dzejoļa izskaņā katrs bērns mazliet paskandina savu skaņu rīku, radot ķekatniekiem raksturīgu troksni.

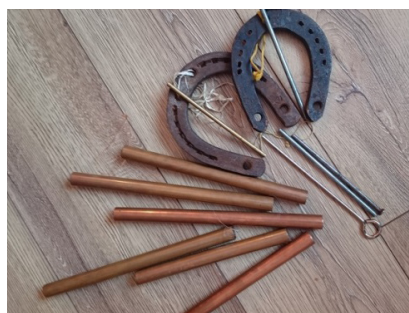
Es iejūdzu raibu zaķi

Bērni kopā runā šo vai citu tautasdziesmu, pēc katras rindas atkārtoti ritmu, skandinot zvārgulišus vai ritma kociņus.

Latviešu tautasdziesma

Es iejūdzu raibu zaķi
Rakstītās kamanās;
Lec zaķītis cilpu, calpu,
Kamaniņas knipu, knapu.

*Runas ritmā spēlē zvārgulišus.
Runas ritmā spēlē zvārgulišus.
Runas ritmā spēlē ritma kociņus.
Runas ritmā spēlē ritma kociņus.*

2., 3. attēls. Zvārguliši un ritma kociņi. (Pii Pilādzītis. B. Brices foto)

Saruna ar lietu

Bērni runā dzejoli un atbilstošās vietās ar rokām, kājām vai skaņu rīkiem sit ritmu, radoši papildinot tekstu.

Māris Rungulis

Sarunas

Lietus ar jumtiem
Rībinot sarunājas.

Ar kociņiem rībina pa atvērtu lietussargu.

Lietus ar asfaltu
Plikšķinot sarunājas.

Ar plaukstām plikšķina pa stīlbiem.

Lietus ar palodzēm,
Pak-pak, sarunājas.

Ar kokteiļu salmiņiem spēlē pa papīra šķīvjiem vai pa grīdu.

Aija ar lietu... apči!
Vairs nesarunājas.

Viegls piesitiens pa trijstūri.

Gājputni

Skolotājs rosina bērnu iesaistīties divbalsīgā ritmiskā darbībā. Ritmiskā darbība sekmē uzmanības un koncentrēšanās spēju attīstību.

Latviešu tautasdziesma

Kur brauksiet, sīki putni,
Vāģīšos sasēduši?
Mēs brauksim tai zemē,
Kur ir silta vasariņa.

Bērni sastājas divos apļos un runā tautasdziesmu. Pirmajā aplī esošie bērni virzās tecinus solī pa apli, ritmiski vērē rokas kā spārnus un čirina: *čir, čir, čir, čir...* Otrajā aplī esošie bērni runā: *Kur brauksiet, sīki putni, vāģīšos sasēduši?* un turpinājumā čirina, ar abu roku pirkstiem imitējot putna knābīti. Pirmajā aplī esošie bērni turpina runāt iesākto tautasdziesmu un atbild augstās putnu balsis: *Mēs brauksim tai zemē, kur ir silta vasariņa!* Pēc tam bērni apļos mainās lomām.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. DZEJOLIS “KĀRLĪTIS”

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Klausās dzejoli un atdarina dzejoļa intonāciju, runājot tekstu kopā ar skolotāju.	Izteiksmīgi runā Raiņa dzejoli “Kārlītis” vairākas reizes. Aicina bērnu pievienoties. <i>Rainis</i> Kārlītis Kārlīti, Kārlīti, Manu mazu brālīti: Tavu lielu bļāvienu, Kā vērša māvienu! Mū, mū, mū! Ū, ū, ū! Vērsīts mauj sieniņa, Teliņš mauj pienīņa, Ko tu gribi, Kārlīti, Manu mazu brālīti? Mū, mū, mū! Ū, ū, ū!	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērīgums.
Spriež par galvenā varoņa emocijām un to cēloņiem. Izsaka viedokli. Darbojas pāros – viens runā dzejoli, otrs attēlo dzejoļa tekstu pantomīmas veidā bez vārdiem. Pēc tam mainās lomām.	Jautā: <i>Kāds bija Kārlītis – bēdīgs, priecīgs, bailīgs vai dusmīgs? Kā tev šķiet, kāpēc?</i> Uzklausa vairākus atšķirīgus viedokļus. Aicina bērnus pāros izspēlēt dzejoli vairākos variantos, runā lietojot atšķirīgas intonācijas, lai izteiktu emocijas.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Viedokļa izteikšana, uzklaušāšana, apspriešana. Jaunrade un uzņēmējspēja Vairāku variantu iztēlošanās, uzdrīkstēšanās, iejušanās, radošums. Sadarbība Teksta kopīga runāšana dažādās intonācijās.

Bērņa darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Secina, ka žesti un mīmika palīdz izteikt domu bez vārdiem.	Rosina refleksiju. Jautā: <i>Ko tu darīji, lai iemācītos norunāt dzejoli?</i>	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Sakarību formulēšana.
Stāsta ar savu pieredzi, apkopo vienkāršus secinājumus par paveikto.	Jautā: <i>Ko tev bija vieglāk izdarīt – attēlot dzejoli vai norunāt to? Kāpēc?</i>	Pašvadīta mācīšanās Savas darbības un mācību procesa apzināšanās.

5.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Dzejoļa ilustrācija

Bērns kopā ar skolotāju ilustrē dzejoli – zīmē vai veido kolāžu. Tā noder, lai labāk saprastu tekstu – tēlus, notikumus, noskaņu. Skatoties uz paša veidotu attēlu, ir iespējams iegaumēt arī samērā garus dzejoļus.

Inese Zandere

**pastaiga
ejampants**

mēs ejam pa ielu
un redzam suni lielu

mēs ejam pa ceļu
un redzam mazu teļu

mēs ejam pa taku
un redzam vecu aku

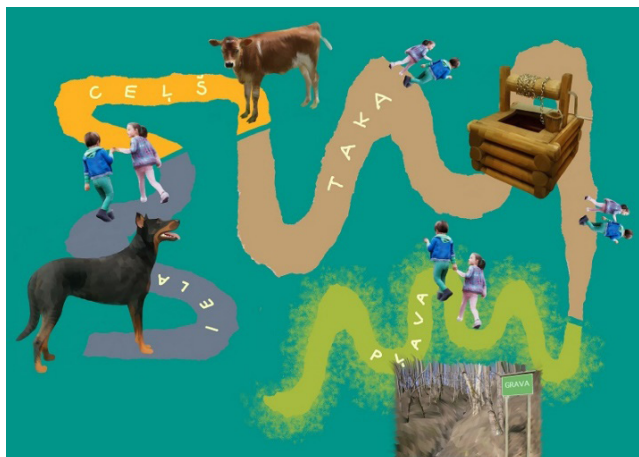
mēs ejam pa pļavu
un redzam dziļu gravu

mēs ejam un ejam
pa kalniem un pa lejām
un mājās mēs nākam
un mammai stāstīt sākam

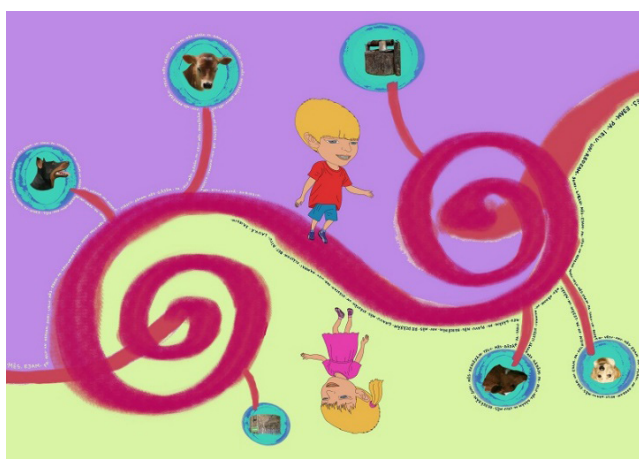

4. attēls. I. Zanderes dzejoļa ilustrācija.

Katrs bērns zīmē vienu dzejoļa tēlu – gan dzīvas būtnes, gan atsevišķus priekšmetus, gan ainavas elementus: ielu, pļavu u. c. Attēlus izgriež, saliek un sakārto uz vienas lapas tā, lai dzejoļa doma būtu labāk saprotama. (*I. Irbes kolāža*)

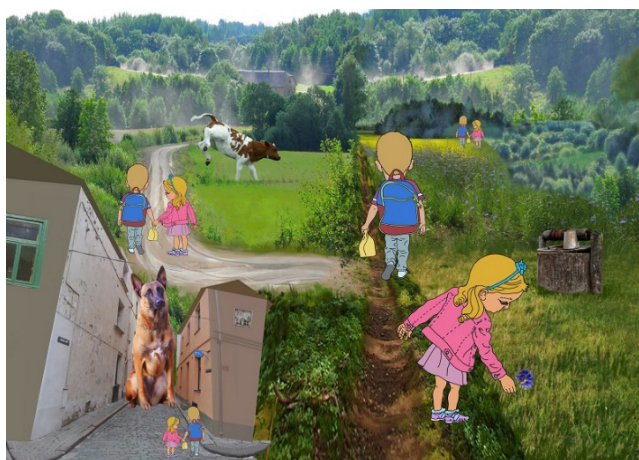

5. attēls. Dzejoļa ilustrācija – kolāža. Tēliem atbilstošus attēlus sameklē poligrāfijas materiālos vai pēc iepriekšējas izpētes uzzīmē (šeit: tas, kā izskatās ceļš, taka, plava, ir redzēts dabā pastaigas laikā vai enciklopēdijā). Kompozīciju kopīgi veido uz krāsaina kartona. (I. Irbes kolāža)

6. attēls. Dzejoļa ilustrācija – kolāža. Bērns izgriež atsevišķus dzejoļa tēlus vai sameklē atbilstošas rotaļlietas un, ievērojot aprakstīto notikumu secību, izvieto uz kartona ar uzzīmētu ceļu. (I. Irbes kolāža)

Variants. Dzejoli var mācīties, izmantojot maketu, ko izveido smilškastē (no akmentiņiem, lentēm, koku lapām u. c. saliek ceļu).

7. attēls. Dzejoļa tēli ievietoti ainavā. (I. Irbes kolāža)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. MĀCĀMIES DZEJOLI!

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Klausās dzejoli.</p> <p>Pārdomā dzejoļa saturu un nosauc atsevišķus tēlus, darbības vietas un galvenos notikumus.</p>	<p>Nolasa dzejoli, piemēram, I. Zanderes "pastaiga. ejampants", J. Baltvilka "Vilciens".</p> <p>Jautā: <i>Kas darbojās dzejolī? Kādus tēlus tu vari nosaukt? Kur notika darbība? Kas notika? Ko tēli darija? Kas notika vispirms, kas – pēc tam?</i></p> <p>Rosina dzejoli ilustrēt, lai varētu labāk atcerēties notikumu secību.</p>	<p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</p> <p>Viedokļa izteikšana, uzklaušana, apspriešana.</p>
<p>Kopīgi nolemj, kurš zīmēs vai izvēlēsies materiālus, kurš izgriezīs, kurš – pielīmēs, kurš – uzrakstīs atslēgvārdus. Uz papīra lapas izvieto tēlus, lai varētu saprast notikumu secību. Pielīmē savus zīmējumus vai izgrieztos attēlus atbilstošā vietā.</p> <p>Vēro attēlu un runā dzejoli kopā ar skolotāju, pēc tam – kopā ar citiem bērniem vai pa vienam.</p> <p><i>Variants.</i> Katrs bērns runā pa divām dzejoļa rindām, ievēro secību.</p>	<p>Piedāvā materiālus zīmējumam vai kolāžai.</p> <p>Palīdz sadalīt pienākumus.</p> <p>Kad kolāža gatava, palīdz uzrakstīt atslēgvārdus.</p> <p>Rosina vairākas reizes kopā norunāt dzejoli, lai to iemācītos.</p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja</p> <p>Radošums, emocionāla atvērtība, koncentrēšanās, estētisks pārdzīvojums.</p> <p>Sadarbība</p> <p>Darbība ar kopīgu mērķi, sadalot pienākumus un katram uzņemoties atbildību.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās</p> <p>Koncentrēšanās, vērīgums, paškontrolē.</p>
<p>Saviem vārdiem raksturo dzejoļa noskaņu un raksturo savu mācīšanās pieredzi.</p>	<p>Jautā: <i>Kas bija visjautrākais? Kas no dzejolī dzirdētā ir noticis arī ar tevi?</i></p> <p>Uzslavē: <i>Re, kā tu iemācījies garu dzejoli! Kā tev tas izdevās?</i></p>	<p>Pašvadīta mācīšanās</p> <p>Apzinās mācīšanās procesu. Prieks, pozitīvas emocijas.</p>

6. RADOŠĀ DARBĪBA. IDEJAS RADĪŠANA

6.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: *Vēro, klausās un iztēlojas, rada un īsteno ideju daudzveidīgā darbībā.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	lesaistās mākslinieciskā darbībā.	lesaistās daudzveidīgā mākslinieciskā darbībā.	Spontāni iesaistās mākslinieciskā darbībā.	lesaistās individuālā un kopīgā mākslinieciskā darbībā.
2.	Mākslinieciskā darbībā variē pazīstamus motīvus.	Vēro, spēlējas, rada un īsteno ideju mākslinieciskā darbībā.	Vēro, klausās, spēlējas un iztēlojas; rada un īsteno ideju sevi interesējošā mākslinieciskā darbībā.	Rada daudzveidīgas idejas un īsteno tās mākslinieciskā darbībā.
3.	Rada ideju, īsteno un variē to mākslinieciskā darbībā, interpretējot atsevišķu tēlu.	Vēro, klausās, spēlējas, iztēlojas, rada vairākas idejas, izvēlas un īsteno vienu no tām.	Vēro, klausās un iztēlojas; rada un īsteno ideju daudzveidīgā mākslinieciskā darbībā.	Patstāvīgi rada daudzveidīgas idejas, izvēlas vienu risinājumu no vairākiem variantiem, īsteno to, mērķtiecīgi pilnveido savu darbu atbilstoši iecerētajam mērķim.

6.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: iecere, ideja, doma, izjūta, spēles noteikumi, darbības mērķis, darba norise, spēle, novērojums u. c.

Darbības: atraisīties, spēlēties, iejusties, attēlot, vērot, kombinēt, izmainīt, domāt, iztēloties, fantazēt, stāstīt, eksperimentēt, radīt, izteikties, rotāt.

Nozīmīgums: vieglums, daudzveidība, pazīstamais, saprotamais, līdzīgais, atšķirīgais, neparastums, izteiksmība, prieks, aizrautība, pārsteigums, atklājumi, šaubas, drosme, pārliecība.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniezamais rezultāts.

6.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
<p>Iesaistās sarunā, mākslas darba vērošanā un mākslinieciskā darbībā ar dažādu mērķievirzi, piemēram, stāstīt, rotāt, izteikt emocijas tā, lai būtu viegli, spilgti, domīgi, skaidri u. tml.</p>	<p>Piedāvā radošu vidi – atbalsta, uzmundrina, iedrošina, nesteidzina, ieklausās, ieskatās, uzslavē.</p> <p>Aktualizē bērna pieredzi, noskaņo, izvirza problēmjautājumu, kopā ar bērnu vēro un analizē daudzveidīgus mākslas darbus.</p> <p>Piedāvā nozīmīgus un ar aktuālām situācijām saistītus mākslinieciskās darbības mērķus.</p>
<p>Rada un īsteno ieceri – iejūtas noskaņā, ekspresīvi izsaka emocijas, vēro un attēlo novēroto un pieredzēto, eksperimentē, spēlējas, mākslinieciskā darbībā mērķtiecīgi pārveido, savieno, izmaina kombinē tēlus un to elementus u. tml.</p>	<p>Izvirza spēles noteikumus, piedāvājot daudzveidīgus nosacījumus radošā procesa ierosināšanai – vērot, klausīties mūziku vai stāstu, spēlēties, iztēloties u. tml.</p> <p>Pārrunā ar bērnu darba ieceri, plāno procesu un rezultātu, atbalsta bērna ieceri.</p> <p>Respektē katra bērna spēju līmeni un diferencē uzdevumus.</p>
<p>Stāsta par savu radošo darbību, ieceres radīšanu un īstenošanu – apliecina, nosauc, stāsta par prieku, aizrautību, pārsteigumu, atklājumiem un šaubām radošajā procesā.</p> <p>Nosauc savas darbības, to secību un rezultātu. Saviem vārdiem vai izmantojot skolotāja dotos atslēgvārdus <i>krāšņs, vienkāršs, pazīstams, neparasts, nopietns, jautrs</i> u. c., novērtē sava un grupas biedru radošā darba neparastumu, izteiksmību un nozīmību.</p>	<p>Rosina kvalitatīvi novērtēt procesu, rezultātu (radošā darba) izteiksmību un nozīmību, piedāvā atslēgvārdus refleksijai. Uzdod jautājumus, lai palīdzētu bērnam aprakstīt viņa radošo darbību.</p> <p>Jautā: <i>Ko tu gribēji attēlot, izteikt? Kura vieta tavā darbā vislabāk atbilst tavai iecerei, proti, ir priecīgākā, precīzākā, neparastākā? Ko tu dariji pirmo reizi? Ko tu paveici citādi nekā parasti? Kuru cilvēku tu ar to iepriecināsi? Kuru telpu tu ar to padarīsi gaišāku, jautrāku, svinīgāku?</i></p> <p>Uzklausa un, ja nepieciešams, papildina bērna sacīto, atrodot vērtīgo katrā darbā.</p>

6.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

Dažāda formāta (A5, A4, A3), biezuma un dažādu krāsu papīrs; līmes zīmulis, PVA līme, šķēres, dažādi poligrāfijas materiāli; dabas materiāli – sausi žagariņi, no jūras izskaloti kociņi, akmentiņi u. c.; tekstilmateriāli (kolāžai); guašas krāsas, baltā krāsa, dažādu izmēru saru otas, maisāmkociņi, paleta (A4 formāta plastmasas kabatiņa ar tajā ievietotu baltu papīru), lupatiņa vai papīra dvielis, trauks ūdenim, papīrs, ar ko aplāt darba virsmu, spiedogi, vates irbulīši, švammītes (gleznošanai); grafitā un krāsu zīmuli, balts zīmulis, flomāsteri, kritiņi, ogle (zīmēšanai); plastilīns, māls, plastika, sāls mīkla, veidojamie kociņi (steki), smiltis vai paplāte ar smiltīm, virsmas, ko iespējams dažādi novietot (veidošanai); mūzikas ieraksti, attēlu un mākslas darbu reprodukciju paraugi (tiešsaistes resurss: www.google.com, atslēgvārdi meklēšanai – abstraktais ekspresionisms, ekspresionisms, impresionisms, kubisms, *Jackson Pollock, Kandinsky, Juan Miro, Cy Twombly, Ivars Heinrichsons* u. c.) emocionālās ekspresijas rosināšanai.

Papildu informācijas avotu piemēri

1. accentusmusic. Maurice Ravel: Bolero / Gustavo Dudamel conducts the Wiener Philharmoniker at Lucerne Festival 2010 [tiešsaiste]. 2017, 6. sept. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=mhkhGyJ092E>
2. Bunkei. Vanessa-Mae plays Toccata & Fugue [tiešsaiste]. 2006, 31. dec. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=Hg8Fa_EUQqY
3. David Garrett Fan Page BRAZIL. David Garrett - Nocturne - Chopin [tiešsaiste]. 2013, 2. jūl. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=3QHumpxJkI0>
4. Gatis Mezītis. Emīls Dārziņš - Melanholiskais valsis [tiešsaiste]. 2009, 6. sept. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=JCAakhvNeTE>
5. ilioskaimple. The original sirtaki Zorbas - Mikis Theodorakis [tiešsaiste]. 2014, 27. jūn. [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=QskFT7AaKH0>
6. Kaspars Barbals. Auļi – Auļos... [tiešsaiste]. 2007, 15. jūl. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=6GgM1JgKR90>
7. Marcia, M. DAVID GARRETT: Czardas by V. Monti [tiešsaiste]. 2017, 14. janv. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=WTc-KoBAKts>
8. SvetRimm. M. Zariņš - Tango no k/f "Pie bagātās kundzes" [tiešsaiste]. 2014, 19. janv. [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=wbrpt6xRgec>

1. attēls. Kārkli. (D. Virsnieces foto)

2.–4. attēls. Dažādi koki. (D. Kalējas-Gasparovičs foto)

6.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Emocionāla ekspresija "Rudens vēji"

Bērns pēta piedāvātos eļļas krāšņus. Skolotājs darbojas kopā ar bērnu un komentē savu darbību. Piedāvā bērnam zīmēšanai krāsainu papīru vai kartonu.

Bērns vingrinās dažādos veidos satvert krāšņus un zīmēt, turot to guļus, stāvus, vai zīmēt ar krāšņo aso malu. Skolotājs rosina bērnu iejusties, lai roka kustētos "vējaini", attēlojot brāzmainu, asu, spēcīgu, mierīgu, vieglu u. tml. vēja kustību.

Bērns vēro skolotāju zīmēšanas procesā, atdarina novērotās darbības un uz krāsainā papīra lapas ekspresīvi zīmē (roka kustas "vējaini") spēcīgo rudens vēju (roka kustas vertikāli, horizontāli, apļoti). Skolotājs jautā: *Vai vējš, kuru tu uzzīmēji, ir auksts, ass, trakojošs, brāzains, spēcīgs, mierīgs, viegls?*

Bērns raksturo uzzīmētā vēja noskaņu, stāstot vai attēlojot to ar kustībām un balsi skaņām.

Spēle “Otas kūleņi”

Skolotājs piedāvā spēles noteikumus katram darbības posmam. Bērns spēlējas, ievērojot spēles noteikumus – glezno, klājojot biezu guašas krāsu dažādos virzienos un ar dažādām kustībām tā, lai ota virpuļotu, bakstītu, šļūkātu u. tml. Skolotājs rosina bērnu iejusties daudzveidīgās kustībās, kā lecot, skrienot, kūleņojot, vizinoties no kalniņa.

Kopīgi ar bērnu pārrunā, kāds bija triepienu kustību virziens un kā pēc tā iespējams noteikt kustību – kur šķietami lec, slīd, kūleņo.

Spēle “Krāšņais ziedonis”

Skolotājs piedāvā spēles noteikumus, bērns iesaistās spēlē – plēš baltu papīru daudzos nelielos gabaliņos. Pie zilas papīra pamatnes bērns līmē papīra gabaliņus tā, lai būtu aizpildīts viss laukums. Kad detaļas pielīmētas, bērns ar zelta flomāsteru punktē pa baltajiem papīra gabaliņiem, lai panāktu košu iespaidu. Rezultātā rodas krāšņa, bagātīga kompozīcija, kurā var atpazīt, piemēram, ziedošu ābeli. Skolotājs kopā ar bērnu novērtē darbības vieglumu un kompozīcijas krāšņumu.

Eksperiments “Brīnumi”

Bērns pēta, kā rodas daudzveidīgi reljefi un nospiedumi. Skolotājs piedāvā sāls vai piparkūku mīklu, demonstrē, kā to veltnēt, lai iegūtu apaļu vai garenu formu. Bērns iesaistās darbībā un izveido vienu vai vairākas noapaļotas formas.

Uz galda traukā atrodas dažādi dabas objekti – gliemežvāki, augu lapas, raupja koka miza u. c. un sadzīves priekšmeti – veļas knaģis, aukliņa, dakšiņa, slīpēta stikla glāze, poga, pudeles vāciņš u. c. Skolotājs demonstrē, kā mīklā iegūt reljefu nospiedumu. Bērns, sekojot skolotājam, veido nospiedumus – piespiež mīklas gabaliņu pie fakturētas virsmas vai novieto mīklu uz dēliša un iespiež tajā kādu priekšmetu. Pēc tam apskata iegūto nospiedumu. Izmēģina dažādu priekšmetu nospiedumus un vēro, kuri no tiem ir izteiksmīgāki.

Skolotājs jautā bērnam vai komentē, kurš no nospiedumiem ir greznāks, kurš – mīļgāks, kurš – asāks.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. ZIEMAS PUTENĪ

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Vēro apkārtni un iesaistās sarunā.	Jautā: <i>Kā vējš dzenā sniegu? Cik spēcīgi tas notiek? Ko var redzēt, ja stipri puteņo?</i>	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Vienkāršu sakarību un darbību secības, notikumu cēloņu un seku formulēšana.
Sagatavo darba vietu, uzklāj uz galda papīru, lai nenotraisītu tā virsmu, sagatavo paletī, otas, lupatiņu u. c.	Piedāvā gleznošanai melnu vai tumšzilu papīru vai kartonu (A3), guašas krāsas un balto krāsu, organizē darba vietas sakārtošanu.	Pašvadīta mācīšanās Darba vietas organizācija.
Izmēģina krāsu balināšanas iespējas.	Ieinteresē bērnu izmēģināt krāsu jaukšanas iespējas uz paletes.	Jaunrade un uzņēmējspēja Iniciatīva un spontanitāte; radošās darbības pieredzes bagātināšana.
Vēro skolotāja darbību un atdarina novēroto.	Darbojas kopā ar bērnu un komentē savu darbību.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Formulē vienkāršas sakarības un darbību secību, notikumu cēloņus un sekas.

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Uz melnas vai tumšzilas papīra lapas ekspresīvi glezno – šļūkā ar otu tā, kā ziemā vējš dzen sniegu vai kā bagātīgi, brāzmaini puteņo.</p>	<p>Rosina bērnu iejusties tēlā, lai roka kustētos, kā attēlojot vēju vai puteņi. Rosina bērnu mainīt rokas kustības – virpināt, bakstīt, šļūkāt, ķeksēt – un otas satvērienu, lai panāktu dažādus triepienus.</p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja Bērna radošās darbības pieredzes bagātināšana; iniciatīva un spontanitāte, vēlme apgūt jaunas prasmes.</p>
<p>Priecājas par gleznošanas procesu, kā arī par rezultātu un izaugsmi.</p> <p>5. attēls. Paulas (3 gadi) gleznojums. (D. Kalējas-Gasparovičas foto)</p>	<p>Rosina bērnu priecāties gan par uzdrīkstēšanos un pārsteigumu radošajā procesā, gan par radīto darbu, uzslavē.</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Gandarījums par sasniegto, spēja lepoties ar saviem sasniegumiem.</p>

6.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Spontāna ekspresija “Koka lapas lidojums”

Skolotājs rosina sarunu par vēju. Jautā: *Kāds var būt vējš – viegls, lēns, stiprs, vētra? Kādas ir koka lapas rudenī?* Bērns iejūtas koka lapas lidojumā no koka zara uz zemi un ar rokas kustībām to attēlo.

Skolotājs piedāvā attēlot lapas ceļojumu dažāda ātruma, stipruma un virziena vējā. Bērns iztēlojas, iejūtas noskaņā un ar dzeltenu zīmuli uz tumšsarkana papīra, zīmējot lineāru kompozīciju, atbrīvoti un viegli ļaujās mākslinieciskai darbībai. Kad vējš uzzīmēts, skolotājs aicina brīvi izvēlēta vietā iezīmēt vienu krītošu vai lidojošu koka lapu akcentam.

Skolotājs izstāda bērnu darbus un kopīgi pārrunā, kuros zīmējumos vējš plosās un svaida koka lapu ar vētras spēku. Tajos līnijas ir ātras, asas, smagas, tumšas. Kuros darbos vējš koka lapu mierīgi dancina – tajos līnijas ir vieglas, līganas, lēnas, gaišas.

Bērns stāsta un rāda, kura līnija attēlo asu vēju, kura – maigu vēsmu. Kopīgi noskaidro, kā ir jāvelk līnija, lai attēlotu brāzmainu vēju, un kā, lai parādītu vieglu vēju.

Attēlojums pēc atmiņas “Mūsu dārzs”

Pastaigas laikā bērns vēro, kādas puķes zied pagalmā, kādās krāsās tās ir, cik lieli vai sīki ir ziedi, vai vienā dobē ziedu ir maz vai daudz. Pēc pastaigas skolotājs piedāvā bērnam zaļu papīru un aicina sagatavot savu darba vietu gleznošanai – pārklāt galdu, sagatavot paletī, krāsas (arī balto), maisāmos kociņus, trauku ūdenim, otas un papīra dvieļus. Bērns glezno ar dažādiem triepieniem tā, lai gleznojumā būtu atpazīstami pagalma ziedi un, lai attēlotās puķes būtu krāšņas, saulainas, bagātīgas, smaržīgas, vasarīgas.

Skolotājs izstāda gleznojumus un kopīgi pārrunā darba norisi. Jautā: *Kas bija aizraujoši, pārsteidzoši?* Darbus salīdzina ar pagalmā ziedošajiem ziediem un krūmiem un konstatē, kas kopīgs un kas – atšķirīgs.

Spēle “Mākoņu stāsti”

Skolotājs piedāvā bērnam plēst baltu plānu papīru daudzos nelielos gabaliņos. Bērns spēlējas, uz zilgana papīra līmējot daudzus papīra gabaliņus citu citam pāri tā, lai tie veidotu plānākas un biežākas vietas, lielāku un mazāku apjomu, dažādu formu siluetus, piemēram, mākoņus. Darbojas viegli un rotaļīgi.

Kad papīra gabaliņi pielīmēti, bērns ar dzeltenu flomāsteru punktē gar pielīmēto siluetu malām. Dzeltenais punktējums radīs saules gaismas efektu. Rezultātā tiks izveidota kompozīcija, kurā attēloti saules apmirdzēti mākoņi. Bērnu darbus izstāda vienotā kompozīcijā pie sienas, radot plaša debess laukuma iespaidu.

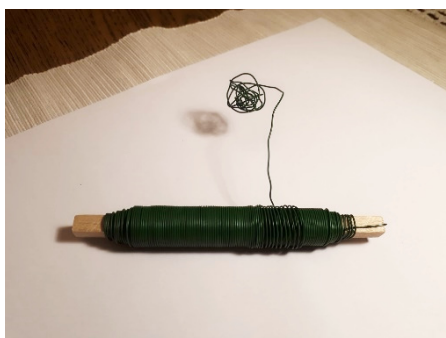
Jautā: *Vai mākoņi kompozīcijās ir viegli vai smagi? Kuri mākoņi ir pūkaināki? Kas šajā kompozīcijā ir pārsteidzošs?* Bērns reflektē par savu radošo darbību, stāsta, ko darīja ātri, viegli un kuras darbības lika piepūlēties.

Radošs problēmas risinājums “Krāšņā ābele rudenī”

Bērns veido dekoratīvu koka tēlu, lai atainotu rudens greznumu, bagātību un krāšņumu. Skolotājs piedāvā bērnam stiepli un demonstrē, kā to satīt, saņukāt ažūrā kamolā (sk. 6. att.). Satītam stieples kamolam atstāj “astīti”, kas būs ābeles stumbrs. Bērns vēro, kā skolotājs darbojas ar stiepli, un kopā ar viņu veido stieples kamolu ar kātu. Veidojumu iestiprina apaļā plastilīna bumbā, lai tas būtu stabils. Tad no krāsaina plastilīna viņš mazas bumbiņas un iestiprina ažūrajā kamolā kā ābolus ābeles zaros, lai tie stingri turētos un būtu labi redzami.

Variants. Ja ir pieejamas pērlītes, tās var iestiprināt gan no stieples darinātajā kamolā, gan iespiest no plastilīna izveidotajās pamatnes bumbiņās.

Pārrunā izveidotā tēla (ābeles) krāšņumu, košumu un bagātību. Bērns nosauc darbības, kuras veica, un to secību. Novērtē, kuras darbības izraisīja prieku un gandarījumu.

6. attēls. Stieples satīšana kamolā. (I. Briškas foto)

7. attēls. Dekoratīva ābeles instalācija. (D. Kalējas-Gapsarovičas foto)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. EMOCIONĀLA EKSPRESIJA “UZZĪMĒT MŪZIKU”

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Izmēģina, kā var zīmēt ar melnu zīmuli uz balta papīra, ar baltu zīmuli uz tumša papīra. Izvēlas vietu, kur zīmēt – galdu, grīdu, sienu u. tml.</p>	<p>Piedāvā baltu un melnu zīmuli, papīru, dažādos veidos novietojamas virsmas izpētei un zīmēšanai.</p>	<p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Salīdzina pretstatus.</p>
<p>Klausās mūziku, kustas atbilstoši mūzikas ritmam un savām izjūtām. Pārvietojas telpā, brīvi izvēloties kustības un to izpildes tempu.</p> <p>Stāsta par savām izjūtām, klausoties mūziku, raksturo iztēles tēlus.</p> <p><i>Variants.</i> Vēro mākslas darbus, ar kustībām attēlo mākslas darbā redzamās līnijas, norāda, kurš mākslas darbs vislabāk atbilst katra skaņdarba noskaņai.</p> <p>Izvēlas savai darbībai atbilstošus zīmēšanas materiālus un piederumus.</p> <p>Ar raksturīgām līnijām un to ritmu mūzikā pārdzīvoto pārnēs zīmējumā.</p> <p>Zīmē kompozīciju, izmantojot dažādus vizuālas mākslas valodas elementus – līniju, laukumu, siluetu, tekstūru.</p>	<p>Aicina bērnu klausīties mūziku. Atbilstoši mūzikas ritmam un tempam rosina brīvi kustēties un pārvietoties pa telpu vai ar roku atdarināt gaisā zīmēšanas kustības. Piedāvā plastiskus piederumus kustībām – lakatus, lentes u. c.</p> <p>Aicina bērnu pastāstīt, kādas izjūtas viņā izraisīja dzirdētais skaņdarbs, kādus tēlus viņš iztēlojās. Piedāvā atslēgvārdus.</p> <p><i>Variants.</i> Piemeklē mūzikas tempam un ritmam atbilstošus mākslas darbus.</p> <p>Piedāvā izvēlei baltu vai melnu zīmuli, dažāda formāta melnas vai baltas papīra lapas un atkārtoti atskaņo mūziku.</p> <p>Aicina brīvi zīmēt uz papīra lapas, klausoties mūziku.</p> <p>Aicina zīmēt dažādu veidu līnijas, laukumus, siluetus, veidot tekstūras. Zīmē, darbojoties blakus bērnam.</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Prasme pārvaldīt ķermeni; mūzikā pārdzīvoto pārnēs kustībā; atraišanās un iztēle.</p> <p>Sadarbība Stāsta par savām izjūtām un emocijām, par to, kas patīk un kas nepatīk. Pašvadīta mācīšanās Savu emociju apzināšanās.</p> <p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Salīdzina un pieņem lēmumu.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās Prasme pārvaldīt roku darbību. Jaunrade un uzņēmējspēja Īsteno savu ieceri, izmanto iztēli.</p> <p>Jaunrade un uzņēmējspēja Saprot vienkāršas sakarības (kas jāizdara, lai panāktu rezultātu), īsteno tās.</p>
<p>Iejūtas radošā darba noskaņā – iztēlojas, stāsta, ko atainojis, uzdrīkstas izteikt savu viedokli.</p> <p>8. attēls. 3–4 gadus vecu bērnu zīmējumi. (D. Kalējas-Gasparovičas foto)</p>	<p>Aicina stāstīt par zīmējumu. Jautā: <i>Kas te notiek? Kas tas varētu būt? Kur tas varētu notikt? Vai tu vēlies palikt uz vietas, kad tu uz to skaties? Varbūt tu vēlies bēgt? Vai tev kļūst auksti vai silti? Vai tu vēlies mierīgi pasēdēt? Kā, tavuprāt, kustas (ko dara) līnijas un punktiņi?</i></p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Izmantojot skolotāja dotos vārdus, jautājumus, teikumus, raksturo to, ko redz; valodas bagātināšana un emocionālās pieredzes apzināšanās.</p>

6.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Attēlojums pēc iepriekšēja vērojuma “Mūsu parks”

Skolotājs kopā ar bērnu dodas dabā, piemēram, uz parku un pievērš uzmanību katra redzētā koka un krūma daudzveidīgajai formai, zaru ritmam un lielumam, atšķirīgajām atstarpēm starp kokiem. Rosina raksturot redzamos laukumus, formas un ritmus, piedāvā atslēgvārdus.

Pēc pastaigas pārrunā redzēto. Bērns atsauc atmiņā koku un krūmu formu, to lielumu un proporcijas, ritmu un ar gaišu eļļas kritiņu uz tumša fona zīmē parka ainavu (zemi un uz tās ritmiski ar dažādām atstarpēm attēlo daudzveidīgas koku un krūmu formas). Skolotājs aicina pilnveidot kompozīciju, akcentējot detaļas, kas īpaši palikušas atmiņā.

Skolotājs aicina reflektēt par radošo procesu un tā rezultātu – zīmējumu. Bērns stāsta, kas zīmējumā ir neparasts, pārsteidzošs, interesants, kas no redzētā ir pazīstams, nosauc savas darbības un norāda, kur zīmējumā ir vislabāk redzams dabā vērotais. Pārrunā, kā formu, laukumu un ritmu novērojums palīdzēja attēlot zināmo parku.

Variants. Bērns pēc tieša vērojuma plenērā zīmē ainavas kompozīciju.

Spontāna ekspresija “Noskaņa parkā”

Skolotājs kopā ar bērniem dodas uz parku. Pievērš uzmanību, ka katram kokam, krūmam, ir atšķirīgs raksturs (tas ir varens, sīks, spurains, smalks u. tml.), lielums, krāsa un zaru ritms (sk. 1.–4. att.).

Pēc pastaigas katrs bērns ar eļļas kritiņiem uz tumšas pamatnes pēc atmiņas zīmē redzētos objektus, ar lielumu, krāsu un līniju ritmu uzsverot to raksturu, piemēram, varenu koku, spurainu eglīti, mīkstu zāli, samudžinātu krūmāju, pūkainu sniegu u. tml. Pilnveido kompozīciju, akcentējot detaļas.

Skolotājs rosina reflektēt par procesu (nosaukt savas darbības, raksturot kustības un izjūtas) un par produktu – zīmējumu. Pārrunā ainavā attēlotos līniju ritmus, kopējo noskaņu. Jautā: *Kas zīmējumos šķiet mīļš, saulains, salds, vējains, auksts, baiss?*

Spēle “Neparastais nams”

Skolotājs rosina radīt neparastu ēkas risinājumu. Bērns šķirsta žurnālus un pēc izvēles precīzi, atbilstoši formai izgriež dažādus attēlus. Daudzveidīgi kombinē attēlus, līmē tos uz krāsainas pamatnes un rada atraktīvu kompozīciju – neparasta, pārsteidzoša, nepareiza nama tēlu.

Bērns iztēlojas, kas šajā namā atrodas un kas tur dzīvo (leļļu veikals, auto darbnīca, dronu apkopes bāze, datorstudija, hokejisti, mūziķi, skolotāji u. c.). Ja nepieciešams, papildina kompozīciju ar tekstūru (līnijām un punktiem), faktūru (pogām, diegiem, lentēm).

Skolotājs rosina bērnu reflektēt par radošās darbības procesu un rezultātu, mērķtiecīgi jautājot: *Kas raksturīgs attēlotajai ēkai? Kas radītajā kompozīcijā ir neparasts, pārsteidzošs, interesants, jautrs? Kas darbojoties šķita aizraujoši?*

Radošs problēmas risinājums “Mākonītei balti svārki”

Skolotājs rosina izrotāt grupas telpu un izveidot krāšņu dekoru. Bērns izvēlas sudrabainu vai zeltītu stiepli un vēro skolotāja demonstrējumu, kā stiepli satīt kamolā. Satītajam kamolam atstāj “astīti”, kas noderēs par stiprinājumu pie pamatnes. Sekojot skolotāja darbībai un komentāriem, katrs bērns patstāvīgi izveido dekoratīvu, ažūru kamolu ar kātu. Šos dažāda lieluma kamolus piestiprina pie sieta, veidojot liela, kupla, krāšņa, ar sudrabota vai zeltīta tinuma akcentiem rotatāta mākoņa siluetu. Pārrunā izveidotā mākoņa krāšņumu, košumu un bagātīgumu. Bērns nosauc veiktās darbības, saviem vārdiem stāsta, kas izdevās viegli, kur vajadzēja piepūlēties, kā veiksmīgāk var satīt stiepli, kā to nostiprināt, kā panākt mirdzuma iespaidu, un pievērš uzmanību sadarbības nozīmīgumam – viens pats tik iespaidīgu dekoru izveidot nevarētu.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. DĪVAINAIS ZVĒRS

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Šķirsta žurnālus un pēc izvēles precīzi, atbilstoši formai izgriez dažādus attēlus (smaržu pudelīte, panna, puķu podi u. c.).	Rosina sameklēt žurnālos u. c. poligrāfijas materiālos noteiktas formas (četrstūrainas, ķeburainas) vai tematikas (augļi, ēku silueti, automašīnas u. c.) priekšmetus un izgriezt to apveidus.	Pašvadīta mācīšanās Patstāvīga darbība, lēmumu pieņemšana, efektivitātes izvērtēšana.
Kombinē izgrieztās formas, attēlus tā, lai izveidotos dzīvnieka tēls. Mērķtiecīgi izmēģina vairākus variantus. Kad tēls izveidots, pielīmē tēla detaļas pie kontrastējošas krāsas pamatnes. Ja nepieciešams precīzāk raksturot tēlu un padarīt kompozīciju izteiksmīgāku, to papildina ar tekstūru un faktūru. Iejūtas radītā dzīvnieka tēla raksturā un domās, iztēlojas un prezentē savas idejas; uzklausa citu stāstījumu.	Piedāvā spēles noteikumus – izmantojot sagatavotos materiālus, konstruēt fantastiska dzīvnieka formu (galva, kakls, ķermenis, rumpis, kājas, aste u. c.). Izmantojot tos pašus materiālus, iesaka radīt vairākus variantus. Atbalsta bērna spēlēšanos, pieņem un apstiprina jebkuru ieceru, rada nepiespiestu gaisotni. Palīdz izvēlēties ieceres īstenošanai atbilstošus materiālus un tehniskos risinājumus. Nesteidzina bērna darbību. Rosina vērot jaunradīto tēlu. Jautā: <i>Kā izveidotais dzīvnieks atšķiras no pazīstama, īsta dzīvnieka? Vai arī tā dzīve un paradumi ir neparasti? Dzīvnieks ir liels vai mazs? Ko tas ēd? Dzīvnieks ir jautrs vai dusmīgs? Ko viņš dara vai ko ir nodomājis darīt? Par ko šis dzīvnieks domā? Kā tas kustas? Kādas ir viņa radītās skaņas?</i>	Jaunrade un uzņēmējspēja Iesaistīšanās spēlē, vairāku risinājumu radišana ierastu darbību veikšanai; iniciatīva un spontanitāte; radošo spēju atraisīšanās un iesaistīšanās radošajā procesā, radošās darbības pieredzes bagātināšana. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Formulē vienkāršas sakarības.
Reflektē par savu pieredzi. Konstatē, ka objekts var mainīt savu nozīmi, piemēram, tējkanna vai televīzijas tornis pārtop par dzīvnieka galvu, kaklu vai asti. Kopā ar skolotāju izvēlas piemērotu vietu un izstāda darbus. Izvērtē savu darbību un tās rezultātu: <i>Manā darbā neparasts ir... Visizteiksmīgākais (spilgtākais, galvenais, labāk redzamais) ir...</i>	Mērķtiecīgi uzdod jautājumus: <i>Kas bija aizraujoši? Kādas formas noderēja, veidojot dzīvnieka tēla detaļas? Kas tavā darbā ir neparasts, kas – izteiksmīgs? Ko var uzreiz pamanīt?</i> Pārrunā un raksturo darba procesu (brīvība, aizrautība, vieglums) un gala rezultātu (pārsteigums, izteiksmīgums).	Pašvadīta mācīšanās Savas un citu darbības rezultātu izvērtēšana, vērtējuma pamatošana, gandarījums par sasniegto.

7. RADOŠĀ DARBĪBA. IDEJAS ĪSTENOŠANA MATERIĀLĀ

7.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: *Izvēlas un radoši izmanto dažādus materiālus.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Mākslinieciskajā darbībā izmanto viena veida materiālus un tehniskos paņēmienus.	Mākslinieciskajā darbībā izmēģina dažādus piedāvātos materiālus un tehniskos paņēmienus.	Izmanto mākslinieciskajā darbībā dažādus materiālus un tehniskos paņēmienus.	Mākslinieciskajā darbībā regulāri izmēģina un izmanto daudzveidīgus materiālus un tehniskos paņēmienus.
2.	Mākslinieciskajā darbībā variē pazīstamus materiālus un tehniskos paņēmienus.	Mākslinieciskajā darbībā izmēģina un variē jaunus materiālus un tehniskos paņēmienus.	Mākslinieciskajā darbībā eksperimentē ar dažādiem materiāliem un tehniskajiem paņēmieniem.	Mākslinieciskajā darbībā mērķtiecīgi eksperimentē ar dažādiem materiāliem un tehniskajiem paņēmieniem.
3.	Mākslinieciskajā darbībā eksperimentē ar dažādiem materiāliem un tehniskajiem paņēmieniem.	Mākslinieciskajā darbībā eksperimentē ar paša izvēlētiem materiāliem un tehniskajiem paņēmieniem; spēlējas.	Mākslinieciskajā darbībā mērķtiecīgi eksperimentē ar paša izvēlētiem materiāliem un tehniskajiem paņēmieniem.	Mākslinieciskajā darbībā ieceres īstenošanai mērķtiecīgi izvēlas un variē materiālus un tehniskos paņēmienus, pamato savu izvēli.

7.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: zīmēšana, gleznošana, kolāža, veidošana, zemes māksla, papīrs, guašas krāsas, krāsu zīmuļi, krītiņi, plastilīns, māls, plastika, aplikāciju papīrs, līme, šķēres, dabas materiāli, otrreiz izmantojamie un poligrāfijas materiāli.

Darbības: jaukt krāsas, ar triepieniem noklāt laukumu, triept, punktēt, berzēt, slaucīt u. c.; vilkt līnijas, švīkāt, virpuļot u. c.; viljāt, spiest, mīcīt, rullēt, bakstīt, izvilkt un savienot detaļas u. c.; plēst, griezt, locīt, burzīt, līmēt, kombinēt, konstruēt u. c.; sastiprināt, līdzsvarot, piemērot u. c.

Nozīmīgums: izteiksmība, košums, spilgtums, raibums, vienmērība, daudzveidība, izturība, vieglums, pārliecība, "droša roka", pārsteigums, dabiskums, dabīgums, svaigums, vienkāršība u. c.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniezamais rezultāts.

7.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
<p>Iesaistās daudzveidīgā radošā darbībā telpās un ārā. Rada dažāda lieluma kompozīcijas plaknē un telpā dažādās tehnikās.</p>	<p>Piedāvā radošu vidi telpās un ārā. Aicina zīmēt un gleznot netradicionālos veidos un pozīcijās, piemēram, uz grīdas, guļus, ar aizvērtām acīm, ar abām rokām, uz lielām pamatnēm (A1 formāta loksne, tapešu rullis, kartona iesaiņojuma kastes, asfaltēts celiņš, smilšu pludmale u. c.) un uz ļoti mazām pamatnēm (piezīmju bločiņš, parketa dēlītis u. c.).</p>
<p>Vēro piedāvātos materiālus un novērtē to izteiksmību un atbilstību mērķim. Izmēģina daudzveidīgus materiālus un tehniskos paņēmienus, izvēlas atbilstošo.</p>	<p>Nodrošina dažādu materiālu pieejamību, demonstrē to izmantojumu. Piedāvā izmēģināt dažādus materiālus un tehniskos paņēmienus, palīdz konstatēt to piemērotību iecerētās izteiksmības radīšanai. Vēro bērna darbību. Ja nepieciešams, diferencē uzdevumu.</p>
<p>Rada darbus dažādās tehnikās, izmantojot daudzveidīgus materiālus un tehniskos paņēmienus, piemēram, aizpilda laukumus vai veidojumus ar tekstūru (līnijām, ķekšiem, ripuļiem, virpuļiem un punktiem), zīmē uz asfalta, zīmē ar kociņu smiltīs, sniegā u. tml. Patstāvīgi veido sižetisku vai dekoratīvu kompozīciju no izgrieztiem vai izplēstiem papīra vai auduma gabaliņiem. Rada kompozīciju plaknē (uz kartona, krāsaina papīra vai auduma) vai telpā (maketu), kombinējot vairākus materiālus un izvēloties atbilstošus tehniskos paņēmienus.</p>	<p>Rosina pēc savas izvēles radīt daudzveidīgas kompozīcijas, izmantojot dažādus materiālus, tehnikas un eksperimentējot ar tehniskajiem paņēmieniem, gleznojot, zīmējot, veidojot, darinot kolāžas un citus darbus no dabas materiāliem (zemes māksla). Rosina gleznot un veidot kolāžas uz tumša krāsaina pamata, papildinot laukumus ar krāsu nospiedumiem, zīmējumiem, aplikācijām, faktūru un veidojumiem plaknē. Demonstrē krāsu klāšanas iespējas, izmantojot palīg līdzekļus, piemēram, ķemmi, putna spalvu, vates kociņu. Rosina gleznot ar atšķirīgiem otas triepieniem. Aicina izteikties par izjūtām, kas radās, zīmējot neparastā veidā, atbalsta vēlmi darbu papildināt un pilnveidot.</p>
<p>Stāsta par saviem novērojumiem, izjūtām, atklājumiem un izvēlēm radošajā procesā. Vēro savu darbu, stāsta par izmantotajiem materiāliem un tehniskajiem paņēmieniem. Pamato materiālu izvēli, stāsta par to izmantošanas noteikumiem.</p>	<p>Palīdz bērnam ar vārdiem raksturot viņa radošās darbības, saskatīt vērtības darbā. Jautā: <i>Kura vieta tavā darbā vislabāk atbilst tavai iecerei? Kā tu to panāci? Ko tu darīji? Ko tu darīji vispirms un ko – pēc tam? Kas izdevās viegli un kur tu nopūlējies? Kur tu zīmēji ātri, kur – lēni? Kurā vietā tu švikāji, berzēji, virpināji, punktēji, kleksēji u. tml.?</i> Uzklauša bērna sacīto, ja nepieciešams, papildina.</p>
<p>Vienojas par piemērotu vietu darbu izstādei – pie sienas, uz galda vai uz grīdas, visus kopā vai katru citā vietā. Izliek darbus apskatei.</p>	<p>Jautā, vai bērns vēlas savu darbu izlikt citu apskatei, vienojas par tam atbilstošu vietu. Palīdz izstādīt bērnu darbus.</p>

7.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

Dažāda formāta (A5, A4, A3), biezuma, faktūras un atšķirīgu krāsu papīrs, balts papīrs, kartons; kolāžām: līmes zīmulis, PVA līme, šķēres, dažādi poligrāfijas materiāli, tekstilmateriāli; gleznošanai: gvašas krāsas, baltā krāsa, dažādu izmēru saru otas, maisāmie kociņi krāsas sajaukšanai un uzlikšanai uz paletes, paleta – A4 formāta plastmasas kabatiņa ar tajā ievietotu baltu papīra lapu, lupatiņa vai papīra dvielis, trauks ūdenim, materiāls, ko uzklāt uz galda virsmas; zīmēšanai: grafīta zīmuļi, krāsu zīmuļi, baltais zīmulis, flomāsteri, kritiņi, ogle; veidošanai: plastilīns, māls, plastika, sāls mīkla, veidojamie kociņi (steki); zemes mākslai no jūras izskaloti kociņi, gliemežvāki, akmentiņi, oļi, koka lapas, sausi žagariņi, smilgas, sausi dadži, stieple, saites, knaibles, smiltis vai paplāte ar smiltīm, virsmas, kuras iespējams novietot dažādos veidos, spiedogi, vates kociņi, švammītes.

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Ceca Georgieva. CECA GEORGIEVA -SERIES;" EXPERIMENT WITH SNOWBALLS", 2009, JANUARY [tiešsaiste]. 2009, janv. [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: <http://cecageorgieva.blogspot.com/2012/06/ceca-georgieva-series-experiment-with.html>
(Mākslas darbu reprodukcijas. Zemes māksla.)
2. E. D.W. Lynch. Beautiful Balanced Stones Sculptures in Rivers and Streams by Miha Brinovec [tiešsaiste]. 2014, 20. dec. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://laughingsquid.com/beautiful-balanced-stones-sculptures-in-rivers-and-streams-by-miha-brinovec/>
(Mākslas darbu reprodukcijas. Zemes māksla.)
3. FASHION HEADLINE. SMALL TALK by Niky [tiešsaiste]. 2012 [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.fashion-headline.com/article/9082/94991>
(Mākslas darbu reprodukcijas. Kolāža.)
4. Freire Barnes. Celebrating The Life Of Claude Monet [tiešsaiste]. 2019, 7. feb. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://theculturetrip.com/europe/france/articles/celebrating-the-life-of-claude-monet-on-the-90th-anniversary-of-his-death/>
(Mākslas darbu reprodukcijas. Daudzveidīgi triepieni.)
5. Laura Staugaitis. James Brunt Organizes Leaves and Rocks Into Elaborate Cairns and Mandalas [tiešsaiste]. 2018, 2. feb. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.thisiscolossal.com/2018/02/james-brunt-cairns-and-mandalas/>
(Mākslas darbu reprodukcijas. Zemes māksla.)
6. Lisa Kokin. Some, Found, detail [tiešsaiste]. 2006, apr. [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: [http://www.lisakokin.com/book-art-collages-one.html#!prettyPhoto\[folio\]/3/](http://www.lisakokin.com/book-art-collages-one.html#!prettyPhoto[folio]/3/)
(Mākslas darbu reprodukcijas. Kolāža.)
7. Vincent van Gogh. Paintings, Drawings, Quotes, and Biography. Evening Landscape with Rising Moon, 1889 by Vincent Van Gogh [tiešsaiste]. 2009 [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.vincentvangogh.org/evening-landscape-with-rising-moon.jsp#prettyPhoto>
(Mākslas darbu reprodukcijas. Daudzveidīgi triepieni.)

7.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Māksla kā pētījums. Zīmēšana

Skolotājs bērnam piedāvā uz gaiša papīra pamatnēm izmēģināt dažādus materiālus: krāsu zīmuļus, krāsainos kritiņus, flomāsterus, melnu zīmuli, grafīta zīmuli; uz balta vai pelēcināta gofrētā kartona gan rūpnieciski ražotus ogles stiebriņus, gan no krāsns vai ugunscura izrušinātus ogles gabaliņus; uz tumša (melna, tumšzila, sarkana, zaļa) papīra – baltu zīmuli.

Bērns izmēģina dažādus satvērienus un zīmēšanas kustības. Vēro, kā mainās vizuālā izteiksmība, piemēram, velkot taisnas līnijas, kā viena veida satvēriens atšķiras no satvēriena, kurš ir ērts švīkājot, punktējot, virpuļojot.

Skolotājs pievērš bērna uzmanību tam, kāds rezultāts atbilst katrai rokas kustībai. Jautā: *Kura līnija ir asa? Kā tu, to velkot, turēji ogļīti? Kā tu turēji ogļīti vietā, kur zīmēji pūkainu un mīkstu līniju?*

Māksla kā spēle. Gleznošana

Nodarbība notiek pagalmā. Pie vertikālas plaknes ir piestiprināts kartons vai tapešu papīrs un sagatavoti trauciņi ar zilu, dzeltenu un sarkanu krāsu. Bērni, kuriem virs apģērba uzvilkti un viduklī apjozti priekšauts vai vīriešu tēkrekls, glezno uz vertikālās plaknes. Skolotājs aicina izmēģināt atšķirīgus laukuma aizpildīšanas veidus, aicinot dažādi kustināt otiņu – bakstīt, šļūkāt, virpināt, berzēt u. c. Kad gleznojums pabeigts, rosina kopīgi vērot, cik daudzveidīgi triepieni radušies.

Māksla kā eksperiments. Krāsu jaukšana

Bērns ar skolotāja palīdzību uzliek uz paletes trīs guašas krāsu vai pirkstiņkrāsu kaudzītes. Bērni ar pirkstiem ņem krāsu no vienas kaudzītes, pieskaras otrai krāsas kaudzītei un ar pirkstu klāj krāsu uz baltas vai krāsainas lapas, jaucot krāsas un iegūstot jaunu toni. Pēc tam darbību atkārto, tikai izvēlas citas krāsas un/vai maina krāsu proporcijas, piemēram, vairāk ņem vienu krāsu, mazāk – otru krāsu. Pārrunā, ka jaucot krāsas var panākt lielu krāstoņu bagātību.

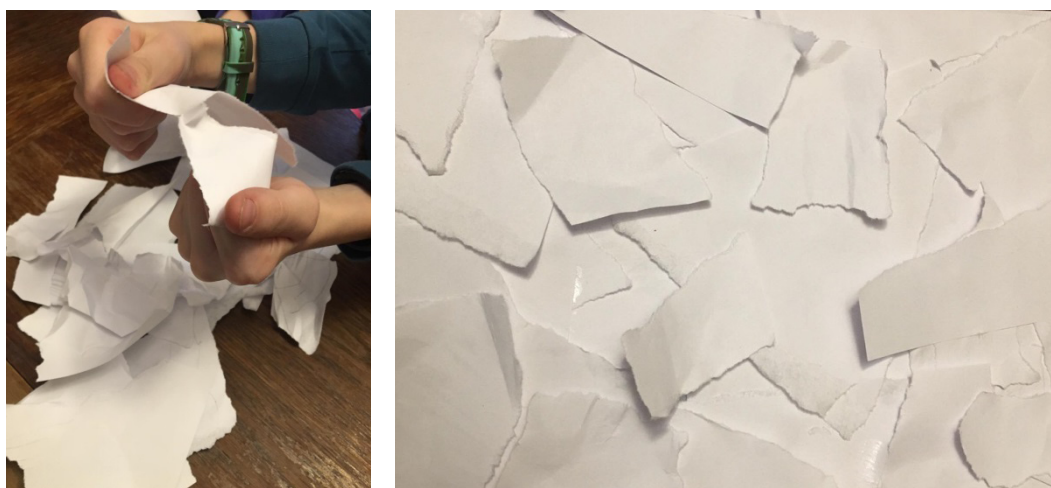
Variants. Krāsas jauc ar otu.

Māksla kā rotāšana. Veidošana

Skolotājs bērnam piedāvā plastilīnu, lai veidotu cilni. Bērns abās plaukstās tur plastilīna gabaliņu un mīca, līdz tas kļūst plastisks. Pēc tam atdala mazu gabaliņu plastilīna un noliek uz darba virsmas. Atlikušo gabalu viņš plaukstās kā bumbiņu. Bumbiņu uzliek uz pamatnes un ar abiem īkšķiem saplacina kā plāceni. Ņem atlikto mazo gabaliņu un arī no tā viņš nelielu bumbiņu. Kad tā ir gatava, liek vidū uz plāceņa un piespiež. Ar veidojamo kociņu (steku) piespiež bumbiņu stingrāk un sabaksta – fakturē. Ņem vienu krellīti vai pērlīti un uzliek uz fakturētās formas. Skolotājs kopā ar bērnu vēro gatavos darbus un secina, ka izveidoti rotaļi kēksiņi, cepumi un kūciņas, ko var piedāvāt lellei vai lācītim.

Māksla kā spēle. Kolāža “Kupena”

Skolotājs kopā ar bērnu saplēš baltu papīru dažāda lieluma strēmelēs un gabaliņos. Pēc tam aicina bērnu saburzīt katru gabaliņu, atlocīt un nogludināt. Tādā veidā papīru fakturē, pēc tam liek uz A3 formāta balta papīra lapas un ar līmes zīmuli pielīmē. Papīra gabaliņus līmē citu virs cita tā, lai vietām tie būtu sakārtoti biežāk un vietām – plānāk.

1., 2. attēls. Sniega kupena. (D. Kalējas-Gasparovičas foto)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. RUDENS LAPU BAGĀTĪBA (EMOCIONĀLĀ EKSPRESIJA)

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Iesaistās vērošanā un spēlē – vāc, pēta, kārto, mētā, lidina lapas, vēro, kā tās krīt u. tml.</p>	<p>Pastaigas laikā pievērs uzmanību dzeltējošām, krītošām lapām – kā tās krīt, kā virpuļo, kā vējš tās pūš, cik lapas ir dažādas un krāsainas, cik to ir daudz.</p> <p>Atbalsta bērna spēlēšanos, piedalās, komentē, apraksta lapu krāsainību, greznumu, bagātīgumu, rotaļīgumu.</p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja Bērns, pieaugušā mudināts, izrāda iniciatīvu un spontanitāti, rotaļājas.</p>
<p>Sagatavo darba vietu, pārklāj galdu, sagatavo paleti, otas, lupatiņu u. c.</p> <p>Uz paletes eksperimentē ar krāsām, savstarpēji jaucot divas pamatkrāsas.</p> <p>Liek uz pamatnes dažādu krāsu triepienus.</p> <p>Vēro, kā krāsas mainās, norāda jauniegūtos krāstoņus.</p>	<p>Atgriezoties telpās, piedāvā bērnam A3 formāta krāsainas vai tumšas papīra lapas, 3 krāsas, 12. – 15. izmēra otas un paleti.</p> <p>Organizē darba vietas sakārtošanu.</p> <p>Rosina gleznojumā radīt bagātīguma un pārpilnības iespaidu.</p> <p>Aicina eksperimentēt, jaucot uz paletes dažādas atvasinātās krāsas.</p> <p>Iegūtos toņus triepj uz pamatnes.</p> <p>Rosina ar mazāku otu papildināt gleznojumu, uzliekot uz tā nelielus tīras krāsas triepienus, lai būtu košāk, raibāk.</p> <p>Lai radītu dažādus triepienus, piedāvā mainīt otas satvērienu un rokas kustības – virpināt, bakstīt, šļūkāt, ķeksēt.</p> <p>Darbojas kopā ar bērnu (uz savas lapas) un komentē savu darbību.</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Darba vietas organizācija.</p> <p>Jaunrade un uzņēmējspēja Bērns izrāda iniciatīvu, izmēģina vairākus variantus.</p>
<p>Kad darbi pabeigti un nožuvuši, katrs bērns novieto savu gleznojumu uz lielas, tumšas pamatnes.</p> <p>Vēro kopīgā darba rezultātu un ar kustībām attēlo parkā krītošo lapu rotaļu.</p>	<p>Palīdz izstādīt bērnu darbus – piestiprina tos pie A1 formāta kartona loksnes, tumša liela auduma vai pie tāfeles.</p> <p>Komentē kopīgā darba krāšņumu un bagātību un rosina ar kustībām parādīt parkā krītošo lapu rotaļu.</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Gandarījuma izjūta par sasniegto, lepojas ar saviem sasniegumiem.</p> <p>Sadarbība Novērtē kopīga darba efektivitāti, pievērs uzmanību krāšņumam un pārpilnībai kā vērtībai.</p>

7.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Māksla kā ekspresija. “Bērnu ballīte”

Skolotājs rosina bērnu attēlot ar rokām dažādas kustības, kā lecot, skrienot, kūleņojot, vizinoties ar ragaviņām no kalniņa. Bērns glezno ar atšķirīgām kustībām, lai ota virpuļo, skrien, kūleņo u. tml., klāj biezu gvašas krāsu dažādos virzienos. Bērns kopā ar skolotāju vēro daudzveidīgos triepienus un pārrunā kustību raksturu. Skolotājs atskaņo dažādu skaņdarbu fragmentus. Bērni kustas mūzikas ritmā un norāda, kurš gleznojums atbilst skolotāja piedāvātajai mūzikai – valsim, tango, rokenrolam u. c.

3., 4.attēls. Bērnu ballīte. (D. Kalējas-Gasparovičas foto)

Māksla kā rotāšana. Kolāža “Košās Lieldienas”

Bērns uz A3 formāta kartona uzzīmē olas apveidu ovālu. Izgriež un aplīmē to ar dažādiem aplikāciju materiāliem tā, lai ola izskatītos saulaina, koša, bagātīga, grezna, krāšņa, ziedoša u. tml. Izvēlas atbilstošas krāsas, faktūras un formas materiālus – papīru, fliterus, iesaiņojuma papīru, foliju, plastmasu u. c. Pēta, cik daudz līmes nepieciešams un kur tā jāuzliež, cik stipri jāpiespiež, lai labi pielīmētu dažādus materiālus. Dekoratīvo olu pielīmē pie krāsaina papīra.

Māksla kā pasaules attēlojums. “Mežā”

Pastaigas laikā skolotājs aicina bērnu vērot koku apveidus. Kopīgi secina, ka tie ir ļoti daudzveidīgi. Pēc pastaigas bērns ar krītiņiem uz krāsainas pamatnes zīmē dažādu formu, novietojuma un proporciju koku siluetus. Siluetus zīmē pa visu laukumu, kārtējot tos citu pie cita un citu virs cita. Jābūt daudziem siluetei un tie jāsakārto bieži, lai radītu meža iespaidu. Bērns vēro, kā mainās līnija, ja atšķirīgi piespiež krītiņu, ja zīmē ar krītiņa galu vai sānu, ja klāj krāsu vairākās kārtās.

Māksla kā rotāšana. Veidošana

Bērns vijā bumbiņas, placina un kārtu tās uz pamatnes citu pie citas. Rullē plaukstās desiņas un liek pāri saplacinātajām formām, tās savienojot. Papildina kompozīciju ar akcentiem – ar veidojamo kociņu faktūrē plāceņus, ar pērlītēm rotā desiņas, iesprauž vertikāli putna spalvas kā krāšņus kokus parkā. Kopā ar skolotāju secina, kā atkarībā no piespiediena spēka un veltnēšanas virziena mainās forma. Kopīgi noskaidro, kā vislabāk var piestiprināt formu pie pamatnes, ar kādiem paņēmieniem veidot faktūru un kā plastilīnā iespraustie priekšmeti turas vislabāk.

Māksla kā vērtību apliecināšana. Zemes māksla

Skolotājs demonstrē zemes mākslas darbu reprodukcijas un pārrunā, ar kuriem paņēmieniem iespējams ainavā iezīmēt kādu nozīmīgu objektu, piemēram, savietojot pievienot detaļas, piespraužot, apdarinot zemes virsmu, no dažādiem materiāliem izveidojot ornamentu u. tml.

Pastaigas laikā bērns kopā ar skolotāju vēro dabas objektus, pēta zemes virsmu dažādās vietās no atšķirīgiem skatpunktiem. Kopīgi spriež par dabas objektiem – dzīvs, nedzīvs, kustīgs, neparasts, krāšņs, bīstams, noslēpumains, mūsējais u. c. Izvēlas nozīmīgu dabas objektu, piemēram, kalnu, koku, krastmalu, puķu dobi, laukakmeni un kopīgi spriež, kā to varētu izcelt ainavā. Bērns kopā ar skolotāju rada instalāciju dabas vidē, mērķtiecīgi darbojas ar dažādiem dabas materiāliem, piemēram, smiltīm, akmentiņiem, mālu, sniegu, ūdeni, koka mizu u. c., izvēlas materiālus, variē to veidošanas, savietošanas un sastiprināšanas veidus. Kopīgi ar skolotāju novērtē, kā izdelves atklāt dabas objekta īpašo vērtību – skaistumu, senumu, krāšņumu, pamatīgumu, neparastumu, piederību u. tml. Secina, ka daba piedāvā daudzveidīgas mākslinieciskās pašizpausmes iespējas.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. ZEMES MĀKSĻA (PASAULES IZZIŅA)

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Vēro apkārtējo vidi un vāc dabas materiālus: salasa lapas, nokritušas koka mizas, zīles, smilgas, čiekurus, akmentiņus, augu sēklotnes u. c., kam raksturīgs savdabīgs krāstonis, faktūra, forma. Nosauc dabas materiāla vizuālās un taktīlās (taustāmās) īpašības, uzsverot to estētiskās kvalitātes, piemēram, maigs, dabisks, vēss, grubuļains, ass, spožs, smalks, niansēts, neparasts u. tml.</p> <p>Sašķiro dabas materiālus pēc izcelsmes – lapas, zari, akmentiņi, smilgas, gliemežvāki u. tml. un pēc vizuālajām īpašībām – krāsas (tumšāki, gaišāki, sārti, zaļi, zilgani u. c.), formas (apaļīgi, garenī, stūraini), lieluma (lieli, mazi, vidēji), faktūras (asi, pūkaini, gludi, slīdīgi, adataini u. c.).</p>	<p>Organizē pastaigu. Izbaudot šo procesu, aicina kopīgi savākt dažādus dabas materiālus un pievērst uzmanību to izteiksmīgumam.</p> <p>Jautā: <i>Kāda ir atrastā objekta forma, krāsa, faktūra?</i> Ja nepieciešams, piedāvā atslēgvārdus.</p>	<p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</p> <p>Vērošana, klasificēšana, salīdzināšana, vienkāršu sakarību formulēšana.</p>
<p>Uz zemes rada zīmējumu no viena veida materiāliem, kārtot tos līnijās vai laukumos un īstenojot dekoratīvu vai simbolisku ieceri.</p> <p>Izvērtē procesa aizrautīgumu, vieglumu, idejas neparastumu, nozīmību un rezultāta izteiksmību.</p> <p><i>Variants.</i> Vēro atrastos dabas materiālus – akmentiņu, koka zaru, čiekuru, auga sēklotni u. c., saskata katrā kādā tēlu un nosauc to. Papildina saskatīto tēlu, variē dažādas dabas materiālu kombinācijas.</p> <p>Kopīgi veido telpisku kompozīciju telpā vai ārā, ilustrējot zināmu pasaku vai filmu vai radot savu sižetu. Eksperimentē ar dažādiem faktūru radīšanas, materiālu savienošanas un sastiprināšanas paņēmieniem.</p> <p>Novieto izveidotus tēlus dažādās vietās dabas vidē – uz zemes, krastmalā, krūma vai koka zaros, uz žoga, līdzenā vietā, zālē, labi redzamu, paslēptu u. tml. Novietojumu saista ar stāstījumu par tēla darbībām, piedzīvojumiem un iespējamām vēlmēm.</p>	<p>Rosina plāknē, telpā vai brīvā dabā veidot kompozīcijas – ritmiski (vienmērīgi, dažādi) kārtot dabas materiālus, veidojot kāda tēla siluetu, radot mandalu vai simbolu. Darbojas kopā ar bērnu, komentē savu darbību. Respektē katra bērna darbības tempu un spēju līmeni.</p> <p>Piedāvā atslēgvārdus refleksijai. Jautā: <i>Kas pārsteidza? Kas šķita jocīgi?</i> U. tml.</p> <p><i>Variants.</i> Rosina saskatīt dabas materiālā līdzību ar zināmu priekšmetu vai dzīvu būtni un papildināt to ar raksturojošām detaļām.</p> <p>Aicina kopīgi veidot kompozīciju. Vēro bērnu, atbalsta viņa iniciatīvu kombinēt tēlus atšķirīgos sižetos, stāstīt par tiem un izmēģināt dažādus tehniskos paņēmienus.</p> <p>Rosina atrast izveidotajam tēlam vai instalācijai piemērotu vietu dabas vidē. Palīdz bērnam radīt tēlus piestiprināt izvēlētajā vietā (atbalstīt, piesiet, piespraust u. tml.).</p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja</p> <p>Atraisīšanās, iniciatīva, iesaistīšanās radošajā procesā.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās</p> <p>Vērtē darba efektivitāti, pievērš uzmanību dabas radītajai estētikai.</p> <p>Jaunrade un uzņēmējspēja</p> <p>Radošo spēju atraisīšanās, iesaistīšanās radošajā procesā, jauna, unikāla objekta radīšana un idejas novērtēšana.</p> <p>Sadarbība</p> <p>Saziņa, stāstījums, kopīga instalācijas veidošana, viedokļu saskaņošana.</p>

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Stāsta par aizrautību un problēmu risināšanu procesā, idejas neparastumu un nozīmību, rezultāta izteiksmību un atbilstību iecerei. Spriež par tehnisko paņēmieni lietderību dažādu materiālu sastiprināšanai un līdzsvarošanai.	Piedāvā atslēgvārdus refleksijai, rosinot bērnu saskatīt un novērtēt katra darba īpašo nozīmību, izmantoto tehnisko paņēmieni daudzveidību un vizuālo vērtību – formu, faktūru, krāsu, ritmu.	Pašvadīta mācīšanās Procesa un rezultāta izvērtēšana, mācību procesa apzināšanās.
Iesaistās fotografēšanā, meklējot dažādus skatpunktus.	Fotografē bērnu darbus un iepazīstina ar tiem vecākus.	Pilsoniskā līdzdalība Saziņa, rezultāta nozīmības apzināšanās sabiedrības vērtību kontekstā.

7.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Māksla kā rotāšana. “Zvaigžņu sega”

Skolotājs piedāvā melnu vai tumšzilu A4 formāta papīra lapu un zelta vai sudraba krāsas pildspalvu. Iepazīstina bērnu ar etnogrāfiskajām zīmēm. Bērns tās zīmē, kārtot klājošā rakstā, liekot pamišus lielākas un mazākas tā, lai rastos bagātīgs, krāšņs, košs, grezns iespaids. Darbus izstāda vienotā kompozīcijā, lai radītu asociāciju ar zvaigžņotām debesīm. Kopīgi novērtē raksta vienmērīgumu un krāšņumu.

Māksla kā vēstījums. “Zemes māte”

Skolotājs rosina sarunu par zemi un tās nozīmi dabā, kultūrā un cilvēku dzīvē. Piemēram, tā ir tumša, smaga, nopietna, masīva; zeme ir mājvieta dzīvniekiem, tajā aug pārtikā izmantojami augi, zemes apstrādāšana ir smags darbs, bet zeme par to bagātīgi atalgo. Aicina pelēkā gammā krāsaini gleznot Zemes mātes portretu.

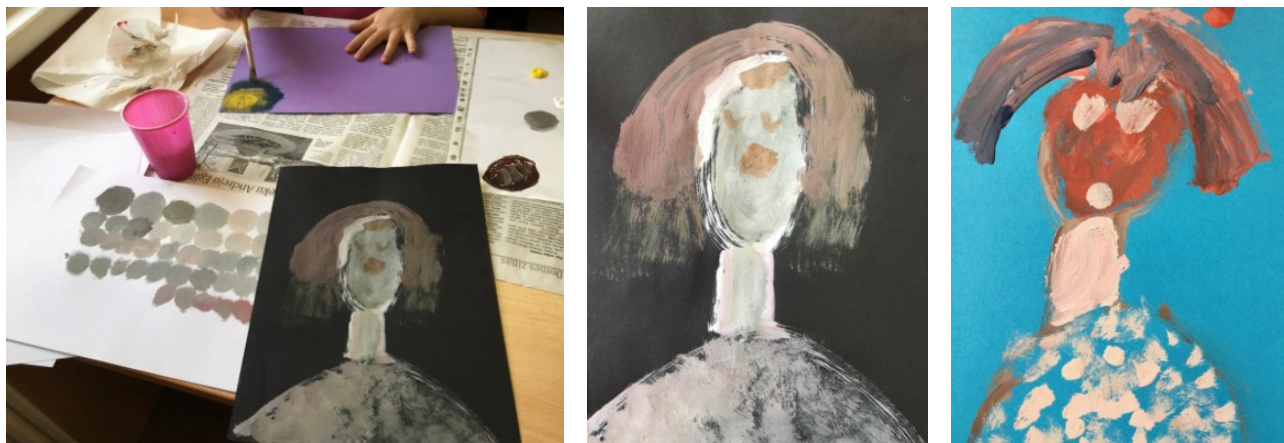
Skolotājs piedāvā spēles noteikumus – atveidot Zemes mātes galvu, izmantojot ģeometriskās figūras un aizpildīt laukumus ar dažādiem triepieniem pelēkos, bet krāsainos toņos, lai attēlotu zemes virsmai raksturīgo.

Bērns uz krāsainas pamatnes ar otu uzzīmē laukumus – ovālu sejai, taisnstūri kaklam un trijstūri. Brīvi uzzīmē lielu neregulāras formas laukumu, ar to attēlojot matus. Uz paletes sajauc daudzveidīgus pelēkos toņus (baltais, melnais + hromatiska krāsa). Ar lielu otu aizpilda laukumus – katram izvēlas citu paņēmieni, piemēram, sejas laukumu aizpilda vienmērīgi ar vienu krāsaini pelēko toni, jo āda ir gluda. Kakla laukumu aizpilda ar citu krāsaini pelēko toni. Plecu daļas laukumu aizpilda ar maziem triepieniem, lai panāktu apģērba materialitāti – auduma, adījuma u. tml. iespaidu. Matu laukumu aizpilda atbilstoši to struktūrai – tie ir taisni, sprogaini, kupli vai pūkaini.

Skolotājs rosina uzgleznot acis un muti. Bērns vēro, kā izskatās acis, ja cilvēks raugās uz leju. Secina, ka tādā gadījumā nav redzama visa acs, bet tikai svītriņa. Vēro muti un secina, ka tā var izskatīties gan kā svītiņa, gan kā punkts, piemēram, ja savēl lūpas “tūttītē”. Sejas detaļas glezno ar otiņas galu.

Kopīgi pārrunā attēlotās Zemes mātes noskaņojumu – kurā portretā viņa izskatās mierīga, laipna, dāsna un kurā – nopietna, dusmīga vai niķīga.

Secina, ka atšķirīgie gleznošanas paņēmieni piemēroti, lai attēlotu dažādus materiālus un cilvēka rakstura īpašības.

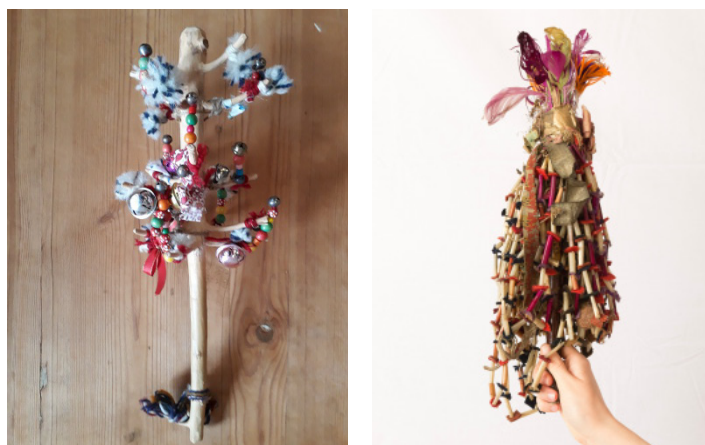
5.-7. attēls. Portreti. (D. Kalējas-Gasparovičas foto)

Māksla kā pasaules pārveidošana. “Jocīgā māja”

Bērns vingrinās pa kontūrlīniju griezt dažādus attēlus no žurnāliem. Pēc tam izgrieztos attēlus liek uz krāsaina pamata, kombinē tos, veidojot īpašu ēku, kurā, piemēram, notiek bērnu ballītes, ražo konfektes, spēlējas, dejo un dzied u. tml. Ēkai var būt banāna vai tējkannas forma; pie tās sienas, piemēram, pievienota karotīte kā ārsienas lifts. Kad iecere noskaidrota, attēlus pielīmē pie pamatnes. Kompozīciju atbilstoši iecerai papildina ar zīmējumu. Zīmē ar zīmuliem, kritiņiem, flomāsteriem. Kopīgi pārrunā bērna ieceri un dažādu materiālu izmantojumu.

Māksla kā vērtību apliecināšana. Veidošana

Bērns uz stieples ver 10–15 podziņas. Kad tās savērtas, katru podziņu dažādos attālumos citu no citas ieloka stieplē un izveido virteni. Virteni apvij ap žagariņu vai kociņu. Kad tas notīts, tad cauri pogu caurumiņiem izver krāsainas lentītes, dzīparus, piesien zvārgulīšus. Rezultātā ir izgatavots ritmizējams instruments puškaitis vai ērkulis. To var izmantot gan kā rotājumu dažādos svētkos, gan kā ritmizējamo instrumentu.

8., 9. attēls. Puškaitis. (D. Kalējas-Gasparovičas foto)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. NEPARASTAIS PORTRETS (MĀKSLA KĀ VĒSTĪJUMS)

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Nosauc sev svarīgus, mīļus vai sabiedrībai nozīmīgus cilvēkus – tētis, vecmāmiņa, kaimiņš, zobārsts, sportists, puķu pārdevēja, prezidents u. c. Stāsta par tiem.</p> <p>Izvēlas atveidojamo tēlu. Šķirsta žurnālus un pēc izvēles precīzi pa kontūru izgriež dažādus attēlus. Spēlējoties kombinē izgrieztos attēlus uz krāsaina kartona pamatnes tā, lai veidojas cilvēka seja un būtu saprotams, par ko viņš interesējas, kas viņam patīk un kas viņam ir svarīgi. Pielīmē attēlus pie pamatnes, radot atraktīvu dekoratīvu kompozīciju. Ja nepieciešams, papildina kompozīciju ar tekstūru, piemēram, līnijām un punktiem un faktūru – dažādiem aplicējumiem: pogām, diegiem, lentēm. Izvēlas piemērotus materiālus un to piestiprināšanas paņēmienus.</p>	<p>Rosina sarunu par nozīmīgiem cilvēkiem. Tematu vēlams sašaurināt un atkarībā no situācijas runāt par noteiktas profesijas cilvēku, vecu cilvēku, tuvinieku, pasaku tēlu, svešinieku u. tml.</p> <p>Jautā: <i>Kas šim cilvēkam ir nepieciešams? Kas viņam rada prieku? Kas šim cilvēkam ir svarīgi?</i></p> <p>Rosina radīt dekoratīvu kompozīciju ar informatīvu ievirzi un iekļaut tajā savdabīgu tēlu.</p> <p>Rosina bērnu izvēlēties daudzveidīgus attēlus, atbalsta viņa ieceri, palīdz izvēlēties tās realizācijai nepieciešamos vizuālos un tehniskos risinājumus.</p> <p>Nesteidzina bērna darbību.</p>	<p>Pilsoniskā līdzdalība Pārdomas par sabiedrības vērtībām.</p> <p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Atceršanās, diferencēšana, informācijas atlase un apstrāde. Jaunrade un uzņēmējspēja Attēlu izvēle un kombinēšana, radoši piemērojot tos savai iecerei, procesā radušos jauno ideju pamanīšana un novērtēšana.</p>
<p>Stāsta par grupas biedru darbiem – ko var uzzināt no viņu radītajiem portretiem, piemēram, kas attēlotajam cilvēkam ir svarīgs, par ko viņš interesējas, kas viņu iepriecina. Secina, ka cilvēku intereses un vēlmes var būt dažādas.</p> <p>Nosauc veiktās darbības, raksturo dažādu materiālu īpašības un tehniskos paņēmienus.</p>	<p>Jautā: <i>Ko par attēloto cilvēku var uzzināt no kolāžas? Vai radītais tēls ir jautrs vai nopietns? Kura detaļa vislabāk raksturo tēlu?</i> Uzklusa un atbalsta bērna izteikumus, ja nepieciešams, komentē tos, uzsverot katra darba informācijas bagātību un vērtību.</p> <p>Pārrunā ar bērnu darba ieceri un gala rezultātu, par iespējām papildināt darbu ar tekstūru vai aplikatīvu fakturējumu plāknē.</p> <p>Jautā: <i>Kas bija aizraujoši? Kur vajadzēja papūlēties? Ko tu nākamo reizi darīsi citādi?</i></p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Reflektē par darbības procesu, mērķi un rezultātu.</p>

8. RADOŠĀ DARBĪBA. MUZICĒŠANA UN PAŠIZPAUSME

8.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: Brīvi un droši improvizē ar kustībām vai skaņu rīkiem, dziedot individuāli un kopā ar citiem, ar mūzikas pavadījumu un bez tā.

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Pauž interesi par skaņu avotiem un skaņām.	Skatot mūzikai, ar prieku un interesi skandina dažādus skaņu rīkus.	Rada skaņas ar dažādiem skaņu rīkiem.	Spontāni improvizē ar skaņu rīkiem, ritmiski izpilda kustību improvizācijas.
2.	Pauž emocionālo atsaucību uz dzirdēto stāstu, skaņdarbu, izpilda atsevišķas kustības mūzikas ritmā.	Skandina skaņu rīkus, izpilda kustības atbilstoši mūzikas skanējumam vai literārā darba sižetam.	Improvizē ar skaņu rīkiem un kustībām, piebalsojot mūzikai vai attēlojot literārajā darbā dzirdēto.	Pēc savas iniciatīvas improvizē pavadījumu ar skaņu rīkiem un izpilda (improvizē) muzikāli ritmiskas kustības individuāli un kopā ar citiem.
3.	Izpilda ritmiskas kustības, dejo ar priekšmetiem (atribūtiem), skandina skaņu rīkus mūzikas pavadījumā.	Iesaistās skaņu rīku skandināšanā un kustību improvizācijā individuāli un kopā ar citiem.	Muzicē individuāli un kopā ar citiem: dzied, spēlē skaņu rīkus, izpilda (improvizē) muzikāli ritmiskās kustības.	Pēc savas iniciatīvas individuāli un kopā ar citiem dzied, muzicē, izpilda (improvizē) muzikāli ritmiskās kustības atbilstoši mūzikai vai literārā darba sižetam.

8.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: ritms: iet, paskrien, pauze; dinamika, skanējums: ātri, lēni, skaļi, klusu, augstu, zemu; skaņdarbs, skanošie rīki: šeikeri, ritma kociņi, zvārguļi, zvani, tamburīns, bundziņas, guiro, kokiriko, katliņš, groziņš, pudeles, caurules, uzpirksteņi, svilpauņieki u. c.; orķestris, diriģents.

Darbības: muzicēt, spēlēt, ieklausīties, diriģēt, saskaņot.

Nozīmīgums: skanīgums, saskaņa, radošums, prieks, vieglums, jautrība, aizkustinājums u. c.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniezamais rezultāts.

8.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
<p>Pievērš uzmanību skaņām un trokšņiem tuvākajā apkārtnē.</p> <p>Darbojas ar dažādiem priekšmetiem un izzina to skanējumu, piemēram, klusi vai skaļi, augstu vai zemu.</p> <p>Lai radītu skaņu, mērķtiecīgi darbojas ar dažādiem priekšmetiem un skaņu rīkiem.</p>	<p>Aicina ieklausīties skaņās, saklausīt katra skaņu avota radītās skaņas unikalitāti.</p> <p>Aicina radīt skaņas ar dažādiem priekšmetiem, dabas materiāliem un skaņu rīkiem.</p> <p>Darbojas kopā ar bērnu un parāda, kā rodas skaņas, izmantojot dažādus sadzīves priekšmetus, skaņu rīkus, dabas materiālus.</p>
<p>Pēc izvēles mūzikas pavadībā spēlē skaņu rīkus un mainās ar tiem.</p> <p>Pēc savas izvēles izpilda kustības mūzikas pavadībā.</p> <p>Spēlē skaņu rīkus pēc nosacījuma.</p> <p>Klausās literārus darbus – pasakas, stāstus, dzejoļus, kurus var papildināt ar dažādām skaņu rīku radītām skaņām.</p> <p>Iesaistās literāra darba apskatīšanā un/vai vienkāršā inscenējumā.</p> <p>Izpilda kustības atbilstoši literārajā darbā uztvertajam.</p> <p>Spēlē skaņu rīkus atbilstoši mūzikas raksturam.</p>	<p>Piedāvā klausīties mūziku.</p> <p>Piedāvā izvēlēties dažādus skaņu rīkus ritmizēšanai.</p> <p>Rosina brīvi ritmizēt, spēlēt skaņu rīkus mūzikas pavadījumā.</p> <p>Iesaista bērnu ritma rotaļās, aicinot spēlēt skaņu rīkus atbilstoši nosacījumiem.</p> <p>Rosina klausīties literāru darbu, papildinot to ar kustībām, skaņu, zīmēšanu, attēliem.</p> <p>Rosina attēlot dzirdamo vai dzirdēto ar kustībām, skaņu, krāsām, attēliem u. tml.</p>
<p>No pieejamajiem materiāliem darina skaņu rīkus.</p> <p>Spēlē pēc dotajiem ritma modeļiem, kā pavadījumu izmantojot klasiskās vai tautas mūzikas skaņdarbus.</p> <p>Spēlē kopā ar citiem nelielās orķestra grupās.</p> <p>Improvizē, izpildot muzikāli ritmiskas kustības.</p> <p>Sacer savas dziesmas, dejas, skaņdarbus.</p> <p>Brīvi, pēc savas ieceres sniedz priekšnesumu grupas biedriem, ģimenei.</p>	<p>Rosina bērnu no pieejamajiem materiāliem darināt skaņu rīkus – bundziņas, šeikerus, lietus kokus u. c.</p> <p>Sniedz kustību un ritma idejas rotaļām ar improvizāciju.</p> <p>Rada interesi par muzicēšanu grupā.</p> <p>Iesaista bērnu muzicēšanā kopā ar citiem.</p> <p>Aicina mūzikas ritmā improvizēt ar kustībām un radīt deju.</p> <p>Rosina bērnus nelielās grupās sacerēt mūziku, izmantojot ksilofonu, metalofonu vai citus instrumentus.</p> <p>Palīdz bērnam formulēt ieceri, jautājot, piemēram, par skaņdarba raksturu, tēlu, nosaukumu, atskaņošanā izmantojamo instrumentu.</p> <p>Ievēro, atbalsta un rosina bērna brīvo radošo darbību, piemēram, pieraksta bērna sacerētu dziesmu, palīdz jaunrades dejas veidošanā, instrumentu izvēlē.</p> <p>Rosina un palīdz izvēlēties īsas pasakas un muzikālo materiālu vienkāršiem inscenējumiem.</p>

8.4. Mācību līdzekļi

Mācību tehniskie līdzekļi

Atskaņotājs, skaņu ieraksti, skaņu pastiprināšanas iekārta.

Mācību materiāli

Dabas materiāli – oļi, kastaņi, čiekuri, kukurūzas vāļītes u. tml.; rotaļlietas – lelles, lāči, koka klucīši u. tml.; burtnīcas, grāmatas, zīmēšanas papīra lapas, ritma modeļi – nosacīti ritma zīmējumi, ritma zīmes, ritma kartītes u. tml.

Mūzikas instrumenti

Bungas. Piemērotas dažādām rotaļām, uzdodot bērniem noteiktā brīdī uzstīt pa tām, piemēram, skanot kādiem vārdiem dziesmā, mainoties mūzikas reģistram u. tml. Ērtāk izmantot lielākas bungas, piemēram, džambu. Tā kā visi bērni vēlas muzicēt, tad kā bungas var izmantot krāsainas plastmasas bļodas.

1., 2. attēls. Bungas, bļodu bungas. (Pii Pīlādzītis. B. Brices foto)

Svilpaunieki. Mazo bērnu muzikālajai darbībai var izmantot keramikas un koka svilpauniekus. Bērni mācās pūst, vienlaikus vingrinot artikulācijas aparāta kustību koordināciju. Maziem bērniem nav ieteicams piedāvāt svilpauniekus, kuros jāielej ūdens – mazuļi to vai nu izdzers, vai izlaistīs. Darbojoties ar svilpauniekiem, nepieciešams ievērot higiēnu – pēc nodarbības tos notīra un dezinficē.

Kazū. Tos spēlē nevis pūšot, bet dziedot. Bērniem viegli iemācīties spēlēt kazū, ja rosina dziedāt zilbes *tū-tū* un liek instrumentu pie lūpām. Skolotājam jāatceras, ka pēc muzicēšanas instrumenti jādezinficē.

3.–5. attēls. Svilpaunieki, svilpītes, kazū. (Pii Pīlādzītis. B. Brices foto)

6., 7. attēls. Kokle, ukulele. Mūzikas nodarbībās var izmantot arī blokflautu un tamburīnu. (Pii Pīlādzītis. B. Brices foto)

8. attēls. Mūzikas nodarbībām piemērots ir metalofons un attēlā redzamais dalītais metalofons. (Pii Pīlādzītis. B. Brices foto)

Skaņu rīki

Skaņu rīki no dabas materiāliem – lieli un mazi oļi (ja vēlas, oļus var apgleznot ar akrila krāsām, piemēram, kā akmens cilvēciņus; tos var izrotāt ar ornamentiem u. tml.), dažādi čiekuri, no jūras izskaloti kociņi, bambusa kociņi, gliemežvāki, kļavu snīpīšu pušķi, rabarberu ziedkāti, rudens lapu pušķi, auzu skaru pušķīši, avokado kauliņi, mango kauliņu čaulas, kokosriekstu čaulas, grieķu riekstu un pistāciju čaumaliņas u. tml.

9., 10. attēls. No dabas materiāliem darināti skaņu rīki. (Pii Pīlādzītis. B. Brices foto)

Zvaniņi, zvārguļi. Rotaļām un dejām var izmantot rokdarbu vai makšķernieku veikalos nopērkamos zvaniņus un zvārguļišus. Lai tos būtu ērtāk lietot, zvaniņus iesien aukliņās vai lentītēs, pa vienam vai vairākiem piestiprina pie nūjiņām vai pie stingras, platas lentes, vai plastmasas pārļu virtenes, kuras abi gali ir savienoti.

11., 12. attēls. Zvārguļi un zvaniņi. (Pii Pīlādzītis. B. Brices foto)

Grabuļi, šeikeri. Šeikerus var darināt no iepakojuma kārbīnām u. tml., ieberot tajās pēc iespējas smalkāku pildījumu: griķus, rīsus vai prosu. Nav vēlams par pildījumu šeikeriem izmantot zirņus un pupas – to radītā skaņa var būt pārāk skaļa un traucējoša. Šeikerus apšuj ar krāsainu filcu vai aptamborē. Ieteicams darināt vairākus šeikeru komplektus ar atšķirīgu skaņējumu un krāsu.

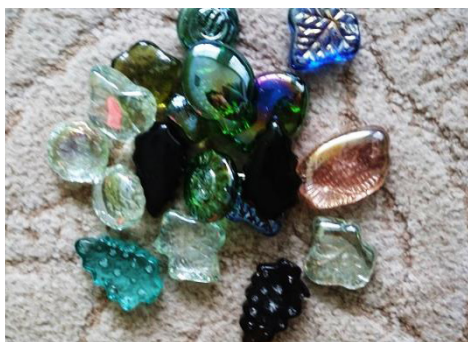
13.–16. attēls. Dažādi šeikeri. (Pii Pilādzītis. B. Brices foto)

Ritma kociņi. Ieteicams izgatavot vismaz divu veidu un skaņējuma ritma kociņu komplektus: vienu komplektu var darināt no slotas kātiem, tos sagarinot (~ 20 cm) un apdarinot galus, otru – no mazāka diametra apaļkokiem, piemēram, bērnu gultiņas redelītēm. Ritma kociņus izmanto ritmizēšanai, spēlēšanai orķestrī, dažādām rotaļām, dejām. Kā ritma kociņus var izmantot arī bungu vāļītes, krāsainus plastmasas kokteiļu salmiņus vai biezsulas salmiņus.

17., 18. attēls. Ritma kociņi. (Pii Pilādzītis. B. Brices foto)

Stikla podziņas. Tās var iegādāties floristikas vai interjera preču veikalos.

19. attēls. Stikla podziņas. (Pii Pīlādzītis. B. Brices foto)

Mazi jogurta trauciņi. Tos izmanto gan kustību koordinācijas vingrinājumiem, gan dejām, gan rotaļām u. c. Ja pāri jogurta trauciņam pārvelk šauru gumiju, top strinkšķināms skaņu rīks. Jogurta trauciņa augšējās pretējās malās izgriez nelielus iegriezumus, lai gumija labāk turētos.

Uzpirksteņi. Nodarbībās var izmantot mazus metāla uzpirksteņus. Tos uzliek, piemēram, uz abu roku īkšķiem vai citiem pirkstiem, un mūzikas vai skandējamā panta ritmā viegli piesit citu pret citu. Darbojoties ar uzpirksteņiem, jāraugās, lai bērns tos neliktu mutē, tādēļ tie ieteicami, individuāli darbojoties ar bērnu.

Bļodas. Vēlams lietot viena izmēra (~2–3 l tilpuma) krāsainas plastmasas bļodas. Tās var izmantot kā daudzfunkcionālu rotaļu priekšmetu, piemēram, izveidojot bļodu bungas. Rīkojas šādi. Apgāztas bļodas novieto uz grīdas spēlētājiem starp kājām, kuri bungo pa tām ar pašdarinātām bungu vālitēm. Ja bļodas tur rokās, tajās var ripināt, piemēram, kastani, pamest to gaisā un ar bļodu notvert. Bļodā var ripināt arī mazas rotaļu automašīnas – bērni, dziedot kādu piemērotu vienkāršu dziesmiņu, tās ripina, raugoties, lai auto nepārtrauktu kustību un neapgāztos. Kad dziesma izskanējusi, apgāztu bļodu novieto uz grīdas, un tā pārtop par garāžu, zem kuras var palikt auto.

Plastmasas pudeles. Izmanto mazas (250 ml) minerālūdens pudelītes, kuras iepriekš izrotā ar līmplēvi vai dziju, lai mīkstinātu grabošo skaņu, kas radīsies, ja pudelēs iebērs, piemēram, pupas vai zirņus. Pupu rotaļā, skandējot "Pupu pantu", bērni ritmiski ber pudelēs kaltētas cūku pupas, aizskrūvē vāciņu un mūzikas ritmā spēlē "pudeļu orķestri".

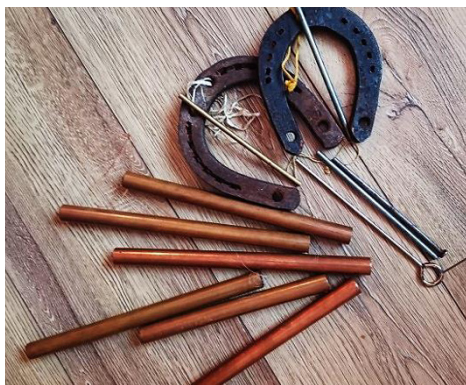
Baltas necaurspīdīgas plastmasas pudelītes piepilda ar ūdeni līdz pusei un aizlīmē vāciņu. Darbojoties ar šādām pudelēm, bērni neredz saturu, bet klausās skanējumā.

Skaņu pētīšanas rotaļās pudelēs ielej mazliet ūdens, kam pievienots trauku mazgājamais līdzeklis. Korķi aizlīmē, lai bērni nevarētu to atskrūvēt un aplieties. Bērni skalina pudeļu saturu un ieklausās radītajās skaņās, līdz ūdens sakūlies krāsainās putās.

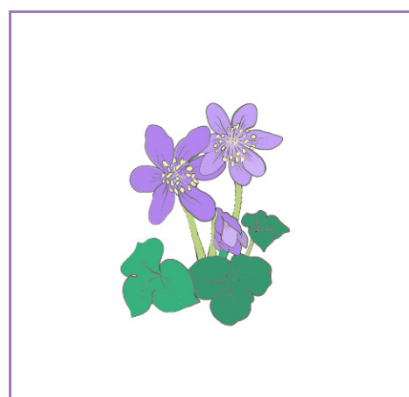
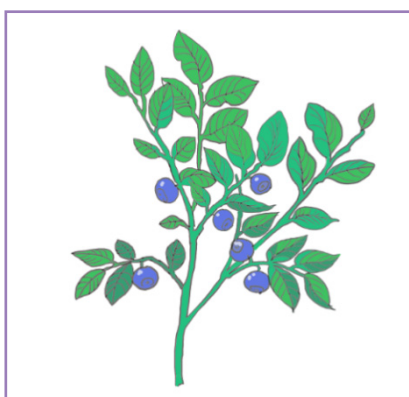
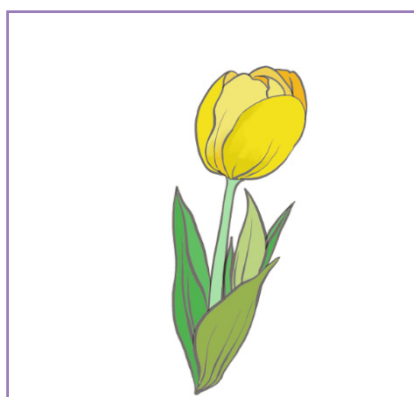
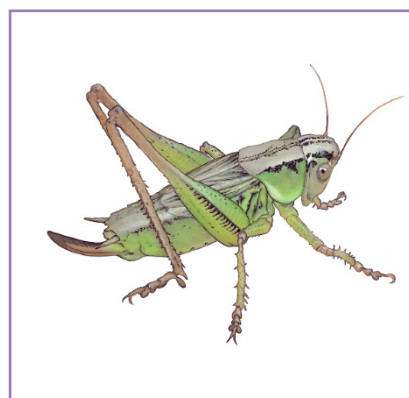
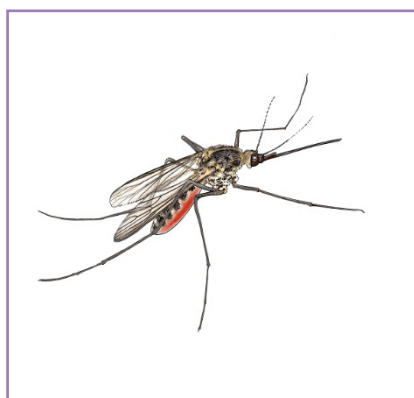
Dažādas bumbas. Mūzikas nodarbībās ērti un droši var izmantot porolona bumbiņas. Lai tās būtu ilgmūžīgas un košas, bumbiņas aptamborē ar krāsainu dziju. Ja bumbiņas aptamborē ar baltu dziju, ziemā tās var izmantot kā sniega pikas; ja aptamborē ar zaļu, dzeltenu vai sarkanu dziju, – ar bumbām rudenī var spēlēt "ābolu" spēli u. tml.

Filcējot var darināt skanošas bumbiņas, kurām vidū ievieto zvārgulīti. Šādas bumbiņas piemērotas rotaļām ar audumu, caurulēm u. tml.

Caurules. Dažāda garuma kapara cauruļu posmus iekarina makšķerauklas cilpiņā. Skandina, piesitot ar metāla nūjiņām. Var izmantot krāsainas plastmasas, koka vai metāla caurules – caur tām var ripināt bumbiņas, kastaņus, mazas rotaļu automašīnas u. tml. Caurules var izmantot arī kā skandināmus priekšmetus – pa tām var sist ar ritma kociņiem, tās var klausīnāt pa grīdu, tajās var iepūst u. tml.

20., 21. attēls. Kapara un koka caurules un citi skaņu rīki. (Pii Pīlādzītis. B. Brices foto)

22.-27. attēls. Attēlu paraugi, ko var izmantot bilžu orķestra "partitūrām". (I. Irbes zīmējumi)

8.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Skaņu pasaka “Akmentiņu ģimene”

Skolotājs stāsta pasaku par akmentiņu ģimeni un papildina to ar lielu un mazu oļu piesitieniem. Pasaku atkārtojot, skolotājs darbojas ar lieliem un maziem oļiem, bet bērni – ar maziem akmentiņiem. Tā viņi mācās atšķirt lielu un mazu oļu radīto skaņu (tembrs).

Reiz jūras krastā dzīvoja akmentiņu ģimene: akmens tētis (paklaudzina vislielāko oļu), akmens māmiņa (piesit ar vidēja lieluma oļu) un bērniņi – akmentiņi (viegli, ātri piesit mazos oļiņus). Akmens tētis un akmens māmiņa sarunājās akmens valodā (lēni piesit ar lielajiem oļiem). Viņi viens otram stāstīja par vējiņu, kurš draiskojās jūras viļņos. Vilnīši cits pēc cita viegli apšļakstīja akmentiņu ģimeni. Ūdens šļakatas īpaši patika mazajiem akmentiņiem. Mazie oļiši priecīgi saklaudzinās cits ar citu – tuk, tuk, tuk, tuk(viegli, ātri, klusi klauszina mazos akmentiņus).

Vasaras saulīte sildīja akmentiņu ģimeni, un viņi jutās laimīgi. Vakarā melns mākonis aizsedza saulīti un sāka pūst stiprs vējš (ar mutes skaņām imitē vēja šalkoņu). Mazie oļiši uztraucās, ka vējš viņus iepūtīs jūrā. Viņu akmens sirsniņas strauji pukstēja (ar mazajiem akmentiņiem izklauszina vieglus, ātrus piesitienus). Jūra vēla smagus viļņus un šļakstīja putas līdz pat akmentiņu ģimenei. Drīz vien sāka līt lietus, bet tas akmentiņiem nemaz nekaitēja (viegli, ātri piesit ar maziem akmentiņiem). Pamazām lietus pierima, un brīžiem klusi nopakšēja tikai retas lāses (akmentiņus piesit, ieturot pauzes). Atkal spīdēja saule, un tās siltie stari koši atmirdzēja uz slapjajiem akmeņiem. Mazie oļiši priecājās: šodien akmentiņu ģimene ir koša un krāsaina!

Mazais orķestris

Skolotājs aicina bērnus brīvi izvēlēties skaņu rīkus (no 2–3 veidiem). Mūzikas skolotājs vispirms lēnā tempā atskaņo skaņdarbu, piemēram, M. Gļinkas “Bērnu polku”, un spēlējot vēro, kā bērni uztver mūzikas tempu. Bērni, atbilstoši mūzikas tempam, kopā ar skolotāju spēlē skaņu rīkus. Mūzikai izskanot, apmainās ar skaņu rīkiem. Atkārtoti, spēlējot to pašu skaņdarbu ātrā tempā. Kopīgi secina, kā atšķiras mūzikas temps (lēns vai ātrs).

Viens, divi, kociņi spēlē

Katram bērnam ir divi ritma kociņi vai citi skaņu rīki pēc skolotāja izvēles.

Skolotājs dzied dziesmu. Bērni, atbilstoši dziesmas daļām, spēlē vai paslēpj aiz muguras ritma kociņus. Atkārtojot rotaļu, skolotājs rosina ritma kociņus spēlēt citā veidā, piemēram, piesitot kociņus vienu pie otra ar sāniem vai galiem vai pamīšus piesitot kociņus pie grīdas.

Japāņu bērnu dziesma “Okina taiko”

(notis sk. B. Brices grāmatā “Skaņu spēles III”)

Skolotājs iepazīstina ar spēles noteikumiem: dziedāt, pamīšus spēlēt atbilstošu ritmu uz piemērotām bungām. Bērni ar bungām sēž aplī un dzied dziesmu. Attiecīgajā vietā dziesmā spēlē tekstam atbilstošas bungas. Ja bungas visiem spēlētājiem ir vienādas, tad ar plaukstām spēlē skaļi (lielās bungas) un ar pirkstu galiem – klusi (mazās bungas).

Baiba Brice

Lielās bungas – bum, bum,

Mazās bungas – bum, bum, bum;

Lielās bungas, mazās bungas,

Bum, bum, bum, bum, bum!

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. KĀ RADĪT SKAŅU?

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Izvēlas viena veida dabas materiālus.</p> <p>Eksperimentē – pēc kārtas sasiņ kopā, pieklausdzina, grabina, čaukstina dažādus dabas materiālus u. tml. Ieklausās radītajās skaņās.</p>	<p>Rotaļu telpā bērnam pieejami izvietoti skaņīgus dabas materiālus, piemēram, gliemežvākus, kastaņus, egles čiekurus, dažāda lieluma oļus, lielus jūras gliemežvākus, sprungulīšus u. tml.</p> <p>Aicina radīt skaņas, demonstrē iespējas. Pievērš bērna uzmanību skaņējumam – skaļi, klusu, klausdz, dun, švīkst, čab u. tml.</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērtīgums, paškontrolē un griba.</p>
<p>Izvēlas dabas materiālus, klausdz skolotāja spēlēšanā vai dziedāšanā, pievienojas, dažādā tempā skandējot skaņu rīkus, piemēram, kastaņus vai akmentiņus.</p> <p>No izmēģinātajiem 2–3 skaņu rīkiem izvēlas vienu pēc nosacījuma vai pēc savas iniciatīvas.</p> <p>Klausdz mūzikas ierakstu un spēlē skaņu rīkus.</p> <p>Ņem citus skaņu rīkus un izmēģina to skaņējumumu mūzikas ritmā.</p>	<p>Rosina bērnu izvēlēties dabas materiālus un spēlēt kopā ar skolotāju vai pavadīt skolotāja dziedājumu.</p> <p>Rosina izvēlēties skaņu rīkus (var piedāvāt nosacījumu – ar klusu, skaļu, doļu, dzidru skaņu).</p> <p>Atskaņo mūzikas ierakstu vai dažādā tempā – vispirms lēni, pēc tam ātri – spēlē pavadījumu uz klavierēm.</p> <p>Rosina spēlēt skaņu rīkus atbilstošā ritmā.</p> <p>Atkārtotot rotaļu, skolotājs rosina bērnus samainīties ar skaņu rīkiem.</p>	<p>Sadarbība Kopīga ritmizēšana.</p> <p>Jaunrade un uzņēmējspēja Emocionalitāte un atvērtība, koncentrēšanās, vairāku variantu izmēģināšana.</p>
<p>Emocionāli atsaucas mūzikai.</p>	<p>Vēro bērnus, komentē viņu radītās skaņas, pavadījumu un uzslavē.</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Izpētes un muzicēšanas procesā gūst prieku un gandarījumu.</p>

8.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Lietus bungas

Sagatavo trīs vai četrus dažādu krāsu lietussargus, ritmisku divdaļīgu skaņdarba ierakstu, piemēram, portugāļu tautas melodiju *Indo Eu*. Katram rotaļas dalībniekam – divus liela diametra kokteiļu salmiņus, piemēram, smūtiju salmiņus.

Bērni izvietojas telpā izklaidus. Rotaļas sākumā bērni runā kādu četrindi, kurā minēts lietussargs. Skolotājs, ejot gar bērniem, runas ritmā norāda uz kādu rotaļas dalībnieku. Bērns, pie kura dzejolis izskan, saņem lietussargu.

Tekstu runā vairākas reizes, līdz visi lietussargi ir atraduši saimniekus. Pārējie bērni paņem kokteiļu salmiņus. Skaņot mūzikai, bērni pirmās četras taktis soļo izklaidus pa telpu, cilājot lietussargus uz augšu un uz leju vai ar salmiņiem spēlējot ritmu atbilstoši savai ritma izjūtai. Turpmākajās četrās taktīs bērni pietupstas, turot lietussargu rokā, bet pārējie rotaļas dalībnieki ar salmiņiem pa lietussargiem spēlē lietus bungas. Atsākoties pirmajai mūzikas daļai, bērni lietussargus nodod citiem rotaļas dalībniekiem, un rotaļa turpinās.

Rudens lapu ritmi

Rotaļai nepieciešama tāfele, magnētiņi, krāsainas kļavu, pīlādžu un bērzu lapas.

Uz tāfeles 3–4 rindās no kļavu, bērzu un pīlādžu lapām saliek ritmiskus motīvus (katrā rindā pa 4 elementiem).

1. solis. Skolotāja vadībā bērni ritmizē uz tāfeles redzamos motīvus, runas ritmā sitot plaukstas un nosaucot koku lapu nosaukumus. Ja norāda uz zariņu, saka “zars”. Runas ritms: kļava – I I (tā, tā vai ti, ti); pīlādzis – II I (ti, ti, tā); bērzs – I I (tā-ā); zars – Z (pauze).

2. solis. Katram ritma elementam atbilst citi skanošie žesti, piemēram: kļava – sasit plaukstas, pīlādzis – piesitieni pa stilbiem, bērzs – piesit kāju. Bērns ritmizē atbilstoši skolotāja norādēm un/vai bundziņu pulsācijai.

3. solis. Katram no ritma elementiem atbilst cits skaņu rīks, piemēram, kļavai – ritma kociņi, pīlādzim – guiro, bērzam – bundziņas. Skaņu rīkus elementārajā orķestrī spēlē atbilstoši skolotāja norādēm (pa grupām, solo vai visi kopā), skanot skaņu ierakstam (var izmantot maršu, polku vai citu skaņdarbu 2/4 vai 4/4 ritmā).

Skaņu mīklas

Skolotājs vai kāds bērns spēlē skaņu/trokšņu mīklas: aiz aizslietņa skandina mūzikas instrumentus, skaņu rīkus un skanošus priekšmetus, piemēram, rudens lapu pušķi, atslēgu saišķi, papīru, šķēres u. tml. Rosina bērnu atpazīt skaņas.

Karotīšu ritmi

Bērni sastājas aplī vai puslokā, skolotājs nostājas tiem pretī. Skanot jautrai, ritmiskai mūzikai, piemēram, B. Krosbija “Java”, skolotājs ar karotītēm izpilda dažādus ritmiskus piesitienus – ar vienu pret otru, pa ķermeni, pa grīdu u. tml.; lēni, ātri, skaļi, klusi, veidojot vienkāršus ritma modeļus. Bērni uzmanīgi vēro skolotāja darbības un spēlē līdzī.

Noslēpuma grupa

Lai radītu iespēju bērnu mākslinieciskajai pašizpaušmei, bērnu grupiņa kopā ar mūzikas skolotāju sagatavo muzikālu pārsteigumu, piemēram, kādam pasākumam, par ko nevienam nestāsta. Parasti bērni ar prieku vēlas piedalīties t. s. noslēpumu grupiņās, mācās glabāt savu muzikālo noslēpumu un, kad pienāk laiks to atklāt, ar prieku un lepnumu apgūto demonstrē citiem bērniem un vecākiem.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. ELEMENTĀRĀ MUZICĒŠANA

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Rezultāts
Klausās skaitāmpantu, stāsta par savu pieredzi.	Izteiksmīgi norunā skaitāmpantu. Rosina sarunu par tumsu, pagrabu un tā iemītniekiem.	Pašvadīta mācīšanās Savas pieredzes strukturēšana.
Runā skaitāmpantu kopā ar skolotāju, tekstu papildina ar skanošajiem žestiem. Pagrabā, kur tumšs ir viss – ak, vai, vai, vai, Dzīvo žurku karalis – (<i>crescendo</i>) – ūūŪŪ! Biete viņu ieraudzīja – aaaaa! (<i>lejupejošā intonācijā</i>) Nosarka – pagalam bija! (<i>piesitiens pa bungām vai tremolo</i>). (Baiba Brice)	Dažādās intonācijās un dinamikā vairākas reizes runā skaitāmpantu. Katras rindiņas runas ritmu pēc skandēšanas ritmizē, sasitot plaukstas. Demonstrē dažādus ritmizēšanas veidus vai piespēlē bērna ierosinātajiem.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Koncentrēšanās, salīdzināšana. Sadarbība Uzmanīga ieklausīšanās un kopīga muzicēšana.
Izvēlas piemērotus skaņu rīkus un spēlē tos skaitāmpanta ritmā. <i>Variants.</i> Klausās skaņdarbu, improvizē kustības kā skanošo žestu pavadījumu.	Piedāvā pavadīt tekstu ar skaņu rīkiem, palīdz izvēlēties, atbalsta, komentē, ļauj kļūdīties, aptvert, domāt. <i>Variants.</i> Piedāvā bērniem aktīvu mūzikas klausīšanos, atskaņo ierakstu vai spēlē mūzikas instrumentu. Izmanto vienkāršus ritma modeļus (vienu vai divas 4/4 taktsmēra taktis, pēc tam – 2/4 taktsmēra taktis).	Pašvadīta mācīšanās Klausīšanās, redzes un/vai roku kustību koordinēšana, ritma izjušana. Sadarbība Darbība ar kopīgu mērķi, ieklausīšanās cita spēlētājā.
Pēc radošajām partitūrām, piemēram, tematiskajiem attēliem, vārdiem, sakāmvārdiem, mīklām, izmantojot dziesmas vai skaitāmpanta struktūru, spēlē nelielās elementārā orķestra grupās.	Vada bērnu orķestra muzicēšanu, taktē, norāda, kurai grupai spēlēt, kurai iepauzēt. Vēro bērnus un diferencē uzdevumu. Ja bērns spēj izpildīt vairāk, nekā sākotnēji plānots, mācību procesā iekļauj jaunus mūzikas ābece elementus un muzicēšanas paņēmienus.	Jaunrade un uzņēmējspēja Savām interesēm atbilstoša izvēle, uzdrīkstēšanās iesaistīties muzikālajā darbībā.
Nosauc savas un citu darbības, stāsta par savām izjūtām, prieku un gandarījumu muzicēšanas gaitā.	Rosina refleksiju. Jautā un piedāvā atslēgvārdus emociju un dažādu muzikālo darbību nosaukšanai.	Pašvadīta mācīšanās Refleksija par savu darbību, gandarījums.

8.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Kā nospēlēt mīklu

Skolotājs aicina veidot grupas.

1. solis. Skolotājs rosina bērnu saklausīt mīklu runas ritmu un to atspoguļot ar skanošajiem žestiem.
2. solis. Mīklas izspēlē ar skanošajiem žestiem, piemēram, ceturtdaļnotis ritmizē ar plaukstu sitieniem, bet astotdaļnotis – ar piesitieniem pa stilbiem.
3. solis. Skanošos žestus aizstāj ar skaņu rīkiem. Ceturtdaļnotis spēlē ar vieniem skaņu rīkiem, bet astotdaļnotis – ar citiem. Katra grupa izvēlas citus skaņu rīkus. Skandē un spēlē pa grupām.
4. solis. Spēlē mīklu ritmus ar skaņu rīkiem pēc skolotāja-dirigenta norādēm, skandēšana notiek prātā.
5. solis. Spēlē kā iepriekš. Skolotājs vada orķestri, izmantojot mīmiku un acu kontaktu, vienlaikus spēlējot bungas.
6. solis. Skatot piemērotam skaņu ierakstam, skolotāja vadībā spēlē orķestrī.

Mūzikas sacerēšana

Skolotājs rosina bērnu patstāvīgai darbībai – darbojoties ar bīdāmo noti, sacerēt īsu melodiju. Demonstrē, kā var izdziedāt vai izspēlēt melodiju dažādā ritmā un kā to atskaņot uz metalofona. Izvēlas kopīgai muzicēšanai vienu no bērna sacerētajām melodijām, spēlē to uz metalofoniem klavieru vai džambas pavadībā. Bērni kopā ar skolotāju muzicē. Izdomā nosaukumu jaunradītajam skaņdarbam.

Lietus pants

Rotaļai nepieciešams šeikers un oļi atbilstoši bērnu skaitam. Viens no oļiem ir iezīmēts – atšķirīgs akmentiņš vai nokrāsots oļis; uz tā var būt uzzīmēts, piemēram, lietussargs.

Rotaļas dalībnieki tup uz ceļgaliem aplī. Vienam bērnam ir neliels šeikers, pārējiem – katram pa oļim. Šeikeru iedod tam rotaļas dalībniekam, kurš ir trešais, skaitot virzienā pa kreisi no bērna, kam rokās ir iezīmētais akmentiņš. Spēlē padošanas rotaļu ar akmentiņiem. Bērni runā kādu dzejoli par lietutiņu un ritmiski padod pa apli akmentiņus un šeikeru. Runas ritmā 2 reizes akmentiņu vai šeikeru piesit II (ti, ti) pie grīdas un noliek to priekšā kaimiņam pa labi. Tas bērns, kuram panta beigās gadās iezīmētais akmentiņš, pieceļas un skrien apkārt aplim līdz savai vietai. Rotaļas dalībnieks ar šeikeru "lietutiņš" skrien aiz viņa un cenšas pieskarties, proti, samērcēt. Atkārtojot rotaļu, akmentiņu piesitienu ritmu var mainīt, piemēram, šādi: II I (ti, ti, tā) vai I II (tā, ti, ti).

Ritma aplis

Rotaļai nepieciešamas dažādas bungas – katram rotaļas dalībniekam pa vienai. Bungas var aizstāt ar dažādām kartona kastēm vai bumbām.

Dalībnieki apsēžas aplī, katram priekšā bungas. Skolotājs uz savām bungām izspēlē 4/4 taktsmērā dažādus ritma modeļus; bērni pēc atbalss principa tos uzreiz atkārt. Interesantāko ritma modeli uzraksta uz tāfeles. Turpina spēlēt – visi kopā spēlē vienu 4/4 taktsmēra ritma modeli, pēc tam – kāds bērns spēlē solo ritma modeli atbilstoši savai iecerei. Tā katru reizi pēc kopīgi izspēlētā ritma kāds bērns spēlē solo.

Tā kā rotaļas intensīvā darbība liek dalībniekiem būt aktīviem un uzmanīgiem līdz pat rotaļas beigām, vispirms ieteicams, lai bungu aplī spēlē mazāk dalībnieku (4–5), un pakāpeniski iesaistīt aizvien vairāk bērnu (līdz 10).

Ritma loto

Loto sastāv no divu veidu A5 lieluma kartītēm. Uz 20 horizontāli novietotām kartītēm attēloti vienkārši zīmējumi, kuru nosaukumos ir viena, divas vai trīs zilbes, piemēram: vilks, lapsa, vāvere, ods, bite, kamene u. tml.

Uz citām 20 kartītēm, kuru izmērs ir 15 x 10,5 cm, vertikāli attēlotas ritma zīmes: ceturtdaļnots, divas astotdaļnotis, ceturtdaļpauze. Uz katras kartītes attēlota viena ceturtdaļnots vai divas astotdaļnotis, vai viena ceturtdaļpauze.

Bērni izvēlas vai izlozē vienu kartīti. Nosauc tajā redzamo attēlu, runas ritmā sitot plaukstas. Noskaidro, kura ritma zīmju kartīte atbilst konkrētā vārda ritmam, un paliek to zem attēla. Rotaļu turpinot, izvēlas nākamo kartīti ar citu vārdu un ritmu.

Lietus koris

Sagatavo dažādus skaņu rīkus – lietuskoku, stikla podziņas, linoleja “peļķes”, “pērkondārdū” – lietus skaņu radīšanai. Katram rotaļas dalībniekam ir nepieciešams viens skaņu rīks.

Pirms rotaļas bērni atmin mīklas, pasaka tās un ritmizē.

Visi kopā saka izraudzītās mīklas; starpspēlēs atskaņo skanošo žestu ritma modeļi vai modeļus.

Bērni sadalās trijās grupās. Katra grupa izvēlas vai atsauc atmiņā vienu mīklu par lietu. Skolotāja vadībā bērni ar plaukstām sit ritmu vai izmanto kādu ritma instrumentu un runā mīklas – gan katra grupa pēc kārtas, gan visas grupas vienlaikus.

Lai tekstu padarītu interesantāku, to ievada ar dažādām lietu imitējošām skaņām. Kad mīkla ir pateikta, to atkārtoti vēlreiz un visu papildina ar pērkondārdū.

I grupa: Tievs, tievs, garš, garš, līdz pašām debesīm.

II grupa: Kas raud bez acīm?

III grupa: Putns skrien, spārni pil.

Bilžu “partitūras” orķestrim

Skolotājs ritmiski rāda bērniem vienu vai otru attēlu, piemēram, ar suni un ar kaķi. Bērns nosauc redzēto un runas ritmā sasit plaukstas: ka-ķis, suns, ka-ķis, suns. Kad skolotājs paslēpj attēlus aiz muguras, bērni demonstrē žestu: “nav”.

Turpinājumā plaukstu piesitienu vietā spēlē skaņu rīkus, piemēram, ritma kociņus, bundziņas, skaņu caurulītes, marakasus u. c. Katram attēlā redzamajam tēlam var izvēlēties citu skaņu rīku.

Ja ritmiskā spēlēšana labi sokas, skolotājs atskaņo ierakstu ar vienmērīgu ritmisku mūziku, piemēram, maršu. Skolotājs ritmiski norāda pēc kārtas uz attēliem, veidojot ritma modeļus, piemēram, kaķis, kaķis, kaķis, suns vai suns, kaķis, kaķis, suns u. tml., bet bērni, atbilstoši attēlos redzamo vārdu ritmam, spēlē skaņu rīkus. Katru ritma modeļi skolotājs atkārtoti rāda divas, trīs vai četras reizes.

Bilžu “partitūru” variē, izmantojot kādu tematiski saistītu attēlu komplektu, piemēram,

- dabas parādības: sniegs – lietus – mākonis;
- kukaiņi: ods – bite – sienāzis;
- sēnes: beka – gailene – mušmire – pūpēdis;
- puķes: tulpe – roze – vizbulīte;
- pasaku tēli: Sarkangalvīte – Vilks – Tīģeris u. tml.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. SPĒLĒJAM KOPĀ!

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Spriež, ka uzmanīgi jāieklausās mūzikā, jāievēro ritms un "diriģenta" dotās zīmes.	Jautā: <i>Kā spēlēt visiem kopā, lai dažādie instrumenti un skaņu rīki skanētu vienoti?</i>	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Problēmas formulējums un risinājuma idejas.
Izvēlas sev piemērotu skaņu rīku vai mūzikas instrumentu. Sadalās divās grupās. Spēlē skaņu rīkus un mūzikas instrumentus orķestrī, atbilstoši skaņdarba ierakstam un vērojot skolotāja veidotos ritma modeļus. Atkārtoti skolotāja atskaņotos ritma modeļus. Ievēro rotaļas nosacījumus, proti, sākt un beigt spēlēt atbilstoši "partitūrai", muzicēt atbilstošā tempā un dinamikā. Individuāli pēc savas iniciatīvas vada citu muzicēšanu, koordinējot roku kustības: viena roka taktē, otra – apklusina spēlētājus; maina roku kustības.	Piedāvā izvēlei skaņu rīkus un mūzikas instrumentus. Palīdz sadalīties grupās. Sagatavo mēneša tēmai piemērotus attēlus orķestra "Bilžu partitūrai". Partitūru attēliem izmanto vienas un divu zilbju vārdus, piemēram: suns, kaķis; sniegs, lietus; lapsa, vilks u. tml. Skolotājs demonstrē vienkāršus ritma modeļus, ritmiski norādot uz attēliem. Katru ritma modeli atkārtoti divas vai četras reizes. Atskaņo vienkāršu skaņdarbu. Skanot mūzikas ierakstam mērenā tempā, skolotājs norāda uz attēliem, veidojot ritma modeļus. Piedāvā kādam bērnam vadīt orķestri. Parāda diriģēšanas pamatkustības, rosina bērnus diriģēt.	Pašvadīta mācīšanās Uzmanība, koncentrēšanās; zināšanu izmantošana atšķirīgā situācijā; vada savu un citu bērnu muzicēšanu. Sadarbība Ieklausās citu spēlēšanā, saskaņo ritmu. Jaunrade un uzņēmējspēja Sacerīsu skaņdarbu; ieklausās, iztēlojas, izdomā skaņdarba nosaukumu.
Izvērtē kopīgo darbību un savu mācīšanos.	Rosina refleksiju. Jautā: <i>Ko mēs darījām? Ko tu ievēroji, kas jādara, lai mūzika skanētu vienoti? Kas tev šodien izdevās? Kas vēl neizdevās? Ko izdevās vienkārši paveikt? Kas tev sagādāja grūtības? Kas tev izraisīja prieku un gandarījumu? Kam tu vēlētos šo skaņdarbu atskaņot?</i>	Pašvadīta mācīšanās Savu un citu bērnu muzikālā snieguma analīze. Pilsoniskā līdzdalība Gandarījums par kopīgo muzicēšanu, mūzikas nozīmes apspriešana – tā aizkustina, rada prieku u. tml.

9. EMOCIJU UN VIEDOKĻU PAUŠANA KULTŪRAS PIEREDZĒ

9.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: Stāsta par savu pieredzi radošā darbībā, raksturo vizuālās mākslas, mūzikas un literārā* darba radīto pārdzīvojumu.

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis**	Apguvis padziļināti
1.	Pievērš uzmanību mākslas darbiem un mūzikai.	Uzmanīgi vēro mākslas darbu, klausās skaņdarbu.	Emocionāli atsaucas daudzveidīgām mākslas izpausmēm.	Ar mīmiku, žestiem un atsevišķiem vārdiem pauž savas izjūtas, kas radušās, vērojot mākslas darbu.
2.	Izsaka subjektīvu attieksmi pret mākslas darbu.	Nosauc atsevišķas mākslas darbā un savā radošajā darbā izteiktās emocijas un saskatītos tēlus.	Stāsta par savā radošajā darbā un mākslas darbā attēlotajiem notikumiem, tēliem, izteiktajām emocijām un idejām.	Saviem vārdiem stāsta par mākslas darbā attēlotajiem notikumiem un tēliem, izteiktajām emocijām, novērojumiem un to nozīmību.
3.	Nosauc mākslas darbā un savā radošajā darbā izteiktās emocijas, attēlotos tēlus un notikumus.	Stāsta par mākslas darbā un savā radošajā darbā izteiktajām emocijām, idejām, attēlotajiem notikumiem un tēliem, izsaka subjektīvu vērtējumu.	Stāsta par savu pieredzi radošā darbībā, raksturo vizuālās mākslas, mūzikas un literārā darba radīto pārdzīvojumu.	Stāsta par mākslas darbā izteiktajām emocijām, idejām, attēlotajiem notikumiem un tēliem, spriež par to nozīmību.

9.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: mākslas darbs, skaņdarbs, glezna, skulptūra, kolāža, grafika, zīmējums, izstāde, muzejs, noskaņa, raksturs: spilgts, domīgs, nopietns, skaidri saprotams, jautrs, rotaļīgs, noslēpumains, nomierinošs, svinīgs, interesants, neparasts, grezns, priecīgs, rotaļīgs, nopietns, skumīgs, grezns, svarīgs, sirsnīgs, mīļš u. tml., izjūta, vērtība, jēga, nozīmība.

Darbības: vērot, redzēt, saskatīt, klausīties, sadzirdēt, izjust, iztēloties, atsaukties, attēlot, stāstīt, atpazīt, salīdzināt, vērtēt, paust attieksmi u. c.

Nozīmīgums: izteiksmība, saviļņojums, neparastums, oriģinalitāte, senatnīgums, dabiskums, dzīvīgums, vienkāršība, skaidrība, krāšņums, svinīgums, jautrība, sirsnība u. c.

* Šeit: mākslas darbs plašā nozīmē, jebkurā mākslas veidā, arī skaņdarbs, dramatizējums, literārs darbs u. c.

** Pirmsskolas mācību programmas sasniedzamais rezultāts.

9.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
<p>Iesaistās sarunā par sabiedrības un kultūras vērtībām, pievērš uzmanību mākslas darbiem.</p>	<p>Rosina sarunu par noteiktām vērtībām atbilstoši aktuālai situācijai, piemēram, svētkiem, notikumiem, darāmiem darbiem, laikapstākļiem u. tml. Saista sarunu ar piemērotu mākslas darbu demonstrējumu.</p>
<p>Klausās mūziku, literāru darbu vai vēro vizuālās mākslas darbu. Stāsta par redzēto un izjusto, iztēlojas "neredzamo" – darbības, notikumus, attēloto vidi, izjūtas, saistot tās ar savu pieredzi. Pauž attieksmi un mākslas darba rosinātās emocijas ar mīmiku un kustībām. Vai nu saviem vārdiem, vai izmantojot skolotāja piedāvātos atslēgvārdus, piemēram, <i>greznis, vienkāršs, skaidri saprotams, noslēpumains, iejūtīgs, nomierinošs, svinīgs, rotaļīgs, jautrs, skumjš, mīlīgs, nopietns, brīnumains</i> u. tml., verbāli pauž savu attieksmi. Izsaka zīmējumā, gleznā, mūzikā vai kustību improvizācijā emocijas, ko guvis mākslā. Pārdomā savas radošās darbības mērķi, piemēram, kādu iepriecināt, godināt cilvēku, dabas objektu vai valsti, izpētīt, kā izskatās pienene vai vaboliņa, risināt problēmu, piemēram, kāds auto būtu piemērots žirafei, kā izrotāt telpu u. tml.</p>	<p>Piedāvā vērot daudzveidīgus mākslas darbus un klausīties dažāda žanra un rakstura skaņdarbus. Rūpējas, lai reprodukcijas un ieraksti būtu kvalitatīvi. Aicina pastāstīt, kādas emocijas un domas izraisīja dzirdētais un redzētais. Rosina paust savu attieksmi. Katrā reizē uzdod 1–3 jautājumus. Jautā: <i>Kas piesaista tavu uzmanību? Kāpēc? Kuram attēlam gribas pieiet tuvāk, kuru – vērot pa gabalu? Kurš attēls vai skaņdarbs tevi savijņo, nomierina, iepriecina?</i> Pieņem visas bērna atbildes. Ja nepieciešams, piedāvā atslēgvārdus emociju un vērtību apzīmēšanai. Rosina paust mākslinieciskajā darbībā gūtās emocijas. Palīdz apzināties radošās darbības nolūku, piedāvā mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, materiālus un tehniskos paņēmienus mērķa sasniegšanai.</p>
<p>Norāda to radošās izpausmes veidu, kas sagādā visvairāk pozitīvo emociju. Spriež par mākslas darba un sava radošā darba nozīmību.</p>	<p>Rosina izvērtēt mākslas darba un bērna radošā darba nozīmību – sakārtota vide, iepriecināti tuvinieki, pagodināts cilvēks, radīta noskaņa, piemēram, Ziemassvētku vakara mirdzums, izgatavots nepieciešams priekšmets, labāk iepazīti grupas biedri vai dārzs u. tml.</p>

9.4. Mācību līdzekļi

Materiāli mākslinieciskai darbībai

Dažādu krāsu un dažāda lieluma papīrs gleznošanai, kolāžai, zīmēšanai, veidošanai u. c.

Mākslas darbu reprodukcijas

Izdrukas, grāmatas, atklātnes, projicēti materiāli u. c.

Mācību tehniskie līdzekļi

Dators ar interneta pieslēgumu, projektors.

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Artterritory. Rūdolfs Pinnis 109 [tiešsaiste]. 2011, 14. okt. [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: http://www.artterritory.com/lv/zinas/385-rudolfam_pinnim_109/1/?action=register
(Dažādu ideju, emociju, vērtību izpausmes mākslas darbos. Spēks, enerģija.)
2. Cēbere, R. Borisa Bērziņa darbu izstāde "Ainava" [tiešsaiste]. 2011, 8. jūl. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <http://studija.lv/?parent=4601>
(Dažādu ideju, emociju, vērtību izpausmes mākslas darbos. Spēks, enerģija.)
3. Cimdiņa, M. Silva LINARTE. Gleznas. Madonas muzejā 20. jūlijs – 8. septembris [tiešsaiste]. 2013, 16. jūl. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: [http://www.madona.lv/lat/?ct=kulturasnotikumi&fu=read&id=3552#lightbox\[a\]/0/](http://www.madona.lv/lat/?ct=kulturasnotikumi&fu=read&id=3552#lightbox[a]/0/)
(Dažādu ideju, emociju, vērtību izpausmes mākslas darbos. Spontānitāte, kustība, dzīvīgums.)
4. Facundo J.G. Johannes Brahms – Hungarian Dance No 5 [tiešsaiste]. 2007, 20. dec. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=3X9Lvc9WkkQ>
(Mūzikas ierakstu piemērs.)
5. GEMINNA. Eugen Doga - Waltz / My Sweet and Tender Beast [tiešsaiste]. 2015, 5. dec. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=gcPv0h7d3ws>
(Mūzikas ierakstu piemērs.)
6. henrimatisse.org. The Painter's Family, 1911 by Henri Matisse [tiešsaiste]. 2011 [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: <https://www.henrimatisse.org/the-painters-family.jsp>
(Dažādu ideju, emociju, vērtību izpausmes mākslas darbos. Krāsainība, spožums, rotaļīgums.)
7. Jelgavaart.lv. Lolita Zikmane. Krūms [tiešsaiste]. 2015, apr. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: http://jelgavart.lv/makslinieki-a-z/lolita_zikmane/grafika/?cmd=popup&cid=425&gpclid=2
(Dažādu ideju, emociju, vērtību izpausmes mākslas darbos. Fantāzija.)
8. Joan-miro.net. Catalan Landscape, 1924 by Joan Miro [tiešsaiste]. 2010 [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: <https://www.joan-miro.net/catalan-landscape.jsp>
(Dažādu ideju, emociju, vērtību izpausmes mākslas darbos. Fantāzija.)
9. Juan, F. Storm - Vanessa Mae to 432 Hz [tiešsaiste]. 2015, 11. jūn. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=frtuXA9HUWM>
(Mūzikas ierakstu piemērs.)
10. Latvijas mākslas vēsture. Rozentals Mate ar bernu tusa.jpg [tiešsaiste]. 2007, 30. maijs [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: http://www.makslasvesture.lv/1890_%E2%80%931915:_Grafika
(Dažādu ideju, emociju, vērtību izpausmes mākslas darbos. Miers, sirsnība.)
11. Learnodo – newtonic.com. 10 MOST FAMOUS PAINTINGS BY PIET MONDRIAN [tiešsaiste]. 2016, 14. okt. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://learnodo-newtonic.com/piet-mondrian-famous-paintings>
(Dažādu ideju, emociju, vērtību izpausmes mākslas darbos. Skaidrība, kārtība, vienkāršība.)
12. Lūse, P. Ekspresintervija ar Laimu Slavu par grāmatu "Džemma Skulme" [tiešsaiste]. 2015, 10. okt. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: http://www.artterritory.com/lv/dzivesstils/gramatas_zurnali/5088-ekspresintervija_ar_laimu_slavu_par_gramatu_dzemma_skulme/
(Dažādu ideju, emociju, vērtību izpausmes mākslas darbos. Krāsainība, spožums, rotaļīgums.)
13. Šmite, E. Mākslas darbu reprodukciju komplekts [tiešsaiste]. 2011 [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/makslas_darbi_pirmsskolai/index.htm
14. Šmite, E. Sarunas par mākslas darbiem [tiešsaiste]. 2011 [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/sarunas_par_maksl_darb.pdf
15. The Artists Editorial. 15 Most Famous Jackson Pollock Paintings [tiešsaiste]. 2018, 6. jūl. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.theartist.me/art/15-famous-jackson-pollock-paintings/>
(Dažādu ideju, emociju, vērtību izpausmes mākslas darbos. Spontānitāte, kustība, dzīvīgums.)
16. TheWickedNorth, Khachaturian - Masquerade Suite – Waltz [tiešsaiste]. 2009, 28. janv. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=fPp3Qh-GRqs>
(Mūzikas ierakstu piemērs.)
17. VISC. Lietišķā grafika. Ilustrācijas bērnu grāmatām. 35. Ilustrācija Jāņa Jaunsudrabiņa Baltajai grāmatai [tiešsaiste]. [Skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/makslas_darbi_pirmsskolai/metmat/grlg.htm
(Dažādu ideju, emociju, vērtību izpausmes mākslas darbos. Notikums, stāstījums.)
18. <https://www.google.com/> Meklēšanas atslēgvārdi: Jakson Pollock, Huan Miro, Piet Mondrian, Paul Klee, Fridrihsreich Hundertwasser, Yaoi Kusama, Cy Twombly, Henri Matisse, Picasso, Henry Moore, Leonīds Mauriņš, Vilhelms Purvītis, Elita Patmalniece, Džemma Skulme, Rūdolfs Pinnis, u. c.

9.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Skolotājs demonstrē dažādu mākslas darbu – grafisku un gleznotu darbu (vēlams impresionisma, fovisma, ekspresionisma, abstrakcionisma) reprodukcijas. Pievērs uzmanību bērna emocionālajai reakcijai un to atbalsta ar mīmiku, žestiem, vārdiem un intonāciju. Bērns ar līnijām un krāsu zīmē vai glezno mākslas darbos uztverto noskaņu.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. DZĪVĀS LĪNIJAS (MĀKSLA KĀ SPĒLE)

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Ikdienā pievērs uzmanību kādam mākslas darbam, vēro to pēc savas iniciatīvas.</p> <p>Atbild uz skolotāja jautājumiem.</p> <p>Demonstrē savu attieksmi.</p>	<p>Novieto labi redzamā vietā mākslas darbu reprodukcijas.</p> <p>Vēro bērna emocionālo reakciju – kustības, mīmiku.</p> <p>Vēro reprodukciju kopā ar bērnu.</p> <p>Jautā: <i>Kāds tev šķiet šis darbs? Vai tas tev liekas savāds, krāšņs, kustīgs, mierīgs, interesants, košs, gaišs, bailīgs vai ne?</i></p> <p>Pieņem bērna apstiprinājumu vai noliegumu.</p> <p>Jautā: <i>Kurš mākslas darbs piesaista tavu uzmanību?</i></p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja Iniciatīva, emocionāla atsaucība.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās Sev nozīmīga mākslas darba reprodukciju izvēle, patstāvīga vērošana.</p>
<p>Atceras savu pieredzi (mušas, skudras, dūmi, auto) vai klausās skolotāja stāstījumu.</p> <p>Iejūtas tēlā, attēlo tā kustību ar dažādu veidu, virzienu, ātruma, spēka, amplitūdas žestiem, attēlo raksturīgo kustību zīmējumā.</p> <p>Vienā zīmējumā var ietvert vairākus tēlus, piemēram, lietus un zāle vai lietus un auto u. c.</p> <p>Vēro zīmējumus, atpazīst un norāda dažādus tēlus atbilstoši savai pieredzei.</p> <p>Pamana kustību daudzveidīgumu.</p> <p>Iejūtas noskaņā un spontāni zīmē lineāru zīmējumu.</p>	<p>Saskaņā ar spēles noteikumiem piedāvā spontāni zīmēt līnijas un attēlot, kā lido muša, kā tipina skudras, kā no skursteņa veļas dūmi, kā līst lietus, kā krīt vai virpuļo sniegpārslas vai lapas, kā Sarkangalvīte iet pa mežu, kā aug zālīte, kā viļņojas jūra, kā auto traucas pa šoseju u. tml.</p> <p>Demonstrē dažādas kustības.</p> <p>Rosina pabeigt zīmējumus un tos izstādīt.</p> <p>Jautā: <i>Kuros zīmējumos automašīna brauc lēni, kuros – ātri? Kuros darbos šķiet, ka lietus līst stipri, kuros – tikai smidzina? Kuros zīmējumos parādīts, ka lapas vai sniegpārslas pūš stiprs vējš, kuros attēlots, ka tās krīt mierīgi?</i></p> <p><i>Variants.</i> Lai izteiktu emocijas kustībā, velk līnijas maigi, spēcīgi, dusmīgi, ātri, lēni, raustīti, viļņoti, kārtīgi, jautri, bailīgi u. tml.</p> <p>Noskaņu var papildināt ar dinamisku mūziku dažādos ritmos.</p> <p>Var papildināt ar sižetu – spuraini krūmi, apaļi, mīksti putniņi u. tml.</p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja Iejūtas tēlā, iztēlojas kustības atbilstoši savai pieredzei; spontāni rada zīmējumu.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās Gandarījums, zināšanu izmantojums citā atbilstošā situācijā.</p> <p>Jaunrade un uzņēmējspēja Iejūšanās tēlā, intuitīva mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izvēle.</p>

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Vēro zīmējumus, atpazīst izjūtas un norāda tās savā darbā atbilstoši savai pieredzei.	Aicina pabeigt zīmējumu. Jautā: <i>Kura vieta tavā zīmējumā ir vispriecīgākā, visdusmīgākā, vismīļīgākā, viskārtīgākā?</i> Uzklausa un apstiprina bērna teikto.	Pašvadīta mācīšanās Emociju atpazīšana.
Vēro mākslas darbu, norāda vai attēlo ar mīmiku un kustībām mākslas darba izraisītās izjūtas.	Pēc zīmēšanas piedāvā vērot mākslas darbu reprodukcijas, uzdod jautājumus.	Pašvadīta mācīšanās Zināšanu pielietošana citā situācijā.

9.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Mākslas uztvere

Skolotājs rāda grafisku un gleznotu mākslas darbu reprodukcijas.

Bērns pauž savas izjūtas, saviem vārdiem pastāsta par mākslas darba rosinātajām izjūtām un domām.

Muzikālās mīklas

Skolotājs dzied vai uz instrumenta atskaņo iepriekš bērna apgūto dziesmu, rotaļu melodijas. Rosina atcerēties dziesmu vai rotaļu un nodziedāt to.

Bērns klausās muzikālās mīklas: pēc dzirdes atpazīst iepriekš apgūto un dzirdēto dziesmu vai rotaļu melodijas. Pastāsta, par ko stāsta dziesma vai rotaļa.

Mūzikas klausīšanās

Skolotājs atskaņo skaņdarbu, aicina bērnu ieklausīties. Pēc noklausīšanās pārrunā, kā bērns jutās (priecīgi, skumji u. tml.), klausoties mūziku – par ko ir šī mūzika, par ko tā stāsta, kādas krāsas bērns saskatījis skaņdarbā u. tml. Bērns savus muzikālos iespaidus atspoguļo zīmējumā, gleznojumā vai ar kustībām.

Vērtību apliecinājums

Radošajā darbā mērķtiecīgi izsaka kādu vērtību: sirsnību, drosmi, veselību, asprātību u. tml. Skolotājs piedāvā materiālus mākslinieciskajām darbībām un iepazīstina ar radošā procesa noteikumiem.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. MĀKSLAS DARBA VĒROŠANA. GRAFIKA (MĀKSLA KĀ VĒRTĪBU APLIECINĀŠANA)

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Vēro mākslas darbus.	Demonstrē divu vai trīs atšķirīgu mākslas darbu reprodukcijas, piemēram, tādas, kurās var saskatīt gaišo un tumšo, krāsaino un pelēko, pūkaino un skarbo.	
Iztēlojas un parāda reprodukcijā atpazīto un ieraudzīto. Izsaka savas izjūtas, viedokli un attieksmi vai pauž to, izmantojot skolotāja dotos atslēgvārdus.	Jautā: <i>Kas te notiek? Ko dara līnijas, punktiņi, laukumi? Ko dara attēlotie cilvēki, ēkas, augi? Kad uz to skaties, vai tu vēlies te palikt? Varbūt tu vēlies bēgt? Vai tev kļūst auksti vai silti? Vai vēlies mierīgi pasēdēt vai draiskoties? Vai tev ir jautri vai skumji? Kurš laukums, līnija izskatās asa? Kurš šķiet mīļīgi pūkains? Kurš – grubuļains? Kas attēlā ir interesants, kas – neparasts? Kas ir greznas, kas – vienkāršs? Kas šķiet maigs, kas – spēcīgs?</i>	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Vērtē mākslas darbu no dažādiem skatpunktiem. Jaunrade un uzņēmējspēja Iztēlojas un attīsta estētisko uztveri. Pašvadīta mācīšanās Pārdomā savu pieredzi un formulē to, izmanto emociju nosaukumus.
Spriež par mākslas darba vērtību/nozīmību.	Rosina domāt par mākslas darba vērtību. Jautā: <i>Kurš zīmējums/grafika palīdzēs iemigt, kurš – pamosties? Kurš darbs tevi iepriecina un sasmidina, kurš – nomierina? Kurš mākslas darbs stāsta par dažādām vietām un cilvēkiem?</i>	Sadarbība Apspriež dažādus viedokļus, uzklausa cits citu.

9.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Mākslas uztvere

Skolotājs demonstrē dažādu mākslas darbu reprodukcijas.

Bērns stāsta par mākslas darbā izteiktajām emocijām, idejām, attēlotajiem notikumiem un tēliem un vērtē tos no vairākiem atšķirīgiem skatpunktiem, piemēram, košums, krāšņums, vieglums, neparastums, vienkāršība u. tml.

Variants. Bērns vēro mākslas darbu un zīmē vai glezno brīvu tā kopiju ar noteiktu mērķievirzi, piemēram, lai izteiktu līdzīgu vai pretēju noskaņu, lai apliecinātu tādu pašu vērtību kā mākslas darbā – spilgtumu, mīlumu, tīrību, kustību u. tml., lai iztēlotos, kā šī aina izskatītos tumšā u. tml. Skolotājs ierobežo vizuālos izteiksmes līdzekļus un piedāvā piemērotus materiālus kopijas radīšanai.

Mūzikas klausīšanās

Skolotājs atskaņo skaņdarbu (piedāvā dažādu žanru un rakstura mūziku). Bērns kopā ar skolotāju noklausās skaņdarbu, pārrunā tā muzikālo vēstījumu, stāsta par mūzikas raksturu vai mūzikā paustajām emocijām. Izmanto skolotāja piedāvātos atslēgvārdus, piemēram, *priecīga, jautra, skumja, svinīga, ātra, lēna, skaļa, klusa* u. tml. mūzika, un uzvedinošos jautājumus. Jautā: *Kā tev šķiet, par ko stāsta mūzika? Kas notika pēc tam? Kā beidzās stāsts? Kā tu juties, klausoties skaņdarbu?* Bērns attēlo savus muzikālos iespaidus zīmējumā, gleznojumā vai ar kustībām.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. MĀKSLAS DARBA VĒROŠANA. GLEZNICĪBA (MĀKSLA KĀ VĒRTĪBU APLIECINĀŠANA)

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Vēro mākslas darbu reprodukcijas</p> <p>Nosauc atpazītos tēlus. Stāsta par saviem vērojumiem un izjūtām. Iztēlojas attēlotās darbības, notikumus, vidi, izjūtas un saista tās ar savu pieredzi.</p>	<p>Demonstrē vienu vai divu mākslas darbu reprodukcijas. Rūpējas, lai reprodukcijas būtu kvalitatīvas un tās visi spētu labi redzēt.</p> <p>Aicina atbildēt uz 1–3 jautājumiem, izmantojot daudzveidīgus atslēgvārdus vizuālā tēla, emociju un vērtību apzīmēšanai. Jautā: <i>Kas te notiek? Kas tas varētu būt? Kā kustas līnijas un punktiņi? Kad uz to skaties: vai vēlies mierīgi pasēdēt vai lēkāt? Varbūt tu vēlies skatīties ilgāk, bet varbūt tu gribi novērsties? Vai tev kļūst auksti vai silti?</i></p>	<p>Jaunrade un uzņēmējspēja Iejušanās, iztēle, emocionalitāte, atsauce, domas formulējums.</p>
<p>Parāda reprodukcijā atpazīto krāsu, līniju, formu, faktūru.</p> <p>Vai nu saviem vārdiem, vai izmantojot skolotāja piedāvātos atslēgvārdus, izsaka savu attieksmi vai pauž viedokli. Subjektīvi vērtē mākslas darbus, izmantojot šādus kritērijus: krāšņs, vienkāršs, dzīvīgs, domīgs, pazīstams, neparasts, nopietns, jautrs u. c.</p>	<p>Jautā: <i>Kura ir dzeltenā krāsa? Kura zaļā? Kuras krāsas vēl tu vari nosaukt? Kura krāsa ir tumša, kura – gaiša? Kurš laukums ir viendabīgs, kurš – raibs? Kā mākslinieks ir kustinājis otu – švīkājies, berzējies, punktējies, kleksējies? Parādi, kur to var redzēt! Kurš laukums, ja to pataustītu, būtu ass? Kurš – mīlīgi pūkains? Kurš – grubuļains?</i> Uzklausa bērna sacīto.</p> <p>Pievērš uzmanību mākslas darbā apliecinātajām vērtībām. Jautā: <i>Kas attēlā ir interesants, kas – neparasts? Kurš attēls ir grezns, kurš – vienkāršs? Kurš attēls rosina pasmaidīt, kustēties, dejot, kurš – kļūt nopietnam – pārdomāt, just līdzī, sakārtot? Kuram attēlam gribas pieiet tuvāk, kuru – vērot pa gabalu?</i></p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Lieto zināšanas dotā kontekstā.</p> <p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Formulē vienkāršas sakarības, vērtē parādības no dažādiem skatpunktiem. Pilsoniskā līdzdalība Kopīgi apspriež sabiedrības vērtības, pieņem atšķirīgu viedokli.</p>
<p>Iesaistās radošā darbībā ar noteiktu mērķi. (Radošā darbība; idejas radīšana.)</p>	<p>Rosina radīt savu gleznojumu vai kolāžu saskaņā ar noteiktu mērķi: lai būtu jautri, nopietni, krāšņi, sakārtoti, tīri, draiski u. tml.</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Zināšanu izmantošana citā kontekstā.</p>

10. IDEJU, EMOCIJU UN VIEDOKĻU PAUŠANA. TRADĪCIJAS

10.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: *lepažist latviešu un citu tautu tradicionālajai kultūrai raksturīgo, skandē tautasdziesmas.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Vēro gadskārtu svētku norisi.	Piedalās atsevišķās gadskārtu svētku norisēs.	Piedalās gadskārtu svētku svinēšanā.	Izrāda interesi par gadskārtu svētkiem, labprāt piedalās to norisē.
2.	Dzied tautasdziesmas, iet rotaļās, piedalās atsevišķās svētku svinēšanas norisēs.	Dzied tautasdziesmas, iet rotaļās, ievēro svētku atribūtus un etnogrāfiskā raksta zīmes, piedalās gadskārtu svētku svinēšanā.	Dzied tautasdziesmas, piedalās rotaļās, dejās, gatavojas gadskārtu svētkiem un piedalās to svinēšanā.	Dzied tautasdziesmas, iet rotaļās, dejo dejas, gatavo svētku atribūtus, piedalās gadskārtu svētkos, saviem vārdiem stāsta par to nozīmi.
3.	Dzied tautasdziesmas, iet rotaļās, dejo dejas nosauc svētku atribūtus, atveido atsevišķas etnogrāfiskā raksta zīmes, piedalās gadskārtu svētku svinēšanā.	Dzied tautasdziesmas, iet rotaļās, dejo dejas, gatavo svētku atribūtus, nosauc etnogrāfiskā raksta zīmes, piedalās gadskārtu svētku gatavošanā un svinēšanā.	Iepazīst latviešu un citu tautu tradicionālajai kultūrai raksturīgās dejas, dziesmas, zīmes, svētkus.	Dzied situācijai piemērotas tautasdziesmas, iet rotaļās, dejo dejas, atveido etnogrāfiskā raksta zīmes, gatavo svētku atribūtus, piedalās gadskārtu svētkos, stāsta par tradīcijām.

10.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: tautasdziesma, dziesma, pasaka, mīkla, teika, ticējums, rotaļa, deja, tradīcija, svētki, ikdiena, gadskārtas, piedziedājums (rotā!, līgo!, kaladū!), zīmes (Saule, Māras zīme, Jumis, Austras koks, Auseklis utt.), svētku tērps.

Laiks. Ziemas/pavasara/vasaras/rudens sākums/vidus/beigas, dienas/nakts garums, saullēkts, saulriets, Saule, Mēness, gadskārtu svētki, Ziemassvētki, Meteni, Lielā diena, Ūsiņi, Jāņi, Vasaras Māra, Miķeļi jeb Rudenāji, ražas svētki, Mārtiņi.

Telpa. Zeme, debesis, kalns, leja, nogāze, avots, upe, dīķis, ezers, dārzs, pļava, lauks, mājas, ugunskurs, pagrabs, pieliekamais, tirgus.

Dalībnieki. Ciemiņi, mājnieki, saime, kaza, vilks, Saule un Mēness, Ūsiņš, Jumis, Jānis, Māra, Zemes māte, Mārtiņš, gailis, veļi, senči.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniezamais rezultāts.

Darbības: dziedāt, iet rotaļās, dejot, minēt, gatavoties, plānot, svinēt, uzņemt ciemiņus, ciemoties, darināt, rotāt, pušķot, vilkt blūki, vizināties (ragavās), pikoties, šūpoties, tīrīt, mazgāties, pērt (ar pūpoliem, meijām), pīt, dāvināt, gaviļēt, lielīties, krāsot, ripināt, sviest, sist olas, plaucēt, sēt, rakt, grābt, stādīt, ielīgot, līgot, aplīgot, apdziedāt, vākt ražu, cept maizi, cept plāceņus, tirgoties, mainīties, pirkt, pārdot, pieminēt, pateikties, vākt, uzglabāt, krāt, konservēt, sālit, skābēt, kaltēt, maskoties, iet masķu gājienā (novadam atbilstošs masķu tradīciju nosaukums), siet sieru, mērcēt zirņus, vārīt grūdeni u. c.

Atribūti. Puzuri, valgi, saulītes, blūķis, ragavas, šūpoles, šautras, meijas, vainagi, pīnītes, egle, pūpoli, pumpuri, ozols, Jāņu zāles, līni, labība: rudzi, mieži, kvieši, auzas.

Nozīmīgums: darbs un darba augļi, svētība, auglība, bagātība, pateicība, cieņa, piederība.

10.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Klausās stāstījumu par svētkiem, piemēram, Ziemassvētkiem, Mārtiņiem u. c.; izmantojot rotaļlietas, izspēlē svētku ieražas, uzdod jautājumus. Dzied tautasdziesmas, iet rotaļās. Skatās, pārrunā, izmanto grāmatas, attēlus, priekšmetus, video u. tml.	Ieinteresē bērnu par latviešu un citu tautu (ja grupā ir citas tautības bērns/i) tradicionālajai kultūrai raksturīgo, piemēram, pasakām, svētku tradīcijām, tautastēpu. Jautā par bērna pieredzi. Papildina bērna teikto, iesaista rotaļās un tautasdziesmu dziedāšanā. Uzslavē bērnu par viņa iesaistīšanos un paveikto.
Piedalās gadskārtu svētku norises plānošanā, rotā telpas, gatavo svētku atribūtus, piemēram, ver puzurus, krāso olas, cep plāceņus, pin pīnītes, rotā šautras, pēta etnogrāfiskās raksta zīmes cimdu, jostu, vainagu, villaiņu u. c. izstrādājumu ornamentos, dažādās tehnikās atveido sev interesējošas raksta zīmes radošos darbos, pamato izvēli, saviem vārdiem stāsta par paveiktā nozīmi. Dzied tautasdziesmas, iet rotaļās, dejo tautasdejas, min mīklas, klausās un stāsta pasakas un teikas, apspriež tradīcijas. Svin gadskārtu svētkus.	Tuvojoties svētkiem, jautā, ko bērns domā par svētku svinēšanu. Kopā ar bērnu plāno svētku pasākumu; sadarbojas ar bērnu vecākiem un citiem. Iepazīstina ar svētku svinēšanas tradīcijām, praktiski izmēģina dažādas tradīcijas. Kopā ar bērnu darina gadskārtu svētku svinēšanai nepieciešamos atribūtus un rotājumus, komentē savu darbību. Kopā ar bērnu apmeklē muzeju, kultūrvēsturiskas vietas, dabas objektus, vēro attēlus, video, sadarbojas ar tradīciju zinātniekiem, bērna ģimeni. Raugās, lai ikviens bērns iesaistās, gūstot prieku un gandarījumu.
Stāsta par gūto pieredzi, par savu ieguldījumu svētku sagatavošanā un īstenošanā, izsaka priekšlikumus turpmākai darbībai tradīciju izziņā.	Aicina bērnu pastāstīt, ko uzzinājis par latviešu un citu tautu tradicionālajai kultūrai raksturīgo, rosina paust emocionālo attieksmi pret redzēto, dzirdēto un piedzīvoto tradicionālās kultūras izziņas procesā un atveidot to radošajos darbos.

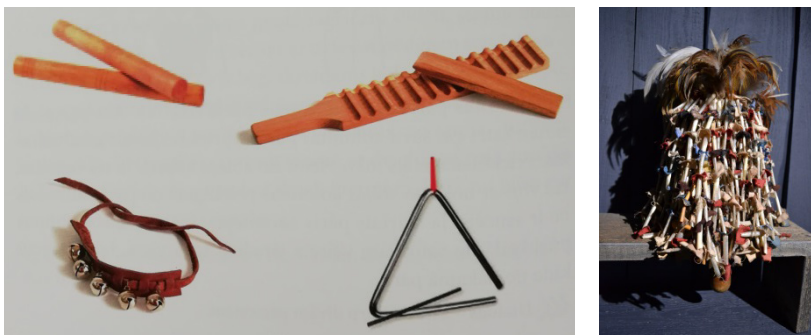
10.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

Materiāli gadskārtu svētku atribūtu darināšanai, piemēram, Ziemassvētkiem – labības salmi, krāsaini dzīpari, piparkūku mīkla, pelēkie zirņi u. c.; Lieldienām – olas, sīpolu mizas, vilnas dzija, bērzu, blīgznu, vītoli zari u. c.; Ušiņiem – sēkliņas, sīpoliņi, zeme, dārzeņu piedurmi, koka mizas laiviņu izgatavošanai u. c.; Jāņiem – meijas, Jāņu zāles, ozola zari u. c.; Vasaras Māras dienai – vārvas no dažādu veidu labības, milti u. c. izejvielas plāceņu vai maizes cepšanai u. tml.; Miķeļiem – dārzeni, augļi, trauki un instrumenti; Mārtiņiem – audums, pakulas tradicionālo Mārtiņa masķu pagatavošanai.

Mūzikas instrumenti

Ritma kociņi, robdēlis, zvārguļu jostiņa, trīsstūris, akmentiņi, puškaitis.

1., 2. attēls. Skaņu riki. Puškaitis. (Foto no Liepājas muzeja ekspozīcijas)

3. attēls. Koka svilpišu darināšana kopā ar vecākiem. (PIL Laismiņa. J. Jasjukeviča foto)

Tradīciju piemēri

Ziemassvētki. Dabas vērojumi: visīsākā diena – visgarākā nakts, tumsa, zvaigznes; grupā vai kopā ar vecākiem darāmi darbi: rotājumu (puzuru, valgu, saulišu) darināšana, pīrāgu un piparkūku cepšana, zirņu mērcēšana un vārīšana; ieražas: bluķa vilkšana, ziemas masku gājieni (novadam atbilstošs masku tradīciju nosaukums); rotaļas: “Vilks un kaza”, “Aviņņas ganīt”, “Saulē un Mēness” u. c., dziesmas “Sidrabiņa lietņš lija”, “Pūti, pūti, ziemelīti”, “Ziemassvētki, Liela diena”, piedziedājums – kaladū!; refleksija.

Meteni. Dabas vērojumi: sniegs, ledus; grupā vai kopā ar vecākiem darāmi darbi: plāceņu cepšana, grūdeņa gatavošana, ieražas, vizināšanās no kalna, pikošanās, ciemošanās, viesu uzņemšana, Metenis, pavasara masku gājieni (novadam atbilstošs masku tradīciju nosaukums); dziesmas un rotaļas: “Nāc nākdamis, Metenīti”, “Meteni s kaktā sukājās”, “Vizu, vizu, Metenīti”, “Meteni dzīt”; refleksija: veselība, dzīvesprieks, izturība.

Lielā diena. Dabas vērojumi: Saule, gaisma, sniega kušana, ledus iešana, atgriezušies pirmie gājputni, dabas atdzimšana; grupā vai kopā ar vecākiem darāmi darbi: lielā tīrīšana, telpu un apkārtnes sakopšana, olu krāsošana, bērza zaru plaucēšana, pīnīšu pīšana, šautru sagatavošana; ieražas: saullēkta sagaidīšana, mutēs mazgāšana avotā, pērsana ar pūpoliem, šūpoļu pušķošana, olas ziedošana šūpolēm, šūpošanās, olu ripināšana, sišanās ar olām, gavilēšana; dziesmas: “Saulīt, mana krustamāte”, “Agri lēca saulīte”, “Brāļi, brāļi, Liela diena!”; rotaļas: “Nokul mani, māmuliņa”, “Bagātais un nabadziņš”, “Putnu dzišana”, “Sietiņu dzīt”, “Sist urķus”, “Cūciņas dzīt”; refleksija: dabas spēks, atmošanās, dzīvība, pateicība u. tml.

Ūsiņi. Dabas vērojumi: vasaras sākums, putni, kukaiņi, augu dīgšana, plaukšana, pirmie ziedi; grupā vai kopā ar vecākiem darāmi darbi: dārza darbi – rakšana, grābšana, sēšana, stādīšana, piķēšana; tradīcijas: pantāga gatavošana, olu krāsošana; ciemošanās zirgaudzētavā; dziesmas: “Pār kalniņu Ūsiņš jā”, “Tumša nakte, zaļa zāle” un rotaļas: “Ganīt zirdziņus”, “Pieci bērni kumeliņi”, piedziedājums – rotā; refleksija: darbs, kopīgs darbs, atbildība, lielu darbu uzsākšana, ieguldījums un atdeve.

Jāņi. Dabas vērojumi: vasaras vidus, siltums, rasa, visgarākā diena/visīsākā nakts, dažādi augi un to nosaukumi; grupā vai kopā ar vecākiem darāmi darbi: Jāņu zāļu lasīšana, vainagu pīšana, siera siešana, mājas un svētku vietas pušķošana ar meijām; ieražas: sviniņu vietas iekārtošana kalnā, ugunsкура kurināšana, novadam atbilstošas līgo dziesmas un Jāņu rotaļas "Dindaru, dandaru", "Lielais Jānis, mazais Jānis", ielīgot, līgot, aplīgot, apdziedāt, piedziedājums – līgo, saullēkta sagaidīšana; refleksija: vasaras izbaudīšana, prieks, vienotība, dabas godināšana.

Vasaras Māras diena. Dabas vērojumi: pirmās rudens pazīmes – migla, aizlido gājputni, sēnes, dabas nobriešana, pirmā raža – nogatavojas labība, labības šķirnes; grupā vai kopā ar vecākiem darāmi darbi: maizes cepšana, sviesta kulšana; ieražas: vārpu vainaga darināšana; dziesmas "Es apsedzu sav' galdiņu", "Kālabadi galdiņami līkas kājas nolīkušas?"; rotaļas; dejas "Rupmaiz` kukuls", "Līpa kust", "Sēnēs, sēnēs"; refleksija: atbildība, darbs un darba augļi, svētība, auglība, pateicība.

Miķeļi. Dabas vērojumi: rudens pazīmes, augļu, sēklu nogatavošanās, dārzeni; grupā vai kopā ar vecākiem darāmi darbi: ražas vākšana (āboli, puķu sēklas, zīles utt.), talkas – kāpostu skābēšana, ābolu žāvēšana, tirgošanās, mainīšanās (Miķeļdienas tirgus, lomu spēles) utt.; ieražas: Rudenāji, Miķeļi, Jumja ķeršana, ražas svētki; rotaļas: "Laba mana podu māte", "Dievs nolaida bumbul` zemē", "Talkas dziesmas: "Kur, Jumīti, glabājies?", "Jumītimi klaiņu cepu", "Atcel vārtus, māmuliņe" "Ar gailīti Rīgā braucu", "Aizbrauca mans vīrelis", "Mek, mek, āzīti"; refleksija: bagātība, auglība, pateicība, kopības izjūta, darbs un darba augļi.

Mārīņi. Dabas vērojumi: ziemas pazīmes – aukstums, sals, putni aizlidojuši, lapas nobirušas, salna u. tml.; grupā vai kopā ar vecākiem darāmi darbi: salmu rotājumu darināšana, dzimtas stāstu stāstīšana, kultūrvēsturisku vietu apmeklēšana; ieražas: mīklu minēšana, pasaku stāstīšana, senču pieminēšana, gailis – gaismas simbols, masku gājieni (Mārīņa vecīši vai cita novadam atbilstoša rudens masku tradīcija), dziesmas: "Nogodēju rudzus, miežus", "Mārīņš kūra uguntiņu", "Kas dimd, kas rīb ap istabiņu", rotaļas "Bagātais un nabadziņš", "Sieviņ brauca mežā" "Ko mēs labu stādīsim?", "Grābstīt ar karotēm"; refleksija: mana dzimta un tauta, pateicība, senču pieminēšana, atcerēšanās.

Mācību tehniskie līdzekļi

Ekrāns, projektor, dators ar interneta pieslēgumu, fotoaparāts.

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Ceļvedis gadskārtu svētku organizēšanai pirmsskolas izglītības iestādēs. Sast. A. Kapusts. Rīga : Latvijas Folkloras biedrība, 2013. 48 lpp. ISBN 9789934844409.
2. Grasmāne, M. *Latviešu tautas tērpji. Raksti. Izšūšana.* Rīga : Senā klēts, 2013. 295 lpp. ISBN 9789984498454.
3. Grasmāne, M. *Latviešu cimdī.* Rīga : Senā klēts, 2014. 433 lpp. ISBN 9789934141416.
4. Klints, D. *Saules grieži: svētku grāmata ģimenei.* Rīga : Zvaigzne ABC, 2005. 79 lpp. ISBN 9789984373324.
5. Jansons, J., A. *Latviešu masku gājieni.* Rīga : Zinātne, 2010. 383 lpp. ISBN 9789984808819.
6. Mellēna, M., Spīčs, E., Muktupāvels, V., Irbe, I. *Gadskārtu grāmata.* Rīga : Madris, 2004. 496 lpp. ISBN 9984314081.
7. Olupe, E. *Latviešu gadskārtu ieražas.* Rīga : Avots, 1992. 317 lpp. ISBN 5401006470.
8. Rancāne, A., Siliņa-Jasjukeviča, G., Briška, I. *Saules gads. Lielā diena.* Rīga : Zvaigzne ABC, 2016. 270 lpp. ISBN 9789934059803.
9. Rancāne, A., Siliņa-Jasjukeviča, G., Briška, I. *Saules gads. Ziemassvētki.* Rīga : Madris, 2014. 214 lpp. ISBN 9789984310510.
10. Siliņa-Jasjukeviča, G., u. c. *Tradicionālā kultūra bērniem.* Rīga : RaKa, 2008. 328 lpp. ISBN 9789984159270.
11. ailab.lv. Latvju rakstu zīmes. LU Matemātikas un informātikas institūta Mākslīgā intelekta laboratorija [tiešsaiste]. 2018, apr. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <http://valoda.ailab.lv/kultura/kultura/orn01.htm>
12. Atbalsts Izcilībai. Atmini mīklu [tiešsaiste]. [Skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://atbalstsizcilibai.lv/27-uzdevums/>
13. Dandari – simts danči simtgadei [tiešsaiste]. 2018 [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: https://www.facebook.com/pg/Dandari-simts-dan%C4%8Di-simtgadei-1092626034206059/posts/?ref=page_internal
14. Delki.Ru, Кукла Крупеничка. Мастер-класс [tiešsaiste]. 2018, 20. janv. [skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=Ns6xos4Ec6g>
15. Dzīvotprieks.lv. Tag: Gadskārtas [tiešsaiste]. 2018 [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: [http://www.dzivotprieks.lv/tag/gadskarta/\(Gadskartu tradīcijas.\)](http://www.dzivotprieks.lv/tag/gadskarta/(Gadskartu%20tradicijas.))
16. Kustība par latvisku kultūru izglītībā. Jumji. Māras. Jēkabi [tiešsaiste]. 2014, nov. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: [https://klki.lv/gadskartas/jumji-maras-jekabi/\(Gadskartu tradīcijas.\)](https://klki.lv/gadskartas/jumji-maras-jekabi/(Gadskartu%20tradicijas.))

17. Kustība par latvisku kultūru izglītībā. Lieldienas [tiešsaiste]. 2014, nov. [skatīts 2019. g. 13. jūnijā]. Pieejams: <https://klki.lv/gadskartas/lieldienas/>
(Gadskārtu tradīcijas.)
18. Latvijas Folkloras biedrība. Ceļvedis gadskārtu svētku organizēšanai pirmsskolas izglītības iestādēs [tiešsaiste]. [Skatīts 2019. g. 3. jūnijā]. Pieejams: <http://www.folklorasbiedriba.lv/izglitiba2/>

10.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Skolotājs pievērš bērnu uzmanību dabas apstākļiem, dzied tautasdziesmas, piedāvā piemērotas rotaļas, ja iespējams, izmanto novada folkloras materiālu. Bērns ievēro gadalaiku pazīmes, piedalās svētkos grupā vai kopā ar vecākiem. Dzied tautasdziesmas, iet tautas rotaļās, zīmē, aplicē, veido, atpazīst ar konkrētiem svētkiem saistītus jēdzienus, piemēram, Ziemassvētkos pušķo egli, rotā telpu ar salmu valģiem, velk bluķi u. tml., Lieldienās – šūpojas, ripina olas u. tml., Jāņos – rotā telpas ar Jāņu zālēm u. tml., Miķeļos – iesaistās Miķeļdienas tirdziņa norisē u. tml.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. LIELDIENAS

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Pastaigas laikā vēro pārmaiņas dabā – kokus, augu asnus, pūpolus, putnus u. c. Klausās un atdarina dabā dzirdamās putnu balsis.	Organizē pastaigas dabā. Pievērš uzmanību pārmaiņām augu un dzīvnieku valstī, komentē dabas norišu saikni ar konkrētajiem gadskārtu svētkiem.	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērgums.
Klausās par Lieldienu tradīcijām, ar rotaļlietām izspēlē dzirdēto. Zīmē pūpolu zarus, klausās, kā svētkos izmanto pūpolu zarus, runā skaitāmpantu: <i>Apaļš kā pūpols, plakans kā plācenis, virbo! Virbo! Veselība iekšā, slimība ārā!</i> , atdarina skolotāja demonstrētās svētku ieražas. Ripina olas, šūpojas, ievēro drošības noteikumus. Mācās rotaļu “Juku, juku, sīki putni”, dzied tautasdziesmu “Kur braucati sīki putni” u. c.	Stāsta par svētku tradīcijām, ar rotaļlietām izspēlē stāstījumu. Atbild uz jautājumiem, uzdod jautājumus. Rosina vērot un zīmēt pūpolu zarus. Runā kopā ar bērniem novadam raksturīgu Lieldienu skaitāmpantu, demonstrē Lieldienu ieražas, īsi un vienkārši paskaidro tradīciju nozīmi. Iesaista bērnu Lieldienu rotaļās, piemēram, ripina olas, šūpojas. Demonstrē rotaļu, parādot teksta un kustības savstarpējo saikni. Dzied tautasdziesmu, paspilgtinot tekstu ar kustībām.	Pilsoniskā līdzdalība Kultūras vērtību apspriešana. Jaunrade un uzņēmējspēja Emocionāla atvērtība, koncentrēšanās. Sadarbība Kopīga skandēšana dažādās intonācijās. Pašvadīta mācīšanās Paškontrolē un griba; spēja kontrolēt ķermeni un balsi.
Iesaistās sarunā un izvēlas fotogrāfijas, kurās attēlotas pazīstamās Lieldienu tradīcijas.	Rosina refleksiju. Mudina izteikt vārdos svētkos gūto pieredzi, uzdod vienkāršus jautājumus, piedāvā atbalstam svētkos uzņemtas fotogrāfijas, uzklausā bērnus, izrāda ieinteresētību.	Pašvadīta mācīšanās Mācīšanās procesa apzināšanās; emocionāla atsaucība, prieks, gandarījums.

10.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Visos gadskārtu svētkos bērns dzied tautasdziesmas, iet tautas rotaļās un spēlē spēles. Ja iespējams, izmanto novada folkloras materiālu.

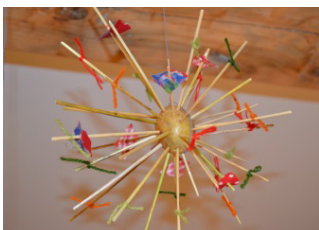
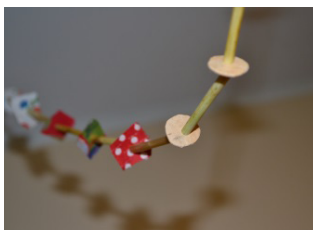
Zīmē, apliecē, veido, atpazīst un nosauc ar konkrētiem svētkiem saistītus jēdzienus, saistībā ar svētkiem iepazīst etnogrāfiskā raksta zīmes, piemēram, Liieldienās – Saule, Austras koks, Sietiņš; Vasaras Māras diena – dažādi Māras zīmes veidi, Miķeļi – Jumis, Zeme u. tml.

Ziemassvētki

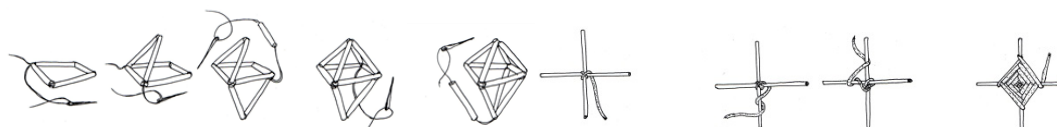
Puzuru vēršana, zirņu mērcēšana svētku galdam, plāceņu un/vai piparkūku cepšana, eglītes rotāšana ar salmu saulītēm, bluķa vilkšana, mīklu minēšana, iešana rotaļās "Vilks un kaza", "Saule un Mēness".

4., 5. attēls. Ziemassvētki. (Pīl Laismiņa. J. Jasjukeviča foto)

6.–8. attēls. Tradicionālie Ziemassvētku rotājumi. (G. Siliņas-Jasjukevičas foto)

9., 10. attēls. Puzura un salmu saulītes darināšana. Tehniskais zīmējums. (I. Briškas zīmējums)

Metēji

Pētījums – ziemas un pavasara pazīmes. Plāceņu cepšana. Vizināšanās grieztavās. Spēkošanās spēles.

11., 12. attēls. Meteņi. (Pīl Laismiņa. G. Siliņas-Jasjukevičas foto)

Lieldienas

Koku un krūmu atpazīšana, izmantojot koku sugu noteicēju. Koku zaru plaucēšana svētkiem. Olu krāsošana. Pīnīšu pīšana. Olu ripināšana.

13.-15. attēls. Lieldienas. (Pīl Laismiņa. G. Siliņas-Jasjukevičas foto)

Ūsiņi

Pantāga gatavošana. Dabas izjušana rotaļā "Balteni meklēt". Sēšanas darbi.

16.-18. attēls. Ūsiņi. (Pīl Laismiņa. G. Siliņas-Jasjukevičas foto)

Jāņi

Jāņu zāļu nosaukumi, augu atpazīšana, izmantojot augu sugu noteicējus. Vainagu pīšana dažādās tehnikās, telpu rotāšana. Jāņu kalna iekārtošana.

19.–21. attēls. Jāņi. (Pīl Laismiņa. J. Jasjukeviča foto)

Vasaras Māras diena

Labības veidu iepazīšana. Labības lellīšu darināšana.

22.–24. attēls. Vasaras Māras diena. Folkloras kopu "Garataka" un "Radi" pieredze. (L. Zariņas un J. Jasjukeviča foto)

Miķeļi

Ražas novākšanas talka.

25. attēls. Kartupeļu talka.
(Pīl Māruguns. I. Mīderes foto)

26. attēls. Kāpostu talka.
(Pīl Laismiņa. J. Jasjukeviča foto)

27., 28. attēls. Miķeļdienas tirgus un kopīga svētku svinēšana ar vecākiem izbraukuma nodarbībā. (Pii Laismiņa. J. Jasjukeviča foto)

Mārtiņi

Maizes cepšana un mīklu minēšana.

29.–31. attēls. Mārtiņi. (Pii Laismiņa. J. Jasjukeviča foto)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. JAUNĀ MAIZĪTE

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
<p>Āra nodarbībā vēro dabas pazīmes, kuras liecina par vasaru un kuras – par rudens tuvošanos.</p> <p>Atrod trīs pazīmes, kas raksturīgas rudenim un trīs – kas raksturīgas vasarai.</p> <p>Pamato savu izvēli.</p> <p>Secina, ka vasara vēl nav beigusies, bet rudens jau tuvojas.</p>	<p>Pastaigas laikā pievērš bērna uzmanību gadalaiku pazīmēm.</p> <p>Jautā: <i>Kas ir kā vasarā? Kas ir kā rudenī?</i></p>	<p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</p> <p>Vērošana, salīdzināšana, domas formulēšana.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās</p> <p>Izjūtu pieredzes bagātināšana.</p>
<p>Iet rotaļā "Bagātais un nabadziņš".</p> <p>Vēro attēlus un etnogrāfiskos priekšmetus, piemēram, cimodus, zeķes, jostas u. c., kuros redzami dažādi Māras zīmes varianti – līklocis, Māras krusts.</p> <p>Nosauc pazīstamās zīmes, saviem vārdiem raksturo to formu; zīmē Māras zīmi.</p> <p>Kopā ar skolotāju dzied tautasdziesmu "Jaunajai maizītei lielu godu pataisīju".</p>	<p>Dzied, iet rotaļā kopā ar bērniem.</p> <p>Stāsta par ražas laiku un labības novākšanu.</p> <p>Stāsta, ka Māras dienā cep šī gada pirmo maizi; klaipu par godu Zemes mātei rotā ar Māras zīmi.</p> <p>Demonstrē attēlus ar etnogrāfisko rakstu un etnogrāfiskos priekšmetus.</p> <p>Aicina uzzīmēt kādu Māras zīmi.</p>	<p>Pilsoniskā līdzdalība</p> <p>Maizes nozīmes apspriešana, tradicionālo simbolu un dziesmas iepazīšana.</p>

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes										
<p>Salīdzina dažādas labības vārpas, spriež par to kopīgajām un atšķirīgajām pazīmēm.</p> <p>Degustē dažādu šķirņu maizi.</p> <table border="1"> <tr> <td>Mani sauc _____ Kura maize man garšo? Garšo/negaršo 😊 😞</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Rupjmaize</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Baltmaize</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Saldskābmaize</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Graudu maize</td> <td></td> </tr> </table> <p>Atzīmē, kura maize garšo vislabāk. Salīdzina savu un citu pieredzi. Ziež uz maizes sviestu. Dejo "Rupmaizes kukulis" vai "Ļīpa kust".</p> <p>Darina graudu lellītes, piepildot linu maisiņus ar labības graudiem. Mēra graudus, izmantojot nosacīto mērvienību – sauju.</p>	Mani sauc _____ Kura maize man garšo? Garšo/negaršo 😊 😞		Rupjmaize		Baltmaize		Saldskābmaize		Graudu maize		<p>Piedāvā aplūkot dažādu veidu labību: miežus, kviešus, rudzus, auzas. Palīdz izlasīt graudaugu nosaukumus. Stāsta pasaku "Cilvēka maizes tiesa" vai teikas "Kādēļ labībai īsas vārpas?", "Kāpēc rudziem īsas vārpas?", "Par auzas skaru" u. c.</p> <p>Aicina degustēt dažādu šķirņu maizi. Stāsta ticējumus par maizes ēšanu. Pārrunā maizes garšas īpašības, aicina bērnu pastāstīt, kura maize garšo vislabāk un kāpēc.</p> <p>Demonstrē, kā no saldā krējuma var sakult sviestu, aicina bērnu mēģināt kult sviestu.</p> <p>Rāda, kā ziež sviestu, aicina novērtēt, kā garšo ar sviestu apziesta maize. Kopā ar bērniem dejo par godu jaunajai maizei un Vasaras Māras dienai.</p> <p>Piedāvā izgatavot tradicionālās graudu lellītes – nelielu linu maisiņu piepilda ar labības graudiem un apgērbj, izmantojot krāsainas lupatiņas.</p>	<p>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Novērošana, salīdzināšana, pieņēmumu izteikšana, sakarību formulēšana, interpretācija saskaņā ar savu pieredzi.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās Savu izjūtu apzināšanās un sistematizēšana.</p> <p>Sadarbība Iesaistīšanās kopīgā rotaļā.</p> <p>Jaunrade un uzņēmējspēja Emocionāla atvērtība, koncentrēšanās, radoša darbība atbilstoši noteiktam mērķim.</p> <p>Pašvadīta mācīšanās Mācīšanās procesa apzināšanās; empātija, prieks, gandarījums.</p>
Mani sauc _____ Kura maize man garšo? Garšo/negaršo 😊 😞												
Rupjmaize												
Baltmaize												
Saldskābmaize												
Graudu maize												
<p>Aplūko un izvēlas fotogrāfijas, stāsta par savu gūto pieredzi. Izsaka atzinību citiem. Pricējas par kopīgi piedzīvoto.</p>	<p>Kopā ar bērnu aplūko un izvēlas fotogrāfijas no svētkiem, kuras visvairāk atklāj piedzīvotās svētku tradīcijas.</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās Mācīšanās procesa apzināšanās; empātija, prieks, gandarījums.</p>										

10.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Visos gadskārtu svētkos bērni dzied tautasdziesmas, iet tautas rotaļās un spēlē spēles, zīmē. Ja iespējams, izmanto novada folkloras materiālus. Zīmē, aplicē, veido gadskārtu svētkiem raksturīgus tradicionālus telpu rotājumus un svētku atribūtus, pazīst un lieto ar konkrētiem svētkiem saistītus jēdzienus, saistībā ar svētkiem iepazīst etnogrāfiskās zīmes un to variantus. Saviem vārdiem stāsta par zīmju, svētku atribūtu un darbību nozīmi, salīdzina dažādas tradīcijas.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. KĀ SAGATAVOTIES LIELDIENĀM

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Izvēlas fotogrāfijas, atceras, stāsta par savu pieredzi. Pauž idejas svētku svinēšanai. Uzdod jautājumus par svētkiem. Ievēro saziņas kultūru.	Piedāvā fotogrāfijas no iepriekšējos gados piedzīvotā. Aicina atcerēties un pastāstīt par savu pieredzi. Uzdod jautājumus, izsaka atzinību, iedrošina izteikt priekšlikumus.	Pilsoniskā līdzdalība Dažādu tradīciju apspriešana.
Kopā ar vecākiem piedalās svētku sagatavošanā, savlaicīgi sagādājot un izplaucējot bērzu zarus. Sarūpē pūpolzarus. Uzkopj un izrotā telpu. Sagatavo šautras, izrotā tās ar etnogrāfiskā raksta zīmēm. Izmēģina reni olu ripināšanai, pārrunā spēles noteikumus. Lai izpušķotu šūpoles, no trim krāsainiem dzīparu pavedieniem pin pīnītes. Stāsta par savu ieceri, plāno ieceres īstenošanas soļus. Mēra ar nosacīto mēru pīnītes garumu. Griež, sien mezglu. Novērtē rezultātu. Sasien pūpolu un plaucētu zaru pušķus. Aprēķina svētkiem nepieciešamo olu daudzumu (0–9), tradicionālā veidā – sīpolu mizās – krāso olas. Veido apaļus pīrāgus vai citu tradicionālu Lieldienu ēdienu. Apgūst Lieldienu dziesmas un rotaļas par Sauli, putniem. Pārrunā svarīgākās ieražas, piemēram, putnu dzišanu, zilšanu, ziedošanu u. tml. atbilstoši svētku scenārijam. Palīdz iekārtot galveno Lieldienu svinēšanas vietu.	Rosina sarunu par tradīcijām. Jautā: <i>Kurā laikā svin svētkus? Kurā vietā tiek svinēti svētki? Kas piedalās svētkos? Ko dara svētkos? Kāpēc vajadzīgas tradīcijas?</i> Iesaista bērnus praktiskā darbībā. Palīdz saplānot darbus, sadalīt pienākumus, nodrošina ar nepieciešamajiem materiāliem.	Sadarbība Darbība ar kopīgu mērķi, sadalot pienākumus un katram uzņemoties atbildību. Jaunrade un uzņēmējspēja Radošums, emocionāla atvērtība, koncentrēšanās, estētisks pārdzīvojums. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Uztvere, salīdzināšana, kopīgās darbības nozīmības izvērtēšana no dažādiem skatpunktiem. Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, paškontrolē, darbību plānošana.
Stāsta par svētku sagatavošanās laikā gūto pieredzi. Nosauc pieredzētās svētku norises, novērtē savu ieguldījumu to sagatavošanā. Priecājas par kopīgi piedzīvoto.	Rosina refleksiju, aicina novērtēt padarīto un izzināto. Veido gadskārtu svētku kalendāru – bērnu pieredzes "dzīvo sienu". Izvieta kopā ar bērniem fotogrāfijas, kas atspoguļo galvenās svētku tradīcijas.	Pašvadīta mācīšanās Savas pieredzes un mācīšanās refleksija; prieks, pozitīvas emocijas.

**DOMĀT.
DARĪT.
ZINĀT.**

Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" mērķis ir izstrādāt, aprobēt un pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai, lai skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ